

Naborelasjoner i et fleretrnisk borettslag

Nærhet og distanse

Wenche Sandlie

Hovedoppgave i sosiologi

Cand. Polit. 1992

Våren 2006

Universitetet i Oslo
Det samfunnsvitenskapelige fakultet
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Sammendrag

I løpet av noen tiår har innslaget av etniske grupper tilført norske storbyer en ny dimensjon. Den økende migrasjonen fører med seg fremmede religioner, verdier, språk, tradisjoner og forskjellige koder for menneskelig samkvem. Ulike og, for mange ukjente virkelighetsoppfatninger gjør krav på plass og respekt. Denne hovedfagsoppgaven handler om dette møtet mellom mennesker fra fjernere verdensdeler og etniske nordmenn. Møteplassen er et fleretnisk borettslag på Søndre Nordstrand i Oslo, hvor fokuset er på de hverdagslige sosiale omgangsformene.

Utgangspunktet og bakgrunnen for hovedfagsoppgaven var styret i Gullia borettslags bekymring for utviklingen i borettslaget. Det økende antallet beboere fra innvandrerbefolkningen ble vurdert som en trussel mot borettslagets sosiale miljø.

Datamaterialet består først og fremst av intervjuer med til sammen 22 beboere, men også observasjon og fokusgrupper gir verdifulle bidrag. Beboere med ulik etnisitet, boligsituasjon, livssituasjon og kjønn bidrar med sine erfaringer. I analysen av intervjuene har jeg vært opptatt beboernes hverdagslige naboerfaringer og å løfte frem det tatt for gitt, for på den måten utforske hvordan beboerne praktiserer sosiale omgangsformer i borettslaget. Det vil si at jeg har vært interessert i innvandrene og de norske beboernes egne fortellinger om deres kontakt med hverandre.

Målsettingen med hovedfagsoppgaven er å synliggjøre hvordan naboskap ”gjøres”, og hvordan innvandrere og nordmenn har med seg ulike tradisjoner, erfaringer og forventninger til denne utfordringen. Undersøkelsen tar sikte på å gi et bidrag til forståelsen av integreringsprosessen, mellom innvandrere og nordmenn.

De norske beboerne på Gullia praktiserer en omgangsform, hvor de slipper naboene passe nært inn på seg. Distansert nærhet og svake bånd er målet for omgangsformen. Denne omgangsformen inneholder upersonlige naborelasjoner, hvor den innholdsløse, men allikevel meningsfulle praten er sentral (Album 1994). Denne omgangsformen representerer en utfordring for relasjonen mellom mange av de norske og mange av innvandrene.

Analysen av det empiriske materialet viser at naborelasjoner og kontakt mellom naboene foregår ved hjelp av andre signaler, koder og regler enn hva innvandrerne er vant med. Det som preger kontaktoppbyggingen for de norske beboerne på Gullia er forsiktigheten. Nordmennenes forvaltning av utilgjengelighet gjør situasjonen vanskelig for innvandrerne; det som ikke er ment som total avvisning fra de norske beboerne, kan oppleves slik for innvandrerne.

Hverdagen krever en annen prioritering av tid og fokus, noe som gjør innvandrere og nordmenn mer like enn de selv aner. Utfordringen for de ulike kategorier beboere på Gullia, er at de ikke har fått til å kommunisere dette til hverandre. De er altså uvitende om denne likheten. Noe av det som hindrer en avdekking av dette, er de norske beboernes forventninger til innvandrernes ønsker om nabokontakt. Mange av de norske beboerne tror at innvandrerne har ønsker om en tett og nær nabokontakt. Norske beboere trekker seg derfor tilbake i forhold til innvandrerne, fordi de ikke ønsker forpliktende og tidkrevende naboforhold. Fra innvandrernes ståsted er det slik at de opplever et begrenset antall av sine norske naboer som imøtekommende i forhold til nabokontakt. Dette gjør at henvendelsen til disse imøtekommende norske naboene, kan bli for hyppige, opplevd fra disse norskes naboenes side.

Denne hovedfagsoppgaven viser hvordan innvandrerne og de norske beboerne forholder seg til nærhet og distanse på Gullia. I den nærheten som innvandrerne ønsker, ligger ønsker om en hverdagsintegrering. I den distansen som de norske opprettholder, ligger forsikringer om en uforpliktende naborelasjon.

Takk.

Endelig i mål, og jeg er så glad! Seieren er min, men jeg passerer ikke målstreken alene:

Professor Tone Schou Wetlesen bidro med veiledning i startfasen av hovedoppgaven. Du var en solid støttespiller for Eline og meg. Tusen takk.

Anders Vassenden, som har tatt over som veileder, vil jeg takke for grundig, inspirerende, meningsfull og vennlig veiledning. Engasjementet ditt for temaene i min oppgave holdt motet mitt oppe. Tusen takk! Jeg ønsker deg lykke til med din doktorgradsavhandling!

Tusen takk til alle beboere, styremedlemmer og informanter på Gullia, for at dere delte deres erfaringer med meg.

Osloforskning takkes for økonomisk støtte.

Tusen takk til den andre halvdel av prosjektet; Eline Hildegard Ingeborg Bjerke, for mange opplevelser, diskusjoner og gleder underveis. Det er godt og vite at du og Tore er der, knapt en "bølgelengde" unna.

Min bror Hans-Christian, har gitt av sin sosiologiske kunnskap. Tusen takk til deg.

Tusen takk til min søster Irene, for dine språkkommentarer, samt utskriving av intervjuer.

Anne, i tillegg til å være en god venninne og en ekte kvinnelig støttespiller underveis, har din sosiologiske klokskap vært god å lytte til. Tusen takk for at du på slutten av skriveprosessen har "holdt meg i hånden". Din sosiale og faglige støtte og hjelp har vært så nærværende.

Trude, tusen takk for at du har vært en trofast "heiagjeng".

Camilla, turene ute i frisk luft klarnet hjernen. Tusen takk til deg for gode samtaler, både faglige og sosiale.

Gro, Jan Sigurd og Mamma, tusen takk for oppbakking og støtte. Dere er aktive og tilstedeværende besteforeldre. Jeg vet at du er så inderlig glad nå, Mamma. Og Pappa, jeg håper du har det godt der hvor du er.

Mine tre skjønne jenter; Kristine, Maria og Rebekka dere gir livet den høyeste, sterkeste og vakreste mening for meg. Tusen takk!

Min Mann Bjørn Sigurd, tusen takk for kommentarer og skarpe diskusjoner. Jeg er takknemlig for din klokskap, (u)tålmodighet, vilje, styrke og kjærlighet!

Oslo, mai 2006.
Wenche Sandlie

Til
Kristine
Maria
Rebekka

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	III
TAKK	V
INNHOLDSFORTEGNELSE	IX
1 INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn for prosjektet.....	1
1.2 Problemstilling	3
1.3 Bydelen og borettslaget	4
1.4 Tema og mål for oppgaven	8
1.5 Tidligere forskning	10
1.6 Relasjonstyper i fleretniske bomiljø	13
1.6.1 "Innvandrer" og "norsk beboer" som begrep	14
1.7 Oppsummering og gangen i oppgaven	16
2 METODE	19
2.1 Metodevalg og gjennomføring av datainnsamling.....	19
2.1.1 Observasjon.....	20
2.1.2 Fokusgrupper.....	21
2.1.3 Intervjuer.....	23
2.1.3.1 Rekruttering av informanter til intervjuene	23
2.1.3.2 Presentasjon av intervjuutvalget	25
2.1.3.3 Intervjusituasjonen.....	27
2.2 Bearbeidelse av datamaterialet	28
2.2.1 Anonymisering av informanter	28
2.2.2 Min(e) rolle(r)	29
2.3 En vurdering av undersøkelsesopplegget - tid til ettertanke	30
2.4 Oppsummering	32
3 TEORETISK OG ANALYTISK RAMMEVERK	35
3.1 Sosial interaksjon.....	35
3.2 Nære fremmede.....	37
3.3 Regler for samvær	38
3.3.1 Rituell samhandling	40
4 NABOSKAPSFORMER	45
4.1 Sosiale omgangsformer mellom de norske beboerne.....	45

4.1.1	Å være på hils og å slå av en prat.....	46
4.1.1.1	"Hei, hvordan går det?".....	47
4.1.2	Distansert nærhet og svake bånd	48
4.2	Innvandernes naboerfaringer fra hjemlandet: "(...) alle dører er åpne"	52
4.2.1	Fra kollektive til individuelle livsformer	55
4.2.2	En foreløpig oppsummering og noen tanker fremover	57
4.3	Nabopraten - ulike måter å nærme seg sine naboer på.....	58
4.3.1	Nabopraten for dens egen skyld	60
4.3.2	Den <i>tatt for gitte</i> nabopraten	62
4.3.3	Den rituelle nabopraten; en hellig alminnelighet	63
4.3.4	Spåket.....	67
5	FORVENTNINGER TIL NABOSKAP	69
5.1	Norske beboere imellom	69
5.1.1	"Definisjon på en all right nabo"	70
5.2	Innvandrere imellom	70
5.3	Innvandrere og nordmenn imellom	72
5.3.1	Innvandrere og nordmenn som får til nabopraten	72
5.3.2	Den strevsomme nabopraten.....	73
6	UFORPLIKTENDE NÆRHET OG "HELLIGHOLDT" DISTANSE	77
6.1	Forvaltning av utilgjengelighet.....	78
6.1.1	"(...) ikke slippe alt det der nærmiljøet inn på seg".....	80
6.1.2	"(...) vi går ikke i husene til hverandre"	81
6.1.3	Uteområdene	83
6.1.3.1	"(...) ikke bare for barna sin skyld"	84
6.1.3.2	"De fleste viser seg jo nesten aldri ute"	85
6.1.3.3	Finvær gir overskudd og kontakt	86
6.1.4	Vaskeriet.....	87
6.1.5	Gjennomtrekk av beboere.....	88
6.2	"(...) noen har vi mer kontakt med"	89
6.2.1	"Den magiske grensen", mellom vennskap og uvennskap.....	90
6.2.2	"Vi hjelper hverandre"	91
6.3	"Vi begynner å bli som norske mennesker"	92
6.4	Frykten for "ursosiale" innvandrere	94
6.4.1	Sosial balanse.....	96
6.5	Fremmed og usynlig i eget bomiljø	98

	6.5.1 “Those people are poor, they are not bad, they are poor”	101
7	NABOER SOM NÆRE FREMMEDE - EN OPPSUMMERING	103
8	LITTERATURLISTE.....	109
9	VEDLEGG: INTERVJUGUIDE	115

1 INNLEDNING

1.1 *Bakgrunn for prosjektet*

I løpet av noen tiår har innslaget av etniske grupper tilført norske storbyer en ny dimensjon. De fleste fleretniske grupper er bosatt i Oslo. Den økende migrasjonen fører med seg fremmede religioner, verdier, språk, tradisjoner og forskjellige koder for menneskelig samkvem. Ulike og, for mange ukjente virkelighetsoppfatninger gjør krav på plass og respekt. Det nærmeste møtet i hverdagen, for mennesker fra fjernere verdensdeler og for mange nordmenn, er nabolaget. Nabolaget, som innvandrere og nordmenn deler i Oslo, er i de fleste tilfeller et borettslag (Statistisk sentralbyrå 2001). Det daglige livet til beboere bosatt i flerkulturelle bomiljø er flersidig. Enkelte blir her kjent med en annerledes, spennende og eksotisk kultur. Andre opplever kulturelle misforståelser og reelle konflikter som en belastning i hverdagen. For innvandrere kan møtet med nordmenn i et nabolag oppleves inkluderende og lærerikt, men også utelukkende og konfliktorientert.

90-tallet, da planene for denne oppgaven ble satt i gang, var preget av et problemfokus på bomiljøer hvor norske og innvandrere var bosatt. Avisoppslagene fortalte om store miljøproblemer og konflikter mellom beboere med ulik kulturell bakgrunn. Et førstesideoppslag i 1993 gjorde det allment kjent at USBL¹ hadde vedtatt utleiestopp overfor innvandrere i Granberg borettslag. Vedtaket ble fattet på bakgrunn av beboernes krav til USBL, om å begrense tilflytningen av innvandrere til borettslaget. Vedtaket ble i etterkant kjent ulovlig. Gulbjørnrud (1996) utførte senere en kvalitativ studie av konfliktene i borettslaget, og forsøkte å peke på noen av årsakene. I 1995 ble debatten om å begrense juridiske andeler i borettslag, koblet til begrensning av innvandrere og flyktninger. Argumentasjonen knyttet seg til å begrense en opphopning av innvandrere i enkelte borettslag, noe som kan sees i sammenheng med et økt fokus på etnisk segregering og integrasjonsspørsmål generelt.

---

¹ Ungdommens Selvbyggerlag

Ikke langt fra Granberg borettslag ligger Gullia² borettslag, som ble min inngangsport til det flerkulturelle bomiljø. Mediestøyen rundt Granberg påvirket beboerne og styret på Gullia. Redselen for å utvikle slike dårlige boligmiljøforhold bredte seg parallelt med at både innvandrere og nordmenn opplevde negative erfaringer med hverandre. Dette resulterte i styrets brev til Institutt for Sosiologi ved universitetet i Oslo i 1993;

”Ved siden av et relativt stort antall nordmenn med sosiale og/eller økonomiske problemer, og i lys av et økende innslag av fremmedkulturelle beboere, er styret bekymret for nærmiljøets integreringskraft”.

Styret ønsket mer informasjon om forskningsresultater på dette feltet. Styret hadde en ide om å komme problemene i forkjøpet, og refererte til professor i psykiatri Odd Steffen Dalgards vurdering av at dette området sannsynligvis ville utvikle store problemer etter hvert som de store barnekullene ville vokse opp. Med en bevisstgjøring rundt problemene, håpet styret å kunne sette inn forebyggende tiltak. Styret var særlig interesserte i følgende spørsmål:

”Hva kjennetegner områder nordmenn fraflytter til fordel for ulike innvandrergreper, og hvordan forebygges en slik tendens? Hvilken integreringskraft har et gjennomsnittlig norsk nærmiljø overfor ressursvake, randgrupper og mennesker med fremmedkulturell bakgrunn”?

Antall innvandrere i borettslaget hadde steget de siste årene, og dette var helt klart til bekymring for styret. De opplevde sitt eget borettslag i forfall, både estetisk og økonomisk. Fallende priser på boligene og vanskeligheter med å selge, skapte bekymring hos både beboere og styremedlemmer. Resultatet av dette var flere boliger på fremleie. I tillegg til fremleieboligene, ble de kommunale gjennomgangsleilighetene opplevd som et problem. På styremøtene kom det frem at disse leilighetene ble bebodd av mennesker som ikke bidro positivt til miljøet, de var kun brukere. Rusmiddelmissbrukere var et eksempel på disse. Men til forskjell fra innvandrerne, provoserte ikke disse omgivelsene. Dette kom frem som en oppfatning blant styremedlemmene. Innvandrerne derimot, ble det fortalt på styremøtene: ”imøtekommer i liten grad husordensreglene, eller regler for alminnelig skikk og bruk”.

---

² Av hensyn til anonymiteten er dette et oppdiktet navn.

Bekymringene til styret baserte seg på konflikter, partsinteresser og ulikhet blant beboerne. Integrering av innvandrere og beboere med sosiale og økonomiske problemer ble fremstilt som et problem, ved at de nyinnflyttede ble dominerende i området. Styret fryktet tilstander hvor det ikke lenger eksisterte et etablert miljø, som var ressurssterkt nok til å ta i mot innvandrere og integrere disse.

Disse bekymringene danner bakteppet og utgangspunktet for min kvalitative studie. Mitt ønske å belyse mekanismer som gjør seg gjeldende i den sosiale kontakten mellom beboerne, og hvilke tanker, holdninger, forventninger og erfaringer de selv har om sosiale relasjoner og naboskap i eget bomiljø. For innvandrerne er også tidligere erfaringer og vaner fra hjemlandet med på å påvirke deres møte med hverdagsrelasjonene i borettslaget. Naborelasjoner og kontakt mellom naboene foregår ved hjelp av andre signaler, koder og regler enn hva mange innvandrere er vant med. Reglene og kodene for kontakt sier noe om hvilke muligheter eller begrensninger som finnes i flerkulturelle bomiljø.

1.2 Problemstilling

Studien retter sin fokus mot forholdet mellom beboerne og hvordan deres naborelasjoner er preget av det å bo i et flerkulturelt bomiljø. Sosiale relasjoner kjennetegnes og preges av hvordan vi oppfatter hverandres fremtreden, ytringer og handlinger. Dette betyr at sosiale relasjoner også i stor grad vil preges av hvordan en persons handlinger er svar på andre menneskers handlinger. Slike svar trenger imidlertid ikke være svar på direkte handling, de kan likegodt være en foregripelse av andres handlinger eller uttrykk for forventninger om andres handlinger. Dette gjensidighetsforholdet mellom ulike menneskers handlinger skaper det vi, i samfunnsmessig sammenheng, definerer som sosial interaksjon (Østerberg 1984a). Hvordan vi erfarer og vurderer andres tilstedeværelse eller atferd vil med andre ord være helt essensielt i forhold til hvordan denne interaksjonen forløper. Beboerne på Gullia må finne frem til og etablere ordninger for hvordan de skal oppføre seg i forhold til hverandre. Beboerne kan ikke løse disse oppgavene som enkeltindivider, de må samarbeide om dem. I forlengelsen av dette er spørsmålene som følgende:

1) Hvilken type kontakt har de ulike kategorier beboere med hverandre og hvordan forvalter de relasjonene med hverandre?

2) *Hvilke forventninger eller holdninger har ulike kategorier beboere til nabokontakt?*

Dette spørsmålet utdypes videre:

Hvordan påvirker innvandrernes naboerfaringer fra hjemlandet deres forventninger til nabokontakten?

Hvordan påvirker de norske beboernes oppfatninger om innvandrernes tidligere naboforhold de norske beboernes forventninger til nabokontakt?

3) *Hvorfor blir samhandlingen om naboskap mellom mange av innvandrerne og mange av de norske beboerne utfordrende?*

En måte å få innblikk i relasjonene mellom beboerne, er å rette oppmerksomheten mot deres hverdags erfaringer, løfte frem det erfaringsnære, å studere det som tas for gitt. På den måten kan man utforske hvordan beboerne håndterer kontakten.

Jeg vil mene at spørsmålene over er relevante og viktige spørsmål i debatten knyttet til integrasjon og flerkulturelle borettslag.

1.3 *Bydelen og borettslaget*

Gullia borettslag ligger i bydel Søndre Nordstrand lengst sørøst i Oslo. Bydelen er den yngste blant de såkalte nye³ drabantbyer. Til forskjell fra særlig de eldste⁴ drabantbyene, har bydelen en blanding av blokker, småhus, rekkehus og eneboliger.

---

³ Nye drabantbyer: Søndre Nordstrand, Furuset, Stovner, Romsås og Grorud (Hagen, Djuve og Vogt 1995).

⁴ Eldre drabantbyer: Lambertseter, Bøler, Manglerud, Østensjø, Helsefyr, Sinsen og Hellerud (Hagen, Djuve og Vogt 1995).

Fra midten av 1980-tallet, da mye av utbyggingen av Søndre Nordstrand foregikk, til midten av 1990-tallet, ble befolkningen mer enn fordoblet. I 1996 var bydelen den mest folkerike med passert 29000 innbyggere. Det ble født flest barn i denne bydelen, og hushold med barn dominerte. Bydelen hadde den høyeste andelen flyktninger i Oslo, og omlag hver femte innbygger kom opprinnelig fra Afrika, Asia, Sør- og Mellom- Amerika. Bare to bydeler hadde høyere andel innvandrere blant befolkningen (Oslo kommune 1996). I dag har bydel Søndre Nordstrand den høyeste andel innbyggere med innvandrerbakgrunn med omlag 40 prosent av befolkningen (Statistisk sentralbyrå 2006).

Etter utbyggingen av Søndre Nordstrand disponerte kommunen en stor andel av de nye boenhetene, som først og fremst skulle tilskrives vanskeligstilte boligsøkere. På grunn av boligkrakket på slutten av 1980-tallet, rammet sviktende etterspørsel flere av de nye byggefeltene, og selskapet for innvandrerboliger (SIBO) overtok en stor del av kvoten. Slik ble innvandrere styrt ut til Søndre Nordstrand. I kontrast til dette, kvoterte kommunen én innvandrerfamilie pr. oppgang i Røa bydel i Oslo vest (Blom 1995).

Søndre Nordstrand hadde større utflytting enn innflytting av nordmenn i tidsrommet 1988-1993, noe bydelen fremdeles har. Samtidig var innflyttingen av ikke-vestlige innvandrere større enn utflyttingen. Mye tyder fortsatt på at det er en tendens til at mange nordmenn flytter ut av drabantbyene, og at det skjer en etnisk utskiftning (Vassenden 2006).

Gulbjørnrud (1995) skriver at Granberg borettslag endret seg fra å være et borettslag med mye trivsel for noen få andelseiere og leietakere til å bli et tett befolket boligområde med mindre trivsel, fellesskap og kontakt mellom beboerne. I følge mange beboere var den negative utviklingen en konsekvens av befolkningssammensetningen, som bestod av omlag 20 nasjonaliteter. Omlag hver fjerde leilighet var bebodd av innvandrere. I stedet for at befolkningssammensetningen ga fellesskap og kontakt på tvers av nasjonal og kulturell bakgrunn, utviklet det sosiale miljøet seg i retning av å få et stadig sterkere preg av segregasjon, motsetninger og konflikter (Gulbjørnrud 1995). Etter massivt press fra de norske beboerne i borettslaget vedtok USBL høsten 1992 utleiestopp for innvandrere i borettslaget. Dette var et forsøk på å løse problemene og bedre integrasjonen i bomiljøet.

Gjennom et førstesideoppslag i Aftenposten⁵, ble problemene i Granberg allment kjent. Etterfølgende avisoppslag fortalte om store miljøproblemer og konflikter mellom beboere med ulik kulturell bakgrunn. Norske beboere uttalte seg om bråk, hærverk og innvandrere med manglende kunnskap og forståelse for norsk boskikk (Gulbjørnrud 1995).

Gulbjørnrud (1995) fant i sin undersøkelse at det var mangfoldet av kulturelle koder og mangelen på felles ”spilleregler” på borettslagets offentlige arena, som særlig synes å ha skapt problemer blant beboerne. Økonomiske vanskeligheter, interessekonflikter, fokusering på rasisme og manglende problemløsning underveis, har bidratt til å øke problemene og skape sterkere grenser mellom nordmenn og innvandrere som atskilte beboerkategorier. Pressens forståelse av problemene i bomiljøet og vanskene med å finne rasjonelle løsninger, relaterte seg til at folk ikke fordømte rasisme og rasediskriminering sterkt nok. Materialet til Gulbjørnrud (1995) viser at massemedienes forståelse av problemene ikke er i tråd med beboernes forståelse av situasjonen og problemene. Reaksjonen blant de norske og utenlandske beboerne var stort sett sammenfallende. De var enige i vedtakets målsetting om å begrense andelen innvandrere, slik at de ikke skulle bli ”for mange”⁶, men kritiske til formen som stemplet innvandrerne som gruppe.

I Gullia borettslag var, som tidligere beskrevet, frykten for å utvikle tilsvarende forhold som i Granberg borettslag tilstede blant både innvandrere og nordmenn. Klimaet utviklet seg ikke like fiendtlig på Gullia som i Granberg. En av årsakene kan ligge i den arkitektoniske utformingen av boligområdet. Både i Granberg og på Gullia består boligene av blokk- og småhusbebyggelse. Men i Granberg er husene ordnet i to parallelle rekker, slik at det dannes ett stort fellesrom ute. Her foregår all aktivitet, som kan overvåkes fra balkonger og vinduer, og hvor støybølger kastes veggimellom. Hovedgaten gir små muligheter for avskjermet lek eller samvær blant barn eller voksne.

På Gullia er bebyggelsen mer variert og avskjermet. Tunene er forbundet med gangveier, og mellom husene er det større friarealer. Dette gir flere muligheter for variert lek og

---

⁵ 28. januar 1993, samt flere etterfølgende reportasjer, for eksempel 02.02.94, 15.06.95 og 27.10.97.

⁶ Hvor mange er ”for mange”? Inntrykket til Gulbjørnrud (1995) var at for mange i det minste betydde flere enn det som bodde der i øyeblikket.

samvær ute enn den hovedgaten Granberg tilbyr. Dette gjør at til tross for at det bor mange barnerike familier på Gullia, virker ikke utearealene ”opptatt” på samme måte som i Granberg. Beboerne kan derfor føle seg friere og mindre overvåket når de ferdes ute.

Gullia borettslag må fortsatt i dag betraktes som et relativt nytt borettslag, fra midten av 80-tallet. Borettslagets ca. 200 boenheter, fordelt på lave blokker, småhus og rekkehus, gjør at det tradisjonelle drabantbypreget ikke slår i mot en når man første gang besøker borettslaget. Blokkene består av fire etasjer. Småhusene består av en liten leilighet på toppen, mens de som bor nederst har en to etasjers leilighet. Rekkehusene går over tre plan. Boligene fordeler seg på fire tun. To av tunene har blokker og småhus. Et tun har rekkehus og blokker, og et har småhus og rekkehus. Kupert terreng med planter og trær, samt mange velholdte små hageflekker gjør stedet til en grønn perle. Stedet utmerker seg med frisk luft, fri natur og tilgang på friarealer. Området er bilfritt nær fjorden og marka. Mange drar bort til bondegården et stykke unna for å kjøpe grønnsaker og egg. Lekeplasser med benker, sandkasser og bilfrie veier, forteller om et barnevennlig miljø. Et trivelig utemiljø innbyr til sosiale sammenkomster. Barna er ute og leker, innimellom sees også noen voksne som passer på barna. Mennesker beveger seg på de smale gangveiene mellom husene og tunene; på vei til vaskeriet, bussen, butikken eller kanskje på veg til en nabo. Til tross for at et trivelig utemiljø med møteplasser innbyr til sosiale sammenkomster, er det overraskende få mennesker ute, både på dag og kveldstid. Til gjengjeld hører man gjennom åpne vinduer et pulserende liv inne fra leilighetene. Både språket og matlukten vitner om at ikke bare norske er bosatt i borettslaget.

Borettslaget er en del av et sameie på til sammen fire borettslag. På den tiden da undersøkelsen ble foretatt, eide sameiet to grendehus, som de på grunn av dårlig økonomi leide ut det meste av til kommunen. Lokaler til barnehage og butikk ble også leid ut. Sameiet eide og drev en servicesentral. Borettslaget var et av flere borettslag som hadde eierinteresser i fritidssenteret på stedet. Fritidssenteret inneholdt lokaler til legesenter, kafé, gymsal og garderobeanlegg, squashbaner samt frididsaktiviteter. På grunn av dårlig økonomi hadde borettslagene inngått en 10-årig avtale med Oslo kommune for å sikre fremtidig drift.

Av borettslagets ca. 200 boenheter, eide fem kommunale⁷ enheter til sammen 11 boliger i borettslaget. Ca. 30 leiligheter var på fremleie. Årsaken var delvis at eierne ikke fikk solgt dem uten betydelig økonomisk tap. I etterkant av boligkrakket sviktet etterspørselen av boliger, prisene sank, og beboerne satt igjen med store lån og høye renter. Styret fremleide også flere leiligheter som de hadde kjøpt på tvangsauksjoner. Tvangsauksjonene var et resultat av relativt høye bokostnader og betalingsproblemer blant beboerne utover 80-tallet.

1.4 Tema og mål for oppgaven

I studiet av Gullia borettslag har jeg vært opptatt av det hverdagslige og selvfølgelige, det som foregår hele tiden, om og om igjen. Dag Albums (1996:226) ord er treffende:

Viktigere enn å avsløre noe nesten ingen vet, er det å avsløre noe nesten alle vet. Jeg ønsker å sette ord på det alminnelige kjente, ikke det som er skjult fordi få har hatt kontakt med det, men det som er skjult fordi folk tar det for gitt.

Mitt mål er å fortelle noe fra Gullia borettslag, som gjør at leseren av denne oppgaven kan si at; selvfølgelig kan det være slik, eller; selvfølgelig er det slik mellom beboere i flerkulturelle borettslag. Men, det må være etter at de har lest innholdet, at de innser de visste det (Album 1996:226). Og akkurat her ligger en gyllen kjerne i sosiologien; å løfte *det tatt for gitt*, og å sette ord på det og å gi det mening.

I analysen tas det utgangspunkt i hva og hvordan beboere forteller om sine opplevelser, erfaringer og forventninger knyttet til naborelasjoner. Fokuset vil rette seg mot den hverdagslige sosiale omgangsformen. I analysen av intervjuene er jeg opptatt av beboernes hverdagslige naboerfaringer, og hva som tas for gitt, og på den måten utforske hvordan man *håndterer* sosiale omgangsformer i borettslaget. Jeg utforsker innvandrernes og de norske beboernes egne fortellinger fra dagliglivet, fortolkninger og hverdagskunnskap om sine kontakter med hverandre.

---

⁷ Disse var bl.a. Holmlia sosialkontor, Søndre Norstrand bydelsforvaltning og Oslo kommunale boligbedrift.

Den mest utbredte omgangsformen er å være på hils og å slå av en prat. Denne selvfølghet av en omgangsform representerer en utfordring for relasjonen mellom mange innvandrere og mange nordmenn. Noe ligger skjult i denne omgangsformen som gjør mange av hverdagssamtalene mellom innvandrere og nordmenn sårbare og problematiske. Det skjulte synes å være skjult fordi de norske beboerne *tar det for gitt*.

Innlemmet i omgangsformen mellom de norske naboene på Gullia ligger en forutsetning om at naboer må være like for å passe sammen (Gullestad 1992). Samtidig ligger det i omgangsformen at denne likheten skal forvaltes med en viss avstand. Gullia er i denne hovedfagsoppgaven et eksempel på et flerkulturelt miljø hvor utfordringen for naboene er å *finne ut* av hva det vil si å være lik, eller ulik. Og selv om verken innvandrere eller nordmenn ønsker å innvandre hverandres hjem, er utfordringen å finne ut av og avsløre de ulike behovene i forhold til hvor nært inn på naboen de ønsker å komme. Man må *lære* hvordan man gjør flerkulturelle naboskap. Flesteparten av de norske beboerne ønsker å bli kjent med innvandrerne, men på en annen måte enn hva mange av innvandrerne forstår. De har på mange måter *felles mål*. De fleste av innvandrerne vi intervjuet ga uttrykk for at de ikke ønsker seg nære relasjoner i borettslaget. Mange hadde venner og eller familie andre steder. Det samme var situasjonen for de norske beboerne. Det var en klar tendens for innvandrerne og de norske beboerne at vennene var av samme eller nærliggende etnisk opprinnelse som dem selv. De av innvandrerne som fortalte om vennerelasjoner i forbindelse med kolleger på jobben, fortalte sjelden om norske kolleger. Innvandrere som hadde opparbeidet seg norske kolleger som de hadde noe kontakt med i fritiden, var innvandrere fra Europa. Dette gir et bilde av en virkelighet som gjør nabolaget til et sted hvor innvandrerne ønsker å bli kjent med det norske. Her ligger en utfordring for beboerne på Gullia.

Med utgangspunkt i de sosiale omgangsformene på Gullia, ønsker jeg å få frem hvordan ulike grupper beboere *forventer* at man "gjør" naboskap. Innvandrerne medbrakte tradisjon med sterke nabobånd, kan representere en utfordring i forhold til norske beboeres tradisjon med distanse og svake bånd. Utsagn fra enkelte av de norske beboerne illustrerer at de har forventninger og antagelser om at innvandrerne ønsker tette og nære naborelasjoner. I kontrast til dette står deres egne behov for å forvalte utilgjengelighet (Haugen 1978). Uteområdene i borettslaget er arenaen hvor nabokontakten mellom de fleste av beboerne foregår. Nabokontakt på uteområdene tillater en distansert og ufarlig

---

nærhet til naboene. Norske beboere etterspør innvandrerne på uteområdene, samtidig som mange av innvandrerne ikke opplever seg ”invitert” ut. Innvandrerne gir uttrykk for tilpasninger til et individualisert hverdagsliv, som ikke inkluderer et tett og nært forhold til naboene. Forvaltningsperspektivet er fruktbart i forhold til å få frem nordmenns og innvandreres forventninger til hverandre og konsekvenser av disse forventningene.

Ambisjonene har vært å synliggjøre hvordan innvandrerne og de norske beboerne forholder seg til nærhet og distanse på Gullia. I den *nærheten* som innvandrerne sier de søker, ligger det ønsker om en hverdagsintegrering, som for eksempel å gå ut på tunet og treffe norske naboer. I den *distansen* som de norske beboerne forteller at de ønsker å opprettholde, ligger forsikringer om en uforpliktende naborelasjon.

Undersøkelsen tar sikte på å gi et bidrag til forståelsen av integreringsprosessen mellom innvandrere og nordmenn. Oppgaven har en beskrivende og forklarende målsetting. Målsettingen er å gi en forståelse av relasjonene og kontaktformen mellom innvandrere og nordmenn.

1.5 Tidligere forskning

Det synes å være en bred offentlig forestilling om at bomiljøet er en arena som rommer ulike muligheter og utfordringer. Som et ledd i den offentlige satsingen fikk Byggforsk i 1993 i oppdrag fra Den Norske Stats Husbank (Husbanken) å utvikle et sett med studier, som kunne belyse situasjonen i norske boligområder i forhold til kontakt og fellesskap mellom beboerne. De fleste av disse var generelle utviklingsprosjekter knyttet til områder med sammensatte utfordringer. Forholdet mellom innvandrere og norske beboere har vært en av utfordringene knyttet til det sosiale miljøet i områdene. I 1997 startet Byggforsk et arbeid med Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø. Et mål for utviklingsprogrammet var å fremme forståelse, samarbeid og deltakelse i flerkulturelle boligområder. Blant annet Husbanken, Kommunal- og regionaldepartementet, Sosial- og helsedepartementet, Justisdepartementet og Miljøverndepartementet har bidratt til å finansiere studiene.

I ”Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø” (1997-2000)⁸ var intensjonen å fremme forståelse, samarbeid og deltakelse i flerkulturelle boligområder. Flere studier ble utført (Ganapathy og Søholt 2000, Krogh 1999, Ruud 2001, Unstad 2001). Konfliktløsning, deltakelse, samhandling, inkludering, dialog og utvikling av forståelse mellom beboere i boligområder med en flerkulturell befolkning er sentrale stikkord i rapportene. Dette gjenspeiler at fellesskap i bomiljøet står som en sterk sosialpolitisk ideologi, som et incitament for trygghet, trivsel og tilhørighet (Ruud 2001). Det spennende og utfordrende med å studere flerkulturelle bomiljø er nettopp denne fellesskapstanken, og hvordan beboerne opplever fellesskapet og hvilke holdninger de har til fellesskapet. Trygghet, trivsel og tilhørighet er begrep som kan ha ulikt innhold for ulike beboere. For noen beboere betyr muligheter til fellesskap i bomiljøet mye, for andre er det viktig å kunne velge bort fellesskapet (Ruud 2001).

Mangel på engasjement og deltakelse på formelle og uformelle arenaer sees på som et uttrykk for manglende sosiale relasjoner i bomiljøet. Manglende deltakelse på uformelle og formelle arenaer er tilstede blant norske beboere, men den er spesielt tilstede blant beboere med minoritetsbakgrunn (Krogh 1999, Ruud 2001, Søholt 1994). For å oppnå deltakelse finner Søholt (1994) at enkeltindividers, det vil si nordmenns holdninger til ”de andre”, det vil si innvandrere, er avgjørende for om det skapes et godt klima for deltakelse. Åpen, positiv nysgjerrighet overfor naboer bidrar til dette, men ofte mangler de sosiale anledningene der nordmenn og innvandrere kan møtes. I tillegg påpeker Søholt (1994) nøkkelpersoners viktige rolle i et bomiljø. Nøkkelpersoner er sentrale normgivere som fungerer som forbilder. Eksempler på nøkkelpersoner kan være styremedlemmer og oppgangskontakter. Ruud (2001) finner at innvandrernes deltakelse først og fremst er motivert ut fra et ønske om å bli bedre kjent med andre. Det er imidlertid viktig å kjenne noen fra før for å delta, og det er vanskelig å bli kjent med andre dersom man ikke allerede er en del av et nabofellesskap. Interessekonflikter, eierstruktur (fremleiekontrakter), ustabil beboermasse, konkurrerende arenaer, knapphet på tid og det å føle seg fremmed var forhold som hindret deltakelse. Ruud (2001) finner at det er flere av hindringene for deltakelse som kan sees uavhengig av en multietnisk beboersammensetning. Deltakelse ser

---

⁸ ”Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø” (1997-2000), utført av Byggforsk og finansiert av Husbanken og Kommunal- og regionaldepartementet.

ut til å være mer avhengig av livsfase og generasjon enn etnisk bakgrunn. Undersøkelsen til Ruud (2001) viser også at bomiljø og fellesskap baserer seg på andre verdier enn tidligere. Før var plikten mer tydelig som grunn for å delta. Nå er det viktigere å føle seg inkludert i miljøet, og individets behov står foran fellesskapets behov. Å føle seg inkludert blir ofte en forutsetning for å delta, noe som innebærer å bli verdsatt som den man er (Ruud 2001). Spesielt i bomiljøer med en fleretnisk sammensetning og tilhørende ulike livsstiler kan det være en utfordring for beboerne å skape en atmosfære som gir en følelse av inkludering.

Schiefloe (1985) utfyller dette noe når han vektlegger betydningen av de mange sosiale bånd beboerne har utenfor boligområdet. Hverdagslivet for mange mennesker preges av en tendens til differensiering og oppsplitting av hverdagen. Mange ulike typer fellesskap knyttet til familie og slekt, til yrkessituasjon og andre interessebaserte fellesskap gjør krav på plass og tid. Fellesskap innenfor boligområde er bare ett av mange. Når jeg i denne hovedoppgaven studerer nærmiljøproblematikk vil jeg derfor ikke overse eller undervurdere betydningen av de løse båndene som finnes mellom beboere i et boligområde. Selv om det ikke nødvendigvis innebærer omfattende samhandling, kan det tenkes at både hjemmet, naboer og nabolag er av stor betydning for beboerne.

I situasjoner hvor det er stor grad av enighet mellom partene om felles tolkningsrammer, regler og koder, vil forskjellige kulturelle kompetanser ikke være noe problem. På Gullia, hvor en er nødt til å forholde seg til naboer med varierende bakgrunn, kan enigheten være vanskelig å finne, og trolig bidra til at noen har vanskeligere for å delta enn andre. Det underforståtte ved kontakt og samvær forutsetter en viss homogenitet og stabilitet. Dette er nettopp en av de grunnene til at det er så viktig å passe sammen, som Gullestad (1989b, 1992:118) påpeker:

De som ”passer sammen” er personer med lignende forventninger og lignende regler for hva som sømmer seg.

Til ulike former for kontakt og samvær i borettslag hører ulike regler. Det kan variere noe fra borettslag til borettslag hvor uttalte slike regler er. Jeg støtter meg til Gullestad (1992) når jeg hevder at et typisk trekk ved den norske borettslagskulturen når det gjelder regler for utvekslinger og samvær, er at mye synes å være underforstått. I slike situasjoner blir det helt avgjørende å kjenne koden. For å kunne etablere og utvikle sosial kontakt, er det viktig

å kunne ta andre menneskers perspektiv og dermed forstå forventninger som ikke uttrykkes direkte.

Stabile mellommenneskelige relasjoner, sosial tilknytning og tilhørighet er av vesentlig betydning for menneskers tilværelse og livssituasjon. Dette er noe alle vet fra egen erfaring, men det er også et gjennomgangstema i forskning og teoridanning om grunnleggende behov. Fellesskap, integrasjon, anerkjennelse, trygghet og sosial forankring er begreper som benyttes for å beskrive slike tilstander. Det synes heller ikke å være noen tvil om at mangel på mellommenneskelige kontakt og sosial involvering fører til mistriksel og tilpasningsproblemer (Schiefløe 1992:31).

1.6 Relasjonstyper i fleretniske bomiljø

Av analytiske hensyn utpensler jeg fire typer relasjoner i et fleretnisk borettslag. Blant minoriteter bosatt i borettslag, finnes et stort etnisk og kulturelt mangfold. For enkelthetens skyld tenker jeg meg her innvandrere som én gruppe. Dette innebærer at flere ulike etniske grupperinger har én felles type relasjon, en minoritetsposisjon vis-à-vis majoritetsbefolkningen. På Gullia ble innvandrere med bakgrunn fra åtte ulike land intervjuet. Som etniske minoriteter hadde de likevel noe til felles; de måtte forholde seg til den samme majoriteten – nordmenn og nordmenns kulturelle koder. Møtet mellom nordmenn og innvandrere i et borettslag kan derfor fremstilles som et møte mellom to symbolverdener, der majoritetens symbolverden har forrang (Høgmo 1998).

Fremstillingen av nordmenn som en homogen gruppe, er også gjort for å få frem deres felles majoritetsposisjon i relasjon til innvandrere. Hvordan et menneske lever er uttrykk for utdanning, sosial klasse og økonomi. Men også andre forhold, som hvorvidt man er religiøs eller ikke, oppvokst i byen eller på landet, hvilken generasjon man tilhører, ens kjønn også videre, er med og påvirker levesettet (Gullestad 1992). I et bomiljø vil dette kunne ha betydning for hvordan man velger å organisere samvær. Norske beboere i borettslag kan ha bakgrunn fra ulike steder i landet, og med det også forskjellige forestillinger og forventninger om hvordan livet i et borettslag skal leves. I vårt materiale er beboere fra ulike deler av landet godt representert. Det som skiller de norske som gruppe

---

fra innvandrerne er deres internaliserte kjennskap til atferd, normer og verdier i den norske hverdagsvirkeligheten.

Relasjonene mellom innvandrere og nordmenn sier noe om kontakten mellom posisjonene, altså mellom minoritets- og majoritetsposisjon. Innholdet i relasjonen beskriver om på hvilken måte innvandrere og nordmenn møter hverandre i hverdagen. Hvordan denne dagligdagse samhandlingen kommer til uttrykk, gir et bilde på naborelasjonene i borettslaget, både de vennlige og de mer konfliktfylte. De to andre relasjonstypene illustrerer samhandlingsmønstre som kan være et resultat av manglende kontakt mellom majoritets- minoritetskultur. I forholdet mellom nordmenn kan det for eksempel tenkes at samholdet mellom disse kan bli sterkere eller svakere i et flerkulturelt bomiljø. Sterkere blant de som kan danne felles front mot en "felles fiende" i innvandrerne. Svakere blant dem som eventuelt trekker seg tilbake og ønsker minst mulig kontakt i et bomiljø preget av konflikt. I forholdet mellom innvandrere, kan det også for eksempel tenkes at forholdet mellom disse kan bli både sterkere og svakere i et flerkulturelt bomiljø. Sterkere fordi innvandrerne finner hverandre som outsiders gruppe, svakere fordi de som etniske minoriteter er svært ulike og holder avstand til hverandre. En trend i retning av relasjoner nordmenn imellom og innvandrere imellom, kan gjøre seg utslag i en sortering av beboerne i "oss" og "dem".

1.6.1 "Innvandrer" og "norsk beboer" som begrep

Analysen i hovedoppgaven er en analyse på mikronivå. Ofte vil det være relevant å beskrive forskjeller eller likheter mellom gruppen av beboere med etnisk norsk bakgrunn og gruppen av beboere med utenlandsk bakgrunn. Uttrykkene fjernkulturelle, fremmedkulturelle og/eller nærkulturelle er ladete begrep, og derfor lite egnet.

Begrepet innvandrer er en del av en diskurs som er problemorientert og stigmatiserende. Schierup (1993:14) sier det er "en ganske bestemt måte at tale om 'os' og 'alle de andre'". Kuusela (1993:92) påpeker at svensk forskning om innvandrere preges av et etnosentrisk utgangspunkt, slik at innvandrerproblemer kan forklares ved å studere innvandrerne og finne "feil" hos dem.

Innvandrere som begrep kan også være problematisk i forhold til at det er en kategorisering som skjuler over mange ulike folkegrupper fra ulike verdensdeler. Følgende definisjoner illustrerer dette:

I denne rapporten benyttes innvandrere som et fellesbegrep på alle mennesker med utenlandsk opprinnelse som er bosatt i Norge. Dette inkluderer også personer født i Norge av foreldre som ikke har norsk kulturbakgrunn. (...) Med svarte innvandrere menes innvandrere som er mørke i huden og tydelig skiller seg fra mennesker av norsk opprinnelse. Svarte innvandrere forventes å komme fra Asia, Afrika og Sør-Amerika (Søholt 1994:9-10).

Vi vil operere med tre grupper: nordmenn, nærkulturelle, det vil si andre europeere og amerikanere av europeisk opprinnelse, og fjernkulturelle (det vil si alle andre) (Hagen, Djuve og Vogt 1995:53).

Innvandrere: En utenlandsfødt person, fast bosatt i Norge, som har utenlandsfødte foreldre. (...) Barn av innvandrere, født og oppvokst i Norge, regnes etter denne definisjonen ikke som innvandrere (St.meld. nr. 17, 1996-97:9).

Innvandrere er et begrep som brukes i dagligtalen til folk flest i Norge i dag. Også informantene på Gullia, både de med norsk bakgrunn og de med utenlandsk bakgrunn brukte innvandrere som begrep. Innvandrere ble nok mer innvandrere jo mørkere de er i huden. Det vil si at det var nok sjelden de norske informantene hadde europeere i tankene, når de snakket om innvandrere. Også enkelte av europeerne selv så ikke på seg selv som innvandrere. Barn av innvandrere ble også av alle definert som innvandrere, selv om de var født og oppvokst i Norge.

Stortingsmelding nr. 17 (1996-97:9) understreker at barn av innvandrere, født og oppvokst i Norge, *ikke* er innvandrere. De tilhører "innvandrerbefolkningen" eller er "personer med innvandrerbakgrunn".

Stortingsmelding nr. 49 (2003-2004) omtaler barn av innvandrere, som "etterkommere".

Som Bjerke (1998), har også jeg valgt å bruke begrepet "innvandrere" om den gruppen av informanter på Gullia som har vokst opp i andre land enn Norge (St.meld. nr. 17, 1996-97). Bjerke (1998) og jeg var klar over at denne kategorien kan oppleves diskriminerende overfor den delen av innvandrerbefolkningen som har norsk statsborgerskap eller som oppfatter seg selv som norske. Samtidig var det flere av innvandrere som hadde vært

---

bosatt lenge i Norge, som fortsatt så på seg selv som innvandrere i betydning av å tilhøre sitt eget lands folk.

De etnisk norske beboerne på Gullia vil heretter i denne oppgaven bli kalt nordmenn og norske beboere. Majoritetsbefolkningen omtales derfor som norske, og minoritetsbefolkningen som innvandrere.

1.7 Oppsummering og gangen i oppgaven

Prosjektet "Et flerkulturelt bomiljø – problemer og muligheter" ble etablert i 1994, under ledelse av professor Tone Schou Wetlesen. Den første delen av prosjektet, ble gjennomført av Bjerke (1998) under tittelen "Etnisitet og boligsamvirke".

Prosjektet fikk fra vår side et todelt fokus. Bjerke (1998) så nærmere på i hvilken grad flerkulturelle borettslag kan virke integrerende. Fokus ble her satt på i hvilken grad borettslag som organisasjon, legger rammevilkårene til rette for et godt og integrerende flerkulturelt bomiljø. Forholdet ble vurdert ut fra de boligpolitiske rammebetingelser som boligsamvirket setter. Viktige spørsmål i denne sammenheng var blant annet hva slags forhold beboerne hadde til boligsamvirke, hvordan styret forvaltet arbeidet i det flerkulturelle borettslaget og hvorfor beboerne hadde flytteplaner.

Ved siden av fokuset på integrasjon på borettslagsnivå, ønsker jeg nærmere oppmerksomhet rundt kontakten mellom de ulike kategorier beboere. Viktige spørsmål er her i hvilken grad beboerne har kontakt og hvordan denne kontakten arter seg. Her er det interessant å se på alle de fire ovenfor nevnte typene av relasjoner, fordi det kan tenkes at ulike relasjonstyper skaper ulike muligheter, i form av ulike forutsetninger og forventninger til forvaltning av sosiale omgangsformer.

Naboer i borettslag har ulik kontakt og sosial omgang med hverandre. Dette kan variere ut fra størrelse, type bebyggelse, uteområder, tradisjoner og aktiviteter i borettslaget. For å få til en kontakt mellom beboerne, må kommunikasjon være tilstede. Nå kan det påstås at det i borettslag, alltid er en eller annen form for kommunikasjon; aktiv eller passiv; verbal eller ikke-verbal. Å overse eller å overhøre, å bruk kroppsspråk, å skrive brev, å banke i veggen,

å ikke snakke med noen eller å kjeft på noen, alt dette er former for kommunikasjon. Men skal man forstå hva som skjer mellom menneskene, under disse ulike formene for kommunikasjon, er det nødvendig å gå inn i situasjonene mellom beboerne. I kommunikasjonen er det et budskap. Det er disse budskapene, slik de presenteres og tolkes i nærmiljøets situasjoner, og med referanse til aktuelle personer eller kategorier av personer som er av interesse i min studie av Gullia borettslag.

Oppgavens videre gang er: I kapittel 2 blir gjennomføring av datainnsamlingen og bearbeiding av datamaterialet presentert. I kapittel 3 presenterer jeg mitt teoretiske og analytiske rammeverk. Kapittel 4, 5 og 6 er viet presentasjon og analyse av det emiriske materialet. Naboskapsformer og hvordan disse praktiseres, nordmenns og innvandreres forventninger til naboskap samt forvaltning av utilgjengelighet er temaer for analysekapitlene. Oppgaven avsluttes med kapittel 7, hvor trådene samles i en oppsummering.

2 METODE

I dette kapitlet vil jeg gjøre rede for den kvalitative metoden jeg har brukt under datainnsamlingen. Deretter presenteres informantene, som gjennom observasjon, fokusgrupper og intervjuer bidrar med ulike erfaringer og forståelser av et flerkulturelt bomiljø.

2.1 *Metodevalg og gjennomføring av datainnsamling*

Helt fra starten av prosjektet fremstod kvalitativ metode som et naturlig valg. Metoden tillater et nært og direkte forhold til det som studeres, og beveger seg tett opp til hverdagsbildet av mennesket. Kvalitativ tilnærming til feltet gir større mulighet for en helhetlig forståelse av beboernes situasjon i bomiljøet, i forhold til hva en kvantitativ tilnærming gjør. Formålet er å forstå deler av noen sosiale prosesser i bomiljøet, og fokus er rettet mot relasjonen mellom innvandrere og nordmenn. Et viktig aspekt er beboernes opplevelser, oppfatninger og holdninger til et bomiljø som styret beskrev som et miljø i negativ utvikling. For å få innsikt i dette var det behov for informasjon om de enkelte beboere og om bomiljøet generelt. Når en skal utføre en kvalitativ undersøkelse i et borettslag, er det flere muligheter for valg av metode. Hvor tilgjengelig feltet er som arbeidsområde, og også tid til rådighet, styrer metodevalget. Styrets ønsker om å få gjennomført en undersøkelse av bomiljøet, bidro til at de var portåpnere til feltet. Dette resulterte i at vi har kunnet bruke flere metoder; observasjon, ute i borettslaget og på styremøter, fokusgrupper og intervjuer. Gjennom intervjuer, observasjon og fokusgrupper ligger mulighetene til å forsøke å gripe det dagligdagse, de hverdagslige hendelsene og relasjonene som preger bomiljøet.

Undersøkelsesopplegget faller inn under *casestudie* som metode. Hensikten med dette har vært å forstå de utvalgte informantene på deres egne premisser og få frem hvilke erfaringer og holdninger som ligger til grunn for deres opplevelse av å bo i bomiljø generelt, og flerkulturelt bomiljø spesielt. Casestudier er det som egner seg best når det stilles spørsmål om hvordan og hvorfor, og der fokus er rettet mot et samtidig fenomen i en hverdagslivskontekst (Ragin 1992, Yin 1994).

Kvalitativ metode tillater at informanten selv mer inngående forteller om fenomenet som studeres. På bakgrunn av denne interessen for aktørenes subjektive meningshorisont, kan sosiologi laget ved hjelp av kvalitative metoder noen ganger kalles forstående sosiologi. Forstående sosiologi blir av og til satt i kontrast til forklarende sosiologi, hvor en mer opererer med ytre, statistiske årsakssammenhenger mellom variabler. Innhold mer enn hyppighet preger kvalitativ metode. Allikevel forekommer det, slik Repstad (1998) beskriver, også uunngåelig mengdeangivelse og hyppighetsanslag i kvalitativ forskning. I undersøkelsen på Gullia, vil det komme frem i beskrivelser for eksempel som: ”Mange av...”, ”de fleste...”, ”noen”, ”enkelte”, ”flere”, ”de færreste av...” og ”få”.

De første møtene med Gullia borettslag var våren 1994. Under de første møtene med representanter fra styret fikk vi generell informasjon om borettslaget. Vi presenterte oss selv og hvilke tanker vi hadde rundt prosjektet. Styrerepresentantene var positive og imøtekommende til vårt opplegg. Vår taushetsplikt ble avklart i henhold til Datatilsynets retningslinjer.

I startfasen av prosjektet fikk vi tildelt en beboerliste med navn, adresser og boligtype. På hvilket tun beboerne var bosatt fremkom også. På et møte med noen av styrerepresentantene ble beboerlisten påført informasjon blant annet om beboeren var andelseier eller fremleietaker, husholdet, botid, tidligere styreverv og etnisk opprinnelse. Styremedlemmene hadde også kjennskap til arbeidssituasjonen for mange av beboerne. Styret hadde relativt god oversikt over mange av beboerne i borettslaget. Som beskrevet senere i kapittelet, ble listen verdifull for oss i forhold til intervjuutvalget.

Informasjonen vi fikk om borettslaget og beboerne gjorde oss nysgjerrige til å møte beboerne.

2.1.1 Observasjon

Høsten 1994, våren 1995 og høsten 1995 deltok jeg jevnlig på styremøter. Møtene gav muligheter for å få innblikk i den formelle aktiviteten i borettslaget, via skriftelige henvendelser fra beboerne til styret, og fra styret til beboerne. Styremøtene foregikk på kveldstid, og lengden på møtene var gjerne 4-5 timer. I tillegg var jeg tilstede på en

ordinær og en ekstraordinær generalforsamling. Jeg var også i samme periode tilstede på en kveldskonferanse⁹, i regi av bydelen og på et helgeseminar¹⁰, i regi av boligsameiet. En vårdugnad fikk jeg også med meg.

Sommeren 1994 besøkte jeg borettslaget flere ganger for å gjøre meg kjent med utemiljøet. Observasjonene foregikk på fellesområdene ute i det offentlige rom, både på dag- og kveldstid. På denne måten kunne jeg få et inntrykk av hvordan det daglige livet mellom beboerne ute i borettslaget var. Hvem det var som oppholdt seg ute, og hvor mange det var, hvor folk oppholdt seg når de var ute og hva de gjorde, samt lukt og lyder. Jeg satt gjerne ute på benkene og spiste matpakke og gjorde notater, og i de situasjonene var det enkelte beboere som tok kontakt og spurte om hva jeg holdt på med. Jeg fortalte om prosjektet. Responsen fra beboerne var at de visste om studentene som skulle gjøre en undersøkelse i bomiljøet deres. De virket tilfredse med å ha møtt en av dem.

2.1.2 Fokusgrupper

Bjerke (1998) og jeg arrangerte tre uformelle fokusgrupper med 1-3 beboere på hver gruppe. Til sammen 6 beboere deltok, som fordelte seg på en kvinnegruppe og to mannsgrupper. Samtalene foregikk på kvelden på styrerommet¹¹, og tok fra 2,5 til 3,5 timer, for hver av de tre gruppene.

Møtene ble annonsert i Gulliposten¹² og ved oppslag spredt rundt i borettslaget. Deretter ventet vi håpefullt på å bli ringt opp av taletrengte beboere. Selvrekrutteringsmodellen ble snart forkastet, da bare to meldte seg for å delta. En telefonoppringning med tilfeldig utplukkede navn, ga derimot resultater, og de til sammen seks personene ble rekruttert. Fokusgruppene har få innvandrere. Dette er trolig et resultat av vår ”uheldige”¹³ måte å

---

⁹ Søndre Nordstrand bydel, Prosjekt ”Levende bydel”, OBOS og USBL inviterte borettslagene i bydelen til kveldskonferanse. Temaet var flerkulturelle bomiljøer.

¹⁰ Tema for seminaret var materielt vedlikehold av borettslagene, bomiljø og samarbeid mellom lagene.

¹¹ Vi fikk tildelt nøkkel til styrerommet, og kunne fritt ta i bruk rommet etter behov.

¹² Fiktivt navn for borettslagets avis.

¹³ Jeg beskriver den uheldige effekten av å gjøre avtale over telefon senere i kapitlet.

---

avtale samtale på. Den høyere andelen av utenlandske blant de intervjuede (se seksjon 2.1.3.2), kan oppveie denne mangelen ved fokusgruppene.

Vi hadde på forhånd valgt ut noen temaer som vi ville høre beboernes synspunkter på, og forsøkte ellers å være lydhøre for beboernes vurderinger og utsagn. Fordi fokusgruppene ikke bestod av så mange personer, var det tydelig for oss at det var en situasjon hvor latente holdninger kunne komme frem. Og selv om fokusgruppene bestod av få personer, kunne vi også spore temaer som gikk igjen i de tre fokusgruppene. Situasjonen fikk også frem meningsbrytninger, fordi vi hadde mennesker samlet med ulike holdninger og synspunkter. Møtedeltakerne fortalte om svært varierte oppfatninger om hverdagen i det multietniske borettslaget. Slik var fokusgruppene en nyttig nyansering av det konfliktfylte bildet som styret hadde formidlet. Mens en av fokusgruppene konsentrerte seg om en diskusjon av Gullia som flerkulturelt bomiljø, ble temaet ikke fulgt opp i den gruppen der den ene innvandrerinformanten deltok. Dette minnet oss om at flerkultur kan være et sensitivt emne, og at individuelle intervjuer egner seg fordi anonymiteten trygger informantene. En annen gruppe demonstrerte at konflikter i nærmiljøet kan bunne i generasjonskonflikter. Det som av en eldre mann ble sett på som ansvarsløse foreldre, som slapp ut barn utendørs i borettslaget og lot dem leke timevis alene, ble av en småbarnsfar besvart med rosende ord om det trygge og bilfrie oppvekstmiljøet hvor barna kunne leke uten kontinuerlig oppsyn. En kveld ble temaet valgfrihet og vern om den private sfære konfrontert med ønsket om samhandling og løsning av kollektive oppgaver. Dette brakte diskusjonen om hvor mye kollektiv deltakelse som er nødvendig og ønskelig frem i vår bevissthet.

Slik ble fokusgruppene også brukt som et forum hvor vi kunne teste ut fruktbarheten av noen av de temaene vi hadde tenkt å ha med i intervjuguiden, eller også satte oss på nye ideer og temaer. Dette er i tråd med hvordan Morgan (1997), også ser på nytten av fokusgrupper.

2.1.3 Intervjuer

Intervjusamtalene ble gjennomført etter intervjuguide¹⁴. Samtaleopplegget var organisert i forhold til temabølker med spørsmål, som fokuserer på nåværende og tidligere boerfaringer, sosialt nettverk, kulturell identitet og fremtidige boligplaner. Informantene ble intervjuet enkeltvis. Det ble til sammen gjennomført 22 intervjuer, hvorav 9 av intervjuene ble utført av min prosjektmedarbeider Bjerke¹⁵ (1998), og 13 av meg selv. To av Bjerkes (1998) informanter er intervjuet på vekselvis engelsk og norsk. I fem av intervjuene (i tre av Bjerkes og to av mine) deltok også ektefeller eller samboer, og i ett intervju (mitt) deltok ektefelle samt to barn. Disse intervjuene ble noe tyngre å skrive ut i etterkant. Til gjengjeld var de ekstra informative, fordi parene jeg intervjuet ofte utfylte hverandre på informasjon og hjalp hverandre til å huske på hendelser. Disse intervjuene illustrerer godt hvor viktig samtalen er for å minnes ting. Totalt er det 30 personer som har uttalt seg i intervjuene. Intervjuene utgjør hoveddata, og ble utført våren og høsten 1995.

Inntrykk fra observasjon ute i borettslaget, informasjon fra deltakelse på styremøter og erfaringer fra fokusgrupper dannet grunnlag for utarbeidelse av intervjuguide. Som grunnlag for utarbeidelse av intervjuguide, ble det også gjennomgått litteratur på feltet.

Gjennom intervjuene har jeg søkt aktørenes egne forståelser. Patton (1990) er opptatt av at et kvalitativt intervju må gjennomføres med antagelsen om at informantens perspektiv er meningsfullt, forståelig og mulig å gjøre eksplisitt for forskeren. I tillegg må man like å intervjuer, og det innebærer å ha interesse for det folk har å fortelle. Det hele handler om å ha respekt for de menneskene som er villige til å dele av sine erfaringer.

2.1.3.1 Rekruttering av informanter til intervjuene

Vi var interessert i å komme i samtale med forskjellige type beboere; kjønn, alder, hushold med og uten barn, etnisk bakgrunn, type bolig og representanter fra alle de fire tunene. Disse kategoriene ville samlet kunne gi et variert bilde av borettslaget. Utvelgelsen av

---

¹⁴ Se vedlegg.

¹⁵ Bjerke intervjuet i tillegg fire eksterne informanter. Se Bjerke (1998).

informanter til intervjuene har foregått dels tilfeldig og dels på bakgrunn av noe informasjon om beboerne. Beboerlisten ble aktivt brukt for å plukke ut et utvalg.

En skriftlig forespørsel om intervju, hvor vi også kort beskrev undersøkelsens formål og tema, ble fulgt opp med en henvendelse pr. telefon. Fremgangsmåten fungerte greit med de norske informantene. Erfaringen med innvandrerinformantene vi kontaktet på telefon, var at de trakk seg unna og var nølende til å la seg intervju. Vi begynte derfor å kontakte de personlig ved døren, en stund etter at de hadde mottatt brevet. Dette var vellykket. Innvandrerne var positive og velvillige. Noen av dem kunne gjerne la seg intervju med en gang. Jeg avtalte alltid å komme tilbake for å foreta intervjuet. Det var en forskjell på hvordan de norske og noen av innvandrerne gjorde avtale om senere intervju. Fra de norske, fikk jeg et eksakt klokkeslett jeg skulle komme tilbake på. Fra flere av innvandrerne, ble intervjutidspunktet så diffust foreslått at jeg måtte "mase" litt for å få det mer eksakt tidsmessig. Et eksempel kan illustrere: Jeg ringte på døra og spurte om beboeren ville la seg intervju. Han sa han kunne "neste torsdag". Så ble det stille. Jeg spurte "når neste torsdag"? Han svarte "kvelden", og var i ferd med å gå inn igjen. "Vent litt", sa jeg, og spurte "når på kvelden"? Han svarte "etter 16.00". Da ville jeg ikke spørre mer, for ikke å fremstå som masete. Da jeg kom neste torsdag, var han imidlertid ikke selv tilstede, men hans kone. Jeg hadde et innholdsrikt intervju med henne. Flere eksempler på en slik ikke-vestlig forståelse av tid, finnes hos Dahl og Habert (1994)¹⁶, hvor de beskriver flere sider av tverrkulturell kommunikasjon.

Av de til sammen 29 beboerne vi sendte brev med forespørsel om intervju, fikk vi syv avslag. Tre av de potensielle informantene traff vi aldri hjemme eller de hadde flyttet, mens fire vegret seg mot deltakelse.

---

¹⁶ Dahl og Habert (1994:74-75) skriver følgende om tidsbegrepet: "Nesten alle europeere som har oppholdt seg i andre kulturer, har opplevd at den oppfatningen av tid som de har med seg hjemmefra, kanskje er noe av det som det er vanskeligst å fri seg fra. (...) Hos oss er punktlighet en dyd. Vi verdsetter den som er presis og som holder seg til oppsatt tid. Mang en europeer som har avtalt et møte med sin afrikanske kollega kl. 8.00, har opplevd at et slikt tidspunkt rett og slett var meningsløst. Kl. 8.00 betydde for afrikaneren "når jeg har fått spist". Når han så på veien møtte sin eldre onkel som han skylder å vise respekt og ha en inngående samtale med, er det ingen som kan forlange at han skal ødelegge sitt liv med å følge europeerens tidsmaskin. I hans egen kultur er det dessuten en måte å vise verdighet på å komme for sent, og la andre vente på seg".

2.1.3.2 Presentasjon av intervjuutvalget

De 22 beboerne vi intervjuet var hovedsakelig i 30- og 40-årene (17 av 22), med variasjon fra 29 år til pensjonister. Informantene hadde bodd på Gullia i fra ett til tolv år, med et gjennomsnitt på sju år. Tre informanter var fremleietakere, mens resten var eiere. Det er flest hushold med barn (18 av 22), og gjennomsnittlig husholdsstørrelse var på 3,5 personer.

Medlemmer av kjernefamilien dominerer utvalget med elleve personer. Utvalget består også av sju enslige forsørgere, tre som bor med partner og en som bor alene. Fire lever i tverrkulturelt ekteskap eller samboerforhold¹⁷. I forhold til kjønn og etnisitet fordeler utvalget seg som følger:

	Menn	Kvinner
Norske	5	7
Innvandrere	5	5
(Sum)	(10)	(12)

Tabell 2.1 Kjønn og etnisitet

I borettslaget totalt sett er andelen norske beboere vesentlig høyere enn andelen utenlandske beboere. I forhold til dette er det en skjevhet i utvalget når det gjelder utenlandske beboere i forhold til norske. Denne skjevheten er en følge av at innvandrerne er en uensartet gruppe beboere, fra mange ulike steder i verden og med svært ulik bakgrunn. For at vår undersøkelse skulle kunne gi et bilde av bomiljøet, har det vært nødvendig å få representert så mange som mulig av de ulike gruppene innvandrere. Også innad i innvandrerutvalget er det en skjevhet, nettopp for å få en bredest mulig representasjon.

De fleste i det norske utvalget kommer fra Oslo og nærliggende kommuner. Alle personene i innvandrerutvalget har bodd andre steder i Oslo før de flyttet til Gullia. Alle innvandrerne

¹⁷ Ekteskap eller samboerskap mellom norsk og nordisk partner er ikke regnet med her.

i utvalget kom til Norge som voksne. I innvandrertutvalget finner vi menn og kvinner fra åtte land i tre verdensdeler¹⁸:

Vest-Europa	1	Vest-Afrika	1	Sentral-Asia	3
Øst-Europa	2	Midt-Østen	2	Sørøst-Asia	1
(Sum 10)					

Tabell 2.2 Opprinnelse i innvandrertutvalget

Informantene er bosatt geografisk spredt i borettslaget, slik at vi har intervjuet beboere fra alle de fire tunene. Fordelingen mellom beboere i blokk, småhus og rekkehus er som følger:

	Blokk	Småhus	Rekkehus
Norske	5	4	3
Innvandrere	8	2	0
(Sum 22)	(13)	(6)	(3)

Tabell 2.3 Boligtype og etnisitet

Fordelingen over er i overensstemmelse med totalpopulasjonen i borettslaget. Blokkene utgjør hovedandelen av boenhetene (ca. 200) i borettslaget. Småhusene utgjør omkring en fjerdedel, mens rekkehusene teller i overkant av fem prosent av boenhetene. Den høye andelen av innvandrere fra blokkene, samtidig som vi ikke har intervjuet noen innvandrere fra rekkehusene er også slik det var i virkeligheten i borettslaget. Dette vil ikke si at det ikke bor innvandrere i rekkehusene, men prosentandelen er lav.

¹⁸ Av hensyn til personvern vil det bli brukt en slik grovkategorisering i sitatene.

2.1.3.3 *Intervjusituasjonen*

Alle intervjuene ble innledet med at jeg informerte om prosjektet, og taushetsplikten ble understreket. Beboerne kunne selv velge om de ville bli intervjuet hjemme eller på styrerommet. Styrerommet ble hyppigst brukt av norske foreldre som ønsket å forlate hjemmet en stund, og slik slippe å forholde seg til barn og andre familiemedlemmer under intervjuet. Styrerommet ble sjelden brukt av utenlandske foreldre, som også hvis de hadde ønsket det, kunne forlatt boligen og latt seg intervjuet på styrerommet.

De intervjuene som ble gjennomført på styrerommet og hjemme hos informanter uten barn, opplevde jeg som at de foregikk i rolige og kontrollerte former. Mindre forutsigbart og mer livlig var det i de tilfeller hvor intervjuene foregikk hjemme hos informantene, med familien tilstede. Intervjuene som ble foretatt hjemme ga imidlertid innblikk i ulike måter å innrede og organisere hjemmet på. Intervjuene foregikk i stua eller på kjøkkenet.

I de fem intervjuene hvor barn var tilstede, varierte antallet fra ett til fire barn. I et av intervjuene var det barn til stede under hele intervjuet, i de resterende beveget barna seg ut og inn av rommet hvor intervjuet foregikk. I de to tilfellene hvor det var ektefelle eller samboer med, var disse tilstede under hele intervjuet. En av ektefellene og to av barna (fra hver sine familier), fungerte som tolk. I disse to intervjuene var barna og ektefellen en naturlig del av settingen, og de hjalp foreldrene sine eller ektefellen sin med å oversette noen av spørsmålene mine.

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd¹⁹, for så å bli skrevet ordrett ut. Under intervjuingen noterte jeg i kortform. Dette fungerte bra i forhold til å gi intervjupersonen god tid til å tenke seg om og snakke. Jeg fant en balansegang mellom å notere, og å ha øyekontakt med intervjupersonen samt å gi respons på det som ble sagt. Intervjuene varte i gjennomsnitt i to timer.

---

¹⁹ Samtlige bånd er nå slettet.

2.2 *Bearbeidelse av datamaterialet*

Gulliaposten, intervjuene med 22 informanter, deltakelse på seminar og generalforsamlinger, deltakelse på styremøter og fokusgrupper, gjorde sitt til at jeg på starten av analysen hadde vanskeligheter med å få oversikt over temaer som gikk igjen eller skilte seg ut fra hverandre. De første analyserunder bar preg av å se etter det spesielle og noe ekstreme. Etter hvert som mønstrene viste seg i datamaterialet, har dette styrt temaene og de teoretiske innfallsvinklene. Å studere det å bo i et borettslag og tilhørende bomiljø, er et felt mange kjenner til, inkludert meg selv, og det er derfor lett å overse det *selvfølgelige*. Å få frem det *tatt-for-gitte* og uuttalte er et velkjent problem når en skal gjøre feltarbeid i egen kultur (Wadel 1991). I et hverdagslivsperspektiv var det nettopp det alminnelige jeg ville fokusere på og løfte frem i materialet. Jeg ville sette det alminnelige mellom mennesker i en sosiologisk sammenheng.

Selv om datamaterialet synes å ha både bredde og variasjon, er det selvsagt ikke uttømmende i forhold til de opplevelser, meninger og holdninger beboerne besitter. Bredde og variasjon bidrar til et variert og godt inntrykk av hverdagslivet i borettslaget. Episoder og hendelser som blir referert eller sitert i oppgaven, er ment som illustrasjoner på hvordan hverdagslivet kan oppleves i flerkulturelle borettslag.

2.2.1 **Anonymisering av informanter**

Styret på Gullia ønsket å få gjennomført en undersøkelse av borettslaget. Men en viktig forutsetning for at vi fikk innpass til beboerne og borettslaget, var taushetsplikten. Styret var engstelige for en ytterligere negativ stempeling av boligområdet. Flere reportasjer i Aftenposten, med et negativt fokus på flerkulturelle bomiljø, bidro blant annet til styrets bekymring. Beboerne i denne oppgaven er anonymisert, det er også borettslagets eksakte beliggenhet i bydel Søndre Nordstrand. Bydelen er derimot ikke anonymisert. Slik vi vurderte det er det et viktig boligpolitisk og samfunnsvitenskapelig poeng at *hvor* geografisk i Oslo beboerne er bosatt, kommer frem. Oslo er en delt by (Hagen, Djuve og Vogt 1995), slik at både økonomisk, sosial og kulturell kapital er ulikt fordelt blant beboerne. Oslo kan deles i både nord, sør, øst og vest i forhold til disse ”kapitalfordelingene”, og det er derfor viktig for leseren av denne oppgaven, at bydelen kommer frem.

I likhet med Bjerke (1998) har også jeg valgt å dempe opplysninger om boligtype, husholdssammensetning og etnisk tilhørighet i sammenheng med sitater. Dette av hensyn til at den enkelte informant ikke skal gjenkjennes i sitt eget miljø. Av hensyn til informantene, har vi valgt å omtale dem som for eksempel *mann fra Norge* og *kvinne fra Midt-Østen*, snarere enn iraker, pakistaner eller tysker. Der hvor informantene for eksempel snakker om andre familiemedlemmer eller geografiske navn, er dette erstattet med *sønnens navn* eller *afrikansk land*.

I motsetning til Bjerke (1998), har jeg valgt å ikke sitere informantene direkte. Dette gjelder både innvandrerinformantene og de norske. De engelske utsagnene er ikke oversatt til norsk, men enkelte grammatiske rettelser og redigering av språket er blitt gjort. Også for de norske informantene er enkelte redigeringer av språket foretatt. Informantenes utsagn er redigert og endret, der hvor dette har vært ”nødvendig”, fordi meningsinnholdet fremstår som uklart ved å sitere direkte. Denne standardisering har jeg gjort for å unngå en tolkning i retning av å gjøre narr og eller fremstille noen beboere som mindre klare i uttalelsene, enn de var for meg. Det er også nærliggende å tro at de ”utenlandske” beboerne har et ønske om å bli referert på et rimelig godt grammatisk språk. Gjennom standardiseringen har jeg vært opptatt av å bevare meningsinnholdet så nært sitatet som mulig.

Alle intervjuene er skrevet ut fra kassetene som direkte sitater. Å lese informantenes opprinnelige talemåte med hver informants særegne og/eller gebrokkne talemåte, har bidratt til at både samtalen og personen har vært lettere å huske. Dette har hatt betydningsfull erindringsverdi for meg i analyseprosessen og derfor vært et betydningsfullt metodisk hjelpemiddel.

2.2.2 Min(e) rolle(r)

Som blokkbeboer, kvinne og mor, hadde jeg forutsetninger for å leve meg inn i informantenes hverdag. Samtidig er også faren for å ikke oppdage det selvfølgelige, tilstede. Et slikt perspektiv støttes av Solberg (1985) som anbefaler at leseren gjøres kjent med personen bak undersøkelsen og gis innsyn i det analytiske arbeidet. Trillende på mitt eget barn på mine observasjonsrunder rundt i borettslaget, var det ingen av beboerne som kunne se at jeg ikke bodde i borettslaget. For dem var jeg en beboer bosatt på et av tunene.

På styremøtene kunne det være overveldende å få innblikk i alle avgjørelser styret tok på vegne av beboerne, eksempelvis i forhold til behandling av klagebrevne. Spesielt under intervjuingen og analysen av intervjuene har det å selv være bosatt i blokk, med en stor familie, gjort intervjuene virkelighetsnære for meg. Patton (1990) skiller nettopp deltager og tilskuer ut fra dikotomien *føler* eller *ser* hva som skjer. Jeg både så som observatør, og følte som borettslagsbeboer det som beboerne og styret formidlet til meg.

Mellom nærhet og distanse er tittelen på Pål Repstads (1998) metodebok, som illustrerer feltforskerens utfordringer i forhold til sitt arbeid. *Nærhet og distanse* er også Dag Albums (1996:240-241) kategorier, som beskriver at forholdet til de utforskete må både være som en venn og som en fremmed:

En forsker som ikke kommer nær nok, vil ikke kunne forstå de utforsketes verden. En forsker som ikke kommer fjernt nok fra dem, vil ikke kunne klare å oppdage og sette ord på det selvfølgelig, heller ikke å løfte analysen fra det trivielle.

2.3 En vurdering av undersøkelsesopplegget - tid til ettertanke

Vår deltakelse på styremøtene foregikk over en lang periode og består av mange timers observasjon. Datamateriale hentet på disse møtene er et viktig bidrag i seg selv, samtidig som noe av informasjonen også er blitt brukt til utarbeidelse av intervjuguide. Tidlig i prosjektfasen var det sentrale spørsmål knyttet til undersøkelsesopplegget: Om vår tilstedeværelse på styremøtene har hatt noe å si for hva styremedlemmene har uttrykt, og på hvilken måte de har uttrykt seg?

Rett etter datainnsamlingen hadde styremøtene og det som ble sagt der, en mer dominerende plass i min vurdering av datamaterialet. Flere av styrets representanter hadde sterke og frodige, både personligheter og meninger, slik at de gjerne kunne legge føringer på vårt fokus i undersøkelsen av borettslaget.

Når jeg nå de siste månedene har gjennomgått alt datamateriale på nytt, har fokus på bekymring om hvem som har påvirket hvem endret seg. Det sentrale spørsmål knyttet til

METODE

---

undersøkelsesopplegget er etter hvert blitt, om vår tilstedeværelse på styremøtene har hatt noe, eller for mye, å si for hvilken retning prosjektet har utviklet seg i? Erfaringen og erkjennelsen etter analysen av intervjuene har vært at styrets fokus falt noe mer i bakgrunnen i forhold til beboernes egne fortellinger. Beboerne kommer med andre og utdypende innfallsvinkler i tillegg til styrets. Styrerepresentantene er også beboere i borettslaget, men deres formelle posisjon i styret gjør at de i tillegg til å forvalte egne meninger og interesser også forvalter borettslagets interesser.

Med vår tilstedeværelse er det mulig at styret har underkommunisert når enkelte spesielt vanskelige og følsomme saker, og da spesielt saker som har med innvandrere å gjøre, har vært tema på styremøtene. Det kan tenkes at de har valgt en formildende måte å legge frem sakene på, for ikke å virke rasistiske. En annen mulighet er at styret, på grunn av vår tilstedeværelse, overdimensjonerte saker og problemer. Spesielt innvandreroorienterte saker og problemer er en av grunnene til vår inntreden i borettslaget, og styrerepresentantene kan derfor ha benyttet anledningen til å fortelle hvor ille forholdene var. I en slik situasjon er det lett å legge på litt ekstra, for å understreke betydningen av vår tilstedeværelse. Styret vil naturlig nok ha behov for å legitimere sin invitasjon av oss til borettslaget.

Jeg tror imidlertid ikke problemene i særlig grad verken er hysjet ned eller hauset opp. Vår deltakelse over lang tid i ulike sammenhenger, og spesielt på styremøtene, har gjort sitt til at styret er blitt vant med vår tilstedeværelse. Det var styret selv som inviterte oss til å gjøre en undersøkelse, slik at deres utgangspunkt har vært å legge arbeidsforholdene til rette for oss, og å gjennomføre styremøtene på den måten de vanligvis gjør. Noe som styrker antagelsen om at de har gjennomført styremøtet uavhengig av oss, er at de ofte på forhånd ikke visste om vi skulle delta på styremøtene. Dette har medført at de har fulgt den dagsordenen de har satt opp på forhånd. Vår tidsbruk i borettslaget har også trolig bidratt til å gjøre styrerepresentantene tryggere på våre muligheter til også å fange opp positive og negative hendelser i borettslaget.

Taushetsplikten som er pålagt oss har trolig gjort sitt til at styrerepresentantene ikke har hatt noe behov for å underkommunisere og bagatellisere saker. Rent faktisk har det vært nok av problemer for styret å ta seg av, slik at det er grunn til å tro at behovet for opphusing var liten. Dessuten har styret helt fra starten vært problemorientert, slik at en eventuell vridning mot å pynte på konfliktene neppe har vært av interesse.

Som vi skal se er det et funn i mine analyser, at ønske om avstand styrer nordmenns naborelasjoner, både i forhold til andre nordmenn og innvandrere. Det er lenge siden datamaterialet til denne hovedfagsoppgaven ble samlet inn. I følge undersøkelser foretatt av Statistisk sentralbyrå, har nordmenns holdninger i forhold til innvandrere endret seg i positiv retning²⁰. Innvandrere og nordmenn som fortsatt er bosatt på Gullia, har hatt flere år til å bli kjente på, og de norske kan ha blitt mer positivt innstilt til innvandrere som gruppe. Likhetsstakegangen og det å få bekreftet seg selv på andre (Gullestad 2002) er gjeldende verdier, som kan bidra til at en relasjon på individnivå mellom innvandrere og nordmenn har forventninger og forutsetninger i seg som gjør dette møtet spesielt utfordrende og problematisk. Jeg vil mene at funnene i analysen i denne oppgaven har betydning for flerkulturelle borettslag, også i dag. Samtidig er det verdt å understreke at jo flere år innvandrere er bosatt i norske bomiljø, jo større er sannsynligheten for at innvandrerne blir kjent med kodene og signalene i forhold til de naborelasjonene som lever i Norge. Dette vil nok først og fremst være gjeldene for første generasjons innvandrere, slik som alle innvandrerne vi intervjuet var. For annen generasjons innvandrere, er det trolig slik at de i større grad har internalisert de norske kodene, signalene og reglene for omgangsformene mellom naboer.

2.4 Oppsummering

Grunnlaget for undersøkelsen er en kvalitativ studie av Gullia borettslag, der personlige intervjuer med til sammen 22 beboere utgjør hoveddelen av det empiriske materialet. I tillegg er det gjennomført observasjon og fokusgrupper. Ved utvelgelsen av informanter

---

²⁰ Eksempler på utsagn som nordmenn i slike holdningsundersøkelser skal ta stilling til er (Blom 2004):

Om man ville synes det var ubehagelig dersom man fikk en innvandrere som for eksempel nabo, hjemmehjelp eller svigersønn/svigerdatter, om innvandrere i Norge bør etterstrebe seg på å bli så like nordmenn som mulig, om innvandrere i Norge bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn, om innvandrere flest er en kilde til utrygghet i samfunnet, om innvandrere flest beriker det kulturelle livet i Norge, om innvandrere flest misbruker de sosiale velferdsordningene, om innvandrere flest gjør en nyttig innsats i norsk arbeidsliv, om flyktninger og asylsøkeres adgang til opphold i Norge. Det stilles også spørsmål om nordmenns kontakt med innvandrere.

METODE

---

ble det lagt vekt på bredde. Samlet gjenspeiler derfor informantene mangfoldet ved borettslaget,

Sammen med min medstudent Bjerke (1998) trådte vi inn i et borettslag hvor ulike aktører hadde forskjellige interesser. Å gå inn i feltet for å prøve å beskrive og å forstå informantene og deres holdninger og handlinger krever at sansene skjerpes henimot analytisk tenkning og upartiskhet. Samtidig er det viktig å ta beboernes bekymring og frustrasjon på alvor.

3 TEORETISK OG ANALYTISK RAMMEVERK

Kraften og livet finnes ikke i individene for så å bli overført fra dem til fellesskapet. Kraften og livet er i fellesskapet. Sosiale relasjoner er nødvendig for alle (Album 1996:129)

3.1 *Sosial interaksjon*

I dette kapitlet vil jeg presentere den teoretiske retningen som har vært inspirasjonskilde til å finne egnede begreper til analysen av datamaterialet. Som tidligere nevnt er enhet og motsetninger mellom oss mennesker sosiologens generelle emne (Østerberg 1984a). Forholdet mellom mennesker, altså sosiale relasjoner, kjennetegnes ved at vi oppfatter og tolker hverandres fremtreden, ytringer og bevegelser som handlinger, eller i det minste som trekk ved våre handlingssammenhenger. I sosiale relasjoner finnes et gjensidighetsforhold; handlinger kan både være svar på, foregripelse av og forventninger om andres handlinger. Gjennom dette gjensidighetsforholdet er handling i samfunnsmessig sammenheng en sosial interaksjon. Hvordan vi opplever og vurderer andre menneskers tilstedeværelse legger derfor klare føringer på hvordan denne interaksjonen forløper.

I analysen av mitt datamateriale står begrepene nærhet og distanse sentralt. Beboernes erfaringer og forventninger i forhold til nærhet og distanse i naborelasjonene, er deres utgangspunkt til å forvalte interaksjonen med hverandre. Jeg vil i det følgende kort presentere tre sentrale klassikere innenfor sosiologien, som har bidratt til forståelse av sosial interaksjon.

Emile Durkheim var opptatt av de generelle vilkårene for sosial integrasjon, og hva som holder samfunnet sammen. Durkheims sosiologi er i hovedsak en lære om samholdet mellom mennesker. Samholdet mellom mennesker frembringer grupperinger som er mer eller mindre integrerte. Hvor integrert en gruppe er, avhenger av i hvilken grad deltakerne slutter opp om et felles mål. Denne integrasjonen, dette samholdet er i ifølge Durkheim en kilde til livskraft, og de som er vel integrert i samfunnet bestyrkes i sitt virke og vesen gjennom andre. Durkheim er opptatt av enkeltmenneskers integrasjon i det sosiale

fellesskapet. I "Selvmordet" (1981/1897) beskriver Durkheim selvmordet som et sosialt fenomen, som kan si noe om ulike grader av sosialt samhold i det moderne samfunnet. Selvmordstypene illustrerer ulike utfall ved "for mye" og "for lite" av integrasjon. Vilkårene for sosial integrasjon er også relevante for borettslag. Nabolaget kan betraktes som et mikrosamfunn der enkeltmennesker skal integreres i bomiljøet, samtidig som de skal beholde privatlivet. Man trenger med andre ord en balansert integrasjon; ikke for tett, slik at det blir vanskelig å bevare privatlivet. Men heller ikke for løst, slik at man ikke blir en del av bomiljøet.

Gullia borettslag er også en drabantby og en del av storbyen Oslo. Dette gir visse utfordringer for integrasjonsprosessene. Georg Simmel er relevant fordi han i "Storbyene og åndslivet" (1902/1984) beskriver hvordan det moderne og urbane samfunn kan fremme anonyme og sakliggjorte relasjoner mellom mennesker. Simmel hevder at storbylivet er preget av sosial tetthet. Vi har omgang med et stort antall mennesker, og blir bombardert med inntrykk fra våre omgivelser. Dette skaper en intensitet og en nærhet i de enkelte individenes liv, som er vanskelig å leve med. Dette er grunnlaget for en blasert holdning som preger moderne storbymennesker. Moderne urbane mennesker har behov for en distanse, der de forsøker å forvalte inntrykk de får av og gir til andre. Denne reservertheten kan også gjøre seg gjeldene i borettslag, hvor beboere bor tett og nært på hverandre. Distanse og blaserthet i forhold til naboene i et borettslag, gjør verdien av de svake bånd både betydningsfulle og fungerende. Det er slitsomt å forholde seg til mange nye og gamle naboer, i tillegg kommer behovet for å verne om privatlivet.

Naborelasjoner i et borettslag kan betraktes som samhandling mellom mennesker innenfor relativt romlig avgrensede og kortvarige sosiale sammenhenger. I "Vårt rollespill til daglig", viser Goffman (1992/1959) hvordan vi i møte og samhandling med andre mennesker presenterer oss selv som aktører på en "sosial scene". Han bygger på Simmel, og benytter Simmels innsikter i det moderne samfunnsliv for å analysere samhandling på mikronivå. Goffmans hovedtanke er at vi uunngåelig blir "lest" av andre i det vi er synlige for dem, og at vi derfor mer eller mindre ubevisst kontrollerer de inntrykkene vi gir av oss selv overfor andre mennesker. Han skjelner mellom slike inntrykk vi bevisst gir, og slike vi ubevisst avgir. Goffmanns teorier er interessante og meningsfulle i forhold til sosiale relasjoner mellom beboere, fordi hans tenkning bidrar til å få frem det symbolske i handlingsmønstrene mellom beboerne, som for eksempel rituell samhandling.

I sin studie av pasientkulturen på sykehus har Dag Album (1996) anvendt teoretiske innsikter fra disse klassikerne. Hans studie har vært en inspirasjon for mine analyser av beboernes naborelasjoner på Gullia.

3.2 *Nære fremmede*

Pasienter kommer sammen på sykehuset som nære fremmede. I forhold til pasienter på sykehus har Album (1996) brukt begreper som ”medpasientene er fremmede” og ”medpasientene er nære ved”. Pasienter har mye tid med hverandre. Pasienter kjenner hverandre sjelden fra før, samtidig som de lever tett sammen og har mange felles opplevelser. Medpasienter er nær ved, de ligger side om side i sykehussengene. De er fysisk nære, men allikevel fremmede for hverandre og totalt avkledde i forhold til sine vanlige kjennetegn på identitet. Det de får vite om hverandre er intimt og sykdomsrelatert. Pasientene kjenner ikke til hverandres private liv, og det de vet om hverandre gjelder for det meste hvem medpasientene er som syke og innlagte. Pasientene viser hverandre ikke tydelige symboler på identitet, siden de har knapt med egne ting med seg. De er nære fremmede.

På sykehus ligger de aller fleste på rom med andre. Hver enkelt pasients private område er senga med nattbord, stol, samt et skap. Hit er det pasientene trekker når de vil være for seg selv. Helt for seg selv får de allikevel ikke være, fordi sengene står så tett at alle på rommet kan se alle de andre. Å se de andre på rommet er knapt til å unngå, og det går heller ikke an å la være å bli sett. Skjerm Brett brukes helst under spesielle omstendigheter. Pasienter på samme rom hører hverandre også. Å høre er vanskeligere å unngå enn å se. De hører at andre puster, snorker, stønner eller ynker seg. De hører hverandres bevegelser, og de vet at de andre hører dem selv. Luktene er også tilstede på sykerommet. Noen steder er det vanlige kroppslukter, andre steder er det lukter som følger med sykdommen. Det er vanskelig ikke å kjenne lukta fra andre mennesker, samtidig som det ikke er lett å la være å sende fra seg lukt. I tillegg til å være synlige for hverandre, til å høre hverandre og til å lukte hverandre kommer ordene. Pasienter snakker med hverandre og de snakker med pårørende. Det er vanskelig å overhøre og overse de som snakker, og det er vanskelig for dem som snakker å unngå at de andre på rommet hører og ser. Mer avslørende er

---

samtalene mellom personalet og pasienter. Når personalet undersøker og informerer under visitten og andre besøk på rommet, hører de andre pasientene hva som blir sagt. De andre pasientene får vite like mye som den pasienten det gjelder. Selv om nærheten er spesiell i forhold til hva pasienter flest er vant til fra livet utenfor, er den selvfølgelig. Album (1996) beskriver forutsetninger pasientene lever under, for å forstå de ordningene de kommer frem til seg imellom. Denne forutsetningen er at pasientene kommer tett inntil hverandre. Enten de er interessert eller ikke, merker pasientene hverandre.

Parallellen kan trekkes til vårt prosjekt blant beboerne på Gullia. Naboskapsformene blant beboerne på Gullia kan forstås ut fra de forutsetninger beboerne lever under. Tiden beboerne oppholder seg i borettslaget varierer ut fra om de for eksempel er i arbeid eller hjemme med barn. Nylig innflyttede naboer kjenner hverandre sjelden fra før. Beboere er nær ved, bosatt i boliger tett innpå hverandre. De både ser, hører og lukter hverandre. Også på Gullia er det vanskeligere å unngå å høre, enn å se hverandre. Til forskjell fra pasienter på sykehus, er det de vanlige kjennetegn på identitet beboerne på Gullia skal forvalte. Det er *måten* de gjør dette på som har likhetstrekk med måten pasienter på sykehus forvalter kontakten med hverandre. For både innvandrerne og de norske beboerne på Gullia handler det om å finne ut av hverandre *som naboer*. De ønsker å bli kjent med hverandre, omgås hverandre og å prate sammen som naboer. Sentralt i denne omgangsformen står det å verne om det private. Beboerne må finne frem til og etablere naboskapspraksis for hvordan de skal oppføre seg i forhold til hverandre. Beboerne må også finne ut av hvem og hva de skal være i samværene seg imellom. Deretter er utfordringen for beboerne å få disse ordningene til å fungere i det praktiske hverdagslivet.

3.3 Regler for samvær

Å være på samme sted er ikke det samme som å være sammen. Album (1996) skiller mellom samvær og samlinger, som er to ulike rammer for samhandling. I en samling er mennesker oppmerksomme på hverandre, men de samhandler ikke. I slike samlinger får pasienter vite mye om hverandre, men de kommenterer det ikke. De viser høflig uoppmerksomhet, noe som ikke er å være passiv, men aktivt å forholde seg passivt. I et samvær, derimot, henvender deltakerne seg aktivt til hverandre. I et samvær snakker pasientene sammen.

Pasienter på sykehus tilbringer mye tid inne på rommet, og i senga. Slike omstendigheter, med fysisk nærhet til de andre pasientene på rommet, gjør det viktig å *regulere* samværet med andre. Det gjelder både å beskytte seg ved å forhindre uønsket kontakt og åpne seg for samvær som er ønsket. Det beste er å få til *passer mye kontakt*. Dette innebærer å få kontakt når det passer, og å få den fra noen det passer å få den fra. For å henvende seg til en annen, må den andre ha vist seg *tilgjengelig*. Og i vår kultur (Album 1996) finnes symbolsystem som vi kan bruke for å vise oss tilgjengelige. Symbolene er knyttet til regler for hvordan man oppfører seg. Pasienter i sykehus bruker dette symbolsystemet og utvikler det videre for sine særegne omstendigheter. For pasienter liggende i senga er det å lese en bok en måte å være utilgjengelig på. Å vandre i korridoren er en måte å vise seg passer åpen for kontakt på. Praten som oppstår mellom pasientene, skjer dels i form av små hilsener idet pasientene passerer hverandre. Dels skjer den ved at vandrerne kommer i snakk med pasienter som sitter i stolene i korridoren. Man skal samtidig passe seg for å ikke være overdrevent tilgjengelig, fordi det virker påtrengende.

Haugen (1978) skriver om forvaltning av utilgjengelighet. Den empiriske undersøkelsen som ligger til grunn for dette perspektivet, ble utført i et norsk drabantbyområde. Forvaltning av utilgjengelighet, som innebærer å holde en viss avstand til enkelte andre, anvender hun på samværsformen i boligmiljøet. Denne formen for avgrensning er i et bomiljø en måte å opprettholde retten til privatliv. "Tilgjengelighet" er å vise "åpenhet for å ta opp videre kommunikasjon", mens "utilgjengelighet" er "å formidle at slik åpenhet ikke er tilstede (Haugen 1978:408). Forvaltning av utilgjengelighet kan ses på som en ressurs det er det er verdifullt å kontroll over. Tilbaketrekkingen er en måte å beskytte det private og intime på, samtidig som det er en måte å unngå for mange eller for nære relasjoner.

Forvaltning av utilgjengelighet er et perspektiv som egner seg godt til å få frem noe av utfordringen mellom innvandrerne og de norske beboerne på Gullia; deres forventninger til hverandre og konsekvenser av disse. Budskapet om utilgjengelighet er sentralt og tas for gitt av de norske beboerne.

I samværet mellom pasienter er mye gjort klart gjennom annonsering av tilgjengelighet og utilgjengelighet. I tillegg finnes regler for *åpninger og lukking* av samværet. Album

(1996) finner klare mønstre for hvordan dette foregår. Disse mønstrene beror på uformelle og sterke sosiale regler. Det første som blir sagt må passe i situasjonen, slik den foreløpig er definert gjennom det som har kommet frem i løpet av samlingen og tidligere samvær. Åpningsutsagnet er også viktig fordi det kommer til å bidra til den definisjonen av situasjonen og forbindelsen mellom deltakerne som skal bli. Å si noe greit som alle forstår og kan være med på, er særlig viktig mellom fremmede. Et kjennetegn ved en god åpningsreplik er at den er lett å svare på. Stilen og innholdet i samtalen er med fordel slik at den går av seg selv. Konstaterende prat er vel så vanlige som informativ. Innholdet i praten må også være ukontroversielt, slik at det ikke vekker motstand og tristhet. Et godt utgangspunkt er å si noe som alle skikkelige folk er enige i.

Når samtalen skal avsluttes og lukkes, gjelder det å gjøre dette ute å virke avvisende eller støtende. Lukkingen av samværet skal også gjøres på en slik måte, at det ikke blir vanskelig å søke kontakt senere. Album (1996) finner at pasienter gjør som andre folk, de kutter ned på bidragene til samtalen og lar innholdet fremstå som uttømt gjennom det de sier. Dyktige samtalepartnere hører det og gjør det samme. Samtalen er deretter moden for lukking: En samtale i korridoren kan avsluttes med at pasienten sier at det er på tide å ta medisinerne sine.

3.3.1 Rituell samhandling

Pasienter snakker mye og åpent om sykdom. Særlig ivrig snakker de sammen, som lider av samme sykdom. Men pasienter snakker også for å være sammen. Praten er da mer forsiktig og høflig, nærmest konvensjonell. I sin artikkel om "Innholdsløs meningsfull prat", nedtoner Album (1994) betydningen av hvor viktig innholdet i praten er for sosiale ordninger:

Folk bruker ikke språket bare for å uttrykke det meningsinnholdet som følger direkte av selve ordene. De snakker også for å være sammen, for å bearbeide forbindelsene seg imellom og for å slå fast hva som skal være gyldig bilde av virkeligheten (Album 1994:89).

Det går altså et skille mellom substansen i det folk sier og den seremonielle siden ved utsagnene (Album 1994, Goffman 1967).

I sine handlinger går pasienter sammen om å vise seg selv og hverandre respekt som alminnelige mennesker. Pasienters samværsform er sterkt preget av normer, og deres atferd er sterkt preget av normer. Deres atferd ovenfor hverandre er taktfull, hensynsfull og forutsigbar. De følger vanlige standarder og normer for hvordan fremmede mennesker skal omgås. Dyrkingen av det alminnelige står sentralt, og kan oppfattes som en måte å beskytte seg mot trusselen fra sykdommen på. De normpregede handlingene i denne samværsformen kan tolkes som ritualer. Det dominerende budskapet i ritualene er at pasienter er alminnelige mennesker (Album 1996).

Album (1996) forstår pasientlivet som styrt av ulike *regler*. Album (1996) tenker seg regler som mer spesifikke enn normer, men at han ofte bruker betegnelsene om hverandre. Sosiale regler virker på den måten at de preger hva medlemmene finner naturlig å foreta seg. Regler styrer derfor atferd. Regler kan også sees på som ressurser, fordi de gir mening til handlinger; for eksempel som distanserte eller intime. Album (1996) mener at avstanden mellom normative og kognitive tolkninger av regelmessigheter i atferd ikke er stor. Pasienters standarder for hvordan pasienter bør oppføre seg, henger derfor sammen med deres oppfatninger om hva pasientliv er, og mer nøyaktig med definisjonen av situasjonen som gjelder.

Album (1996) skriver om påbuds- og forbudsregler blant pasientene når de snakker om sykdom. Det er forbudt å klage, å skryte eller å mase. Man skal helst unngå uenigheter, spesielt konflikter, og å snakke om intime og følelsesmessige ting.

Album (1996:41) bruker de normsosiologiske perspektivene til Goffman, når han skal forstå reglene blant pasientene. Som individer er vi langt på vei bundet av regler som fremstår som gitte av samfunnet. Mye av vår samhandling, også den hverdagslige, har et rituelt preg. Goffman (Album 1996:41) analyserer svært detaljert hva som skal til for at mennesker skal kunne følge normer. Å følge normer går ikke av seg selv, og det er heller ikke nok å kunne allmenne forbuds- og påbudsregler. Når deltakere av bestemte typer skal sette det allment aksepterte ut i livet i bestemte situasjoner, må de vite hva slags situasjon de er i, hvilke regler som kan være aktuelle i situasjonen og hva slags atferd som uttrykker reglene. Bare om vi har slik kunnskap og vet å bruke den, kan vi følge regler og ritualer. Mennesker i sosiale situasjoner står ovenfor to spørsmål:

Det ene er å bestemme rammen for situasjonen de er i, og det kan igjen innebære både å lese en situasjon som allerede er gitt og å beslutte hva den skal være. Det andre er å oppføre seg passende i den. Goffman er opptatt av begge. Dette er hans tosidighet. Hans sosiologi handler ikke bare om normer, men også om tenkning og metoder for å skjønne hva som foregår, og for å uttrykke seg (Album 1996:41).

Hverdagslig samvær kan ha rituell karakter (Goffman 1967). Gjennom å tolke religionens mening og funksjon i samfunnet, ga Durkheim²¹ et redskap til å forstå symbolske sider ved samhandling. Goffman overførte Durkheims forståelse til studier av hverdagslig samhandling (Album 1994, 1996). Dette brakte også ritualtenkningen fra samfunns- til individnivå. Goffman (1967) viser hvordan hverdagsritualer tjener til å slå fast virkeligheten og vår plass i den. Ritualene gjelder først og fremst identitetene og selvne til deltakerne. I følge Goffman (1967) kan ikke individene skape og opprettholde et selvbilde på egenhånd, de tar også til seg det bildet andre har av dem. For enhver deltaker er det slik at vedkommende:

(...) must rely on others to complete the picture of him of which he himself is allowed to paint only certain parts (Goffman 1967:84).

Ritualene er kommunikasjonsmidler. Gjennom slike midler uttrykker individet sin karakter og formidler sin anerkjennelse av de andre deltakerne i situasjonen (Goffman 1967:54-55). Ritualene hører med til den delen av kulturen som vi forstår som gitt og implisitt, de tas derfor ikke opp til diskusjoner, undersøkelser og kritiske tanker. Rituell prat er nær den seremonielle praten.

Nabopraten mellom beboerne på Gullia setter rammer for samværet. Albums(1996) forståelsesmodell for åpninger, lukninger og innhold i samvær og samtaler gir meg et analytisk grep for å reflektere over nabopraten (manglende) innhold og funksjon på Gullia. Beboerne på Gullia regulerer også kontakten seg imellom gjennom å annonsere tilgjengelighet og utilgjengelighet. I tillegg kommer måten man snakker til og med hverandre på. Utfordringen for mange av innvandrerne og mange av de norske beboerne på Gullia, er å få til den tatte nabopraten med hverandre.

I likhet med Album (1996) sine funn for hvordan pasienter oppfatter at de bør oppføre seg, kan det for beboerne på Gullia også forstås slik at standarden for hvordan de skal oppføre

²¹ Durkheim, E. (1976): *The elementary Forms of the Religious Life*. London: George Allen&Unwin Ltd.

seg henger sammen med deres oppfatninger om hva naboskap er. På Gullia har innvandrere og nordmenn ulike historiske naboerfaringer, hvor innvandrernes naboerfaringer fra hjemlandet bærer preg av tette og nære naborelasjoner. I tråd med Albums (1996) forståelse av hvordan pasienter på sykehus definerer hvilken situasjon som gjelder, er en del av min analyse å vise hvordan innvandrernes definisjon av deres ”nye” hverdag skaper nye forventninger til naboskap.

Albums (1996) begrepsapparat blant pasienter på sykehus, hjelper meg å fremstille hvordan beboerne på Gullia gjør naboskap. Album (1996) selv fremhever sykehus som velegnete studiesteder for dem som vil finne ut hva som er grunnleggende sannheter i den fellesnorske alminneligheten. Omgangsformene på Gullia bekrefter det ordinære og gitte. I min analyse av naboskapsrelasjonene på Gullia, vil jeg vise hvordan denne fellesnorske alminneligheten blir utfordret av et fleretnisk innslag med beboere.

4 NABOSKAPSFORMER

*Vi vet hvem naboene er, men det er ganske få vi har kontakt med.(...)
Vi sier hei til de fleste (kvinne fra Norge).*

Tema for dette kapittelet er kontakt og relasjonsdannelse. Jeg vil beskrive og diskutere ulike sider av den hverdagslige sosiale omgangsformen mellom naboene på Gullia. Hvilken rolle spiller kulturelle forskjeller for etablering av relasjoner, og hva oppleves eventuelt problematisk for beboerne på Gullia? Den sosiale omgangsformen blir presentert slik at den forklarer hvorfor den fungerer godt for de norske beboerne seg imellom, og hvorfor den er problematisk og vanskelig å mestre for de fleste innvandrerne. Innvandrernes egne naboerfaringer fra deres hjemland er også tema, fordi det forteller noe om den *nabokompetansen* de har med seg til å møte de norske og andre innvandrernaboer med.

Først presenterer jeg de norske beboernes omgangsformer. Deretter presenteres innvandrernes naboerfaringer fra deres hjemland.

4.1 Sosiale omgangsformer mellom de norske beboerne

Av de norske beboerne vi intervjuet var fire bosatt i småhus, fem i blokk og tre i rekkehus. Nærområdet rundt sin egen bolig er det viktigste møtestedet for å treffe på naboer i borettslaget. I praksis vil dette først og fremst si egen oppgang eller husrekke. Norske beboere forteller også at nærbutikken og bussholdeplassen er steder de treffer på naboer, de hilser, og slår også av og til av en prat. En norsk beboer fremhevet verdien av fellesvaskeriene som møteplass for å treffe på og snakke med naboer. Samtalene med de norske beboerne gir inntrykk av at de har flere arenaer i borettslaget å møte naboene på, i forhold til innvandrerne. Dette kan være et utslag av at de norske beboerne i større grad enn innvandrerne behersker den rådende sosiale omgangsformen. De norske beboerne gir alle uttrykk for at de har oversikt over og kjenner ansiktene til beboerne i egen oppgang eller husrekke. Mange kjenner også ansiktene til beboere i nabooppgangene, og disse er det naturlig å hilse på og småprate med. De har ikke kjennskap til eller kontakt med beboere

utover sitt eget tun. Dette avgrensner det sosiale nærmiljøet, til i all hovedsak, å være det tunet man bor på, altså det geografisk nære. En norsk kvinne forteller at: ”Det man føler, er at vårt miljø ligger på vårt tun, og ikke i hele borettslaget”. Samtidig som beboerne forholder seg til det lokale tunet, passes det på at naboene ikke kommer for nære. Det nære holdes noe på avstand.

4.1.1 Å være på hils og å slå av en prat

Å være på hils med naboene innebærer å si hei når man møtes i oppgangen, utenfor egen husrekke eller ute på tunet. Dette synes å være en løs og uforpliktende form for kontakt, som gjerne er rettet mot dem som bor i samme oppgang eller husrekke. På Gullia er dette den vanligste formen for kontakt mellom naboene, noe de norske beboerne oppfatter som en god og helt passende kontakt med naboene:

Jeg kjenner veldig mange rundt her. I hvert fall sånn på hils og som man snakker litt med. Det blir jo bare overfladisk, selvfølgelig (kvinne fra Norge).

Jeg kjenner mange her, jeg. Jeg kan jo ikke si at det er noen som jeg kan gå å ringe på døra til og si ”hei”. Veldig mange av de som bor rundt her kjenner jeg sånn at jeg prater med dem når jeg treffer dem. Om det ikke er så mange ord, så er det i hvert fall sånn at jeg synes det er hyggelig å ikke være helt anonym og ikke kjenne noen (kvinne fra Norge).

Jeg hilser på de fleste. Det er jo mange som bor her, som bodde her da jeg flyttet hit, så dem er jeg på nikk med. Prater litt sammen, sånn litte granne småprat. Sånn for høflighetens og hyggelighetens skyld (kvinne fra Norge).

I det hverdagslige livet i borettslaget er denne uformelle småpraten sosialt viktig, fordi det er det ”lille” som skal til, for at beboerne føler seg hjemme og at de tilhører bomiljøet. Denne sosiale handlingen er hverdagslig og velkjent for de norske beboerne, en selvfølgelig handling som går av seg selv. Beboerne møter og passerer hverandre i en ansikt til ansikt relasjon, ikke sjelden også nokså tett inn på hverandre, for eksempel når de møtes inne i en blokkoppgang. Slike tilfeldige forbipasserende samtaler består ofte av innholdsløst prat mellom to naboer (Album 1994). Det utveksles lite informasjon og det meste kan være prat om ting som man allerede vet på forhånd, som for eksempel om nedleggelse av fellesvaskeriene, om hvor mye søppel som er slengt rundt i borettslaget eller:

(...) om dem liker seg her i borettslaget. Hvordan det er å bo her. Sier bare bla, bla, bla (kvinne fra Norge).

Album (1994) kaller dette konstateringsprat, altså en bekreftelse på noe vi allerede vet. Konstateringspraten gir en pekepinn på at det ikke er innholdet i praten som er viktig, men praten i seg selv. Dette gjør den tilsynelatende innholdsløse praten likevel så meningsfull.

Hvor mye naboene sier, hva de sier og hvor lenge samtalen varer, beror på hvor godt de kjenner hverandre, men også på hvor de møtes. Å møte naboer som tydelig viser at de er på vei til ferie, kan det være naturlig å snakke om vær og vind med. Skjer møtet på parkeringsplassen, er en naturlig antagelse bilferie. Skjer møtet på bussholdeplassen, er det nok naturlig å anta at naboen skal reise lenger av gårde, kanskje med fly. Møtes naboer ute på stien, mellom husene, kan hele samtalen kun være et "hei" eller "god dag", med et tilhørende nikk. Her er det tydelig at naboen er på vei til et annet sted. Møtes naboer midt ute på tunet, kan det være naturlig at samtalen varer noe lenger. Det er i denne situasjonen mindre tydelig at naboen er på vei til noe annet. Situasjonen innbyr i større grad til en samtale, og ikke bare å hilse.

Andre situasjoner som kan innby til en prat, er for eksempel barnepass ute på lekeplassen og hagearbeid for dem som bor på bakkeplan. For de som bor på bakkeplan og har tilgang til eget uteområde, foreller enkelte beboere på Gullia at de kunne gå ut å sette seg med naboen for å drikke opp kaffen sin. Denne kaffedrikkingen var sjeldent avtalt på forhånd, det skjedde spontant. I disse situasjonene stopper ikke naboen nødvendigvis opp for å prate, de prater mens de gjør det de er der for. Når barna er ferdige med å leke, kaffen er drukket opp og hagearbeidet krever full konsentrasjon, er småpraten over.

4.1.1.1 "Hei, hvordan går det?"

Mange av de norske beboerne kjenner hverandre godt nok til å stille spørsmålet; "hei, hvordan går det", når de møtes.

Vi vet jo litt om hverandre alle sammen, men vi lar hverandre være på det nivået der (kvinne fra Norge).

Samtidig går det et skille mellom hvor godt beboerne kjenner til hverandre, i forhold til hva de svarer på spørsmålet; hei, hvordan går det? Betydningen av et slikt spørsmål kan for beboerne gå mellom seremoni og substans (Album 1995). I seremonialternativet stilles spørsmålet som en del av en hilsen. Dette gjelder for flertallet av de norske beboerne, og

er, som Album (1995) skriver, et uttrykk for en respektfull oppmerksomhet. Svaret beboerne gir i disse mer overfladiske samtaler er korte og uten informasjon. Samtidig som slike seremonielle samtaler er viktige for ikke å føle seg fremmed og anonym i borettslaget. I disse samtaler er konstateringspraten sterkt tilstede, noe jeg kommer tilbake til senere i kapitlet.

I substansalternativet er spørsmålet ment mer bokstavelig, og det uttrykker en forventning om å få vite noe mer om hvordan naboen har det. Samtalene foregår gjerne mellom naboer som kjenner mer personlig til hverandre. Slike substansielle spørsmål kommer gjerne hvis det er en stund siden naboene har truffet på hverandre, og det derfor passer å gi noe informasjon om hvordan tilstanden er. De norske naboene på Gullia som har mer personlig kjennskap til hverandre oppdateres på informasjon om hverandre.

Naboforholdet mellom de norske beboerne på Gullia, viser at deres forventninger i forhold til hverandre, for det meste stemmer overens med det de erfarer i forhold til hverandre, det vil si at forventning og erfaring samsvarer. De sosiale reglene som gjelder i samtaler mellom de norske naboene, er ”tatt-for-gitt-heter”, som hører til den praktiske bevisstheten (Album 1996). Like forventninger i forhold til nabopraten gjør naboene like og avslappede i forhold til hverandre. Mange av innvandrerne har ikke dette kjennskapet til den konvensjonelle småpraten, og dette kan i en del tilfeller, som det senere kommer frem i dette kapitlet, gjøre nabomøtet mellom mange av innvandrerne og norske beboere problematisk. Problematisk i betydning av at nabopraten ikke går av seg selv, fordi felles referanserammer mangler. Dette gjør praten både mer utfordrende og strevsom.

4.1.2 Distansert nærhet og svake bånd

Jeg har tro på at man skal være litt mer for seg selv. Man kan godt sitte litt ute med ungene og ta en kopp kaffe, og skravle litt sånn vanlig om vær og vind. Men jeg tror man skal være litt mer reservert, når man bor så tett (kvinne fra Norge).

Målet for omgangsformen mellom de norske beboerne på Gullia synes å være å komme ”passe nært” inn på naboene. For mange blir den manglende eller begrensede kontakten med naboene til et bevisst prosjekt, som bunner i en skepsis mot å slippe naboen for nært inn på seg:

Jeg liker litt distanse til naboene. Jeg vil heller kunne plukke meg ut eventuelt de jeg vil prate med (kvinne fra Norge).

Denne strategien er også å finne i andre studier av boligmiljøer (Haugen 1978, Unstad 2001). Det å slippe naboen nært inn på seg, betyr å gi mye av seg selv og å inngå nære og forpliktende relasjoner. Motsatt vil det å ha et løst forhold til naboene, beskytte mot forpliktelser. For eksempel vil det å ha et tett forhold til naboene forplikte mer i forhold til å måtte invitere naboen inn og hjem til seg, ved tilfeldige møter ute på tunet. Strategien for de fleste av de norske beboerne synes derfor å være å holde naboene på avstand, slik at relasjonene blir løsere og mer uforpliktende. Avstanden gjør at naborelasjonene mellom de fleste av de norske beboerne ikke utvikler seg til en nær vennerelasjon, men består som en løsere relasjon. Å la naboen være nabo, og ikke bli en nær venn beskytter også mot naboens private sorger og gleder.

Eksempelvis vil en upersonlig naborelasjon blant de norske beboerne på Gullia, være å ikke fortelle noe fra privatlivet som røper personlige forhold. En kvinnelig norsk blokkbeboer forteller om naboene i oppgangen:

Vi vet jo litt om hverandre alle sammen, men vi lar hverandre være på det nivået der. De oppe i fjerde har en sønn som er like gammel som [kvinnens sønn], men allikevel blir vi ikke noen sånne omgangsvenner. Vi hadde litt konversasjon sånn ettersom disse guttene var i sammen. Det var på det planet der.

Slike upersonlige naborelasjoner kan gjerne være samtaler som har innhold av hendelser fra borettslaget og prat om vær og vind. Disse naboene går ikke på besøk til hverandre, og samtalene er ofte korte og sporadiske. En personlig naborelasjon på Gullia innebærer noe kjennskap til naboens privatliv. Her har naboene kommet hverandre noe mer inn på livet, og kan for eksempel hjelpe hverandre med barnepass og å ta inn posten og vanne blomster, når naboen er bortreist. Naboene kan gå på besøk til hverandre, men ofte i begrenset grad. I forbindelse med hjemkomst fra ferie forteller to norske naboer, en kvinne og en mann, at de har invitert hverandres familier inn på en matbit. Også her er besøket innenfor rammene av distansert nærhet og svake bånd, fordi samværet i disse besøkene er rettet inn mot praktisk hjelp. Vennerelasjoner derimot, er nære og forpliktende relasjoner. Her avtales det ofte på forhånd når man skal møtes, og sorger og gleder kan trygt deles. Samværet kan være hjemme eller på andre arenaer utenfor hjemmet. Naboer som har etablert en

---

vennerelasjon, beholder gjerne kontakten, selv om de flytter til et nytt sted. Vennerelasjoner hørte med til unntakene, både for innvandrere og nordmenn.

Erfaringene til de fleste norske beboerne i datamaterialet illustrerer at de ofte forblir naboer som er vennlige og hjelpsomme ovenfor hverandre. De unngår bevisst å bli for nære naboer.

Jeg tror nok at jeg i hvert fall i oppgangen hos oss kunne ringt på til hvem som helst, så hadde de stilt opp, hvis jeg hadde trengt hjelp til noe. I utgangspunktet så tror jeg de fleste er veldig hjelpsomme og snille og greie. De gir inntrykk av det. Men noen er sånn at de holder seg mer for seg selv. Det er ikke dermed sagt at de er negative eller sure for det, altså (kvinne fra Norge).

De unngår at båndene blir for sterke, stramme og tette. Simmel beskriver i sitt essay om ”Storbyene og åndslivet”, det blaserte storbyennesket. Et slikt menneske har behov for å reservere seg mot alle inntrykkene. Denne reservertheten skaper igjen distanse og blaserthet til omgivelsene (Østerberg 1984a). Når naboer er reserverte i forhold til hverandre, betyr det at det i den sosiale omgangsformen ligger beskyttelsesmekanismer. En streben etter å være upersonlig gjør verdien av de svake bånd både betydningsfulle og fungerende. I kapittel 6 kommer jeg mer inn på hvordan de norske beboerne forvalter disse svake båndene, og hvordan innvandrene erfarer og opplever dette.

Ved å sette fokus på de svake bånd i et nettverk, kritiserer Granovetter (1973) deler av etablert nettverksteori. Han reflekterer over at det i teorier om nettverk ofte er en forutsetning at relasjonene mellom deltakerne er forholdsvis sterke. Sterke relasjoner krever både tid og engasjement, noe som resulterer i at det er begrensninger på hvor mange sterke forbindelser en person er i stand til å opprettholde. Granovetter (1973) hevder derfor videre at i de tilfeller hvor personer har sterke bånd til hverandre også gjerne er bundet sammen i sterke relasjoner til hverandre. Disse personene er også ofte ”like” med hensyn til alder, utdanning, sosial status og interesser. Sterke bånd kan derfor sjelden fungere som ”bro” mellom ulike nettverk. Brofunksjoner ivaretas derfor fortrinnsvis av svake bånd.

I ”The Strength of Weak Ties” peker Granovetter (1973) på at det er ”de løse bånd” som er det sosiale lim i naboskap. De løse båndene viser til en uforpliktende kontakt, som har begrenset betydning for den enkelte. Men selv om de enkelte relasjonene kan være lite betydningsfulle i seg selv, kan det å ha mange slike ”mindre betydningsfulle relasjoner”

være en ressurs. Naboer som ikke hilser på og prater med andre beboere, blir anonyme og usynlige i bomiljøet. Dette står i kontrast til de som hilser på og prater med naboene. Granovetter (1973) viser blant annet at de svake båndene som kjennetegner løsere bekjentskapspregede relasjoner kan tjene som forbindelseslinjer mellom grupper med sterkt interne bånd. De svake båndene kan derfor bringe personer i kontakt med grupper de ikke vanligvis omgås. Med utgangspunkt i Granovetter (1973) kan lett, ukomplisert kontakt vurderes som viktigere enn tette bånd og nære vennskap i miljøet. Tette vennskap stenger andre ute, mens løse bånd fungerer både mer inkluderende og som informasjonskanaler. Også på Gullia er de løse bånd preget av uforpliktende kontakt og begrenset kjennskap til naboene, slik som å være på hils og utveksle enkle samtaler når man støter på noen og har tid. En norsk kvinne beskriver en slik relasjon, som å ha ”en god tone” med naboene. På Gullia er det også vanlig å låne enkelte ting av hverandre og å bidra med praktisk hjelp. Denne kontakten er viktig for at beboerne skal føle seg som en del av et bomiljø. De svake bånd har også en betydning ved at de gir informasjon, om naboer og om forhold i nærmiljøet. De er derfor av betydning for den enkeltes orientering rundt sosiale forhold i boligområdet, og for informasjon om ulike tiltak og generelle normer og regler.

Mengden tid, grad av følelsesmessig engasjement, grad av intimitet, grad av fortrolighet og grad av gjensidighet gjør en relasjon sterk eller svak (Granovetter 1973). I følge Schiefloe (1985) har de mennesker vi har svake relasjoner til, sin primære forankring i andre sosiale sirkler enn den de selv tilhører. Svake bånd vil derfor kunne spille en viktig rolle i spredning av informasjon og for opprettholdelse av nye relasjoner. I denne oppgaven er det relevant å se på om de svake bånd fungerer som brobærere mellom innvandrere og nordmenn.

Innvandrerens naboerfaringer fra hjemlandet vil nå bli beskrevet. Denne forteller noe om den *naboskapskompetansen* de har å møte sine norske naboer på Gullia med. Denne naboskapskompetansen fra hjemlandet utelukker ikke at de også kan inneha ”den norske” naboskapskompetansen. Deretter presenterer jeg analysen av selve nabopraten mellom beboerne.

4.2 Innvandrernes naboerfaringer fra hjemlandet: ”(...) alle dører er åpne”

Av de innvandrerne vi intervjuet var to bosatt i småhus, åtte i blokk og ingen i rekkehus²². For de fleste innvandrerne er området rundt blokka og oppgangen et naturlig sted å møte og hilse på naboene. Alle gir uttrykk for at de har oversikt og kjenner ansiktene til de nærmeste naboene. For blokkbeboerne vil det i all hovedsak være egen oppgang, og for småhusbeboerne sin egen husrekke. Hvis man har kjennskap til beboere ellers i borettslaget, for eksempel nabooppgangene, er det fordi man selv og naboene har bodd i borettslaget i mange år. I likhet med de norske beboerne har heller ikke innvandrerne kjennskap til eller kontakt med beboere utover sitt eget tun.

Innvandrerne på Gullia er ingen ensartet gruppe, de har både ulike bakgrunn og erfaringer. Datamaterialet gir allikevel uttrykk for like tidligere opplevelser på tvers av kulturell bakgrunn. Opplevelser, erfaringer og kunnskaper om en mer åpen, inkluderende og sosial nabostruktur:

I [et afrikansk land], når vi våkner opp på morgenen, alle dører er åpne. Ikke noe lås. Vi bare går til vannet og snakker sammen. Men her; vi snakker ikke her. Her snakker jeg bare med barna mine. I [et afrikansk] land har alle naboene kontakt. Om vi er familie, eller ikke familie. Om vi er venner, eller ikke venner. Alle naboene har kontakt, veldig god. Ikke her (kvinne fra Vest-Afrika).

I [et østeuropeisk] land er det ikke samme system som her. I [et østeuropeisk] land du går til andre, møter på café, på restaurant. (...) Og så har du mer kontakt med naboer, med familien. For eksempel at jeg går til min nabo, jeg spør ikke om jeg kan komme til han. Jeg bare ringer; [navnet på naboen], og forteller at; jeg kommer til deg. Ja; versegod, versegod, svarer han. Han kommer til meg. Ikke noe problemer. Jeg går til han mange ganger om dagen (mann fra Øst-Europa).

---

²²Svært få innvandrere var bosatt i rekkehus, noe som gjenspeiler den økonomiske ressursfordelingen i borettslaget.

(...) det er stor forskjell mellom mennesker i [et land i Midt-Østen] og mennesker i Norge. Jeg vet ikke hvorfor (...). I [et land i Midt-Østen] f.eks; hvis jeg bor i denne leilighet, etter en måned jeg kjenner alle de som bor her. Ikke jeg, men de banke på døra og sier: versegod drikke kaffe, eller versegod drikke te med oss. (...) De kommer...men i Norge, nei. Selv om jeg bor 10 år i denne leiligheten, ingen vil banke på døra og si versegod til oss. Ja, jeg vet ikke (mann fra Midt-Østen).

Det er disse erfaringene de møter de norske naboforholdene med. Fordi informantene over har bodd mange år i Norge, er disse erfaringene gamle. Det var imidlertid med både glød i øyne og stemme de fortalte om naboforholdene fra sine hjemland, slik at de ga klare signaler om at opplevelsene var friskt i minne. I Gullia borettslag føler mange av innvandrerne seg fortsatt som ”den fremmede”, den som ikke helt får til den sosiale tilnærming og de sosiale tilpasningsprosesser i hverdagen. Formålet med sitatene over er å få frem noe av de tilnærmelseserfaringene innvandrerne har med fra sine egne hjemland. For Schütz (1975) handler dette om erfaringer og sosiale omgangsformer som er internalisert i individenes liv. Disse erfaringene er det som ligger bak den innstilling den fremmede møter det nye med, og som også er deres forutsetninger for å lykkes med de sosiale tilpasningsprosesser. I tillegg kommer de erfaringene og det hverdagslivet innvandrerne har etablert gjennom å være bosatt flere år i Norge. Videre i denne hovedfagsoppgaven, danner disse gamle og nye erfaringer utgangspunktet for å se nærmere på hvilke forventninger dette skaper hos innvandrerne.

For å oppnå en ”vellykket” integrasjon av innvandrere i Norge, er bomiljøet et av stedene innvandrerne skal finne sin plass. (Stortingsmelding nr. 17, 1996-97). Over ble den sosiale omgangsformen de skal forsøkes integrert inn i, beskrevet. Majoritetens omgangsform skal ta inn i seg og inn til seg minoriteten. Som jeg skal vise, er dette imidlertid ingen enkel prosess og oppgave for beboerne, verken for de norske eller for innvandrerne. Å presentere og beskrive noen av de erfaringene innvandrerne har fra sine hjemland, og å etterstreve et forsøk på å forstå innholdet i deres erfaringer og bakgrunn, vil utdype forutsetningene for å belyse utfordringene i forhold til naboforholdene på Gullia.

Alle minoritetspersonene i utvalget har flyttet til Norge i voksen alder. De har derfor med seg erfaring, kunnskap og minner om hvordan det var å bo og å være nabo i sine hjemland. Innvandrerne har med seg det Schütz (1975) kaller et kulturmønster. Vi skal senere i analysen se at dette kulturmønsteret synes å *ikke* styre innvandrernes forventninger om

naboskap på Gullia. Schütz beskriver dette kulturmønster som et ferdig standardisert skjema som overrekkes mennesker av forgjengerne:

Den er et kendskap til pålidelige oppskrifter på tolkning af den sociale verdens håndtering af ting og mennesker for at oppnå de bedste resultater i enhver situation med et minimum af anstrengelse ved at undgå uønskelige følger (Schütz 1975: 134-135).

Slike oppskrifter og skjemaer virker når man skal tolke situasjoner i kjente omgivelser. Utfordringene kommer når omgivelsene og deres rammebetingelser ikke lenger er kjente. ”Den fremmede” tar med seg oppskriften inn i nye og ukjente omgivelser, og bruker den både som et uttrykkskjema og et tolkningsskjema.

En funksjon av et slikt kulturmønster er at det tilbyr ”færdige brugsanvisninger”, som erstatter alt det ukjente og uforklarlige med det selvnlysende. Dette kaller Schütz (1975:135) ”tænkning som sædvanlig”. Denne tenkingen baserer seg på antagelser som at for eksempel; det sosiale vil forbli uendret, slik at kjente problemer krever samme løsninger og tidligere erfaringer er tilstrekkelige til å beherske fremtidige situasjoner. Også det å ha kjennskap til den generelle type og stil av begivenheter i hverdagen, slik at man føler og opplever mestring og kontroll, er en sentral antagelse. Hvis slike antagelser ikke kun er våre private anliggender, men også aksepteres og anvendes av medmennesker, gir felles erfaring og kunnskap en trygg base i hverdagen.

Det som ofte skjer i innvandring, noe innvandrerinformanter i vårt datamateriale synes å være eksempler på, er at noen av disse antagelsene opphører å virke. Schütz (1975:135) beskriver dette som en krise, og han forklarer dette som at man:

”(...) afbryder vanestrømmen og lader nye betingelser for bevidsthed og praksis oppstå”, eller, den omstyrter som man også kan sige, det aktuelle system af relevanser. Kulturmønstret fungerer ikke længere som et system af forhåndenværende afprøvede opskrifter; den afslører, at dets anvendelighed er begrænset til en bestemt historisk situation”.

Resultatet og konsekvensene er *den fremmede* innvandrerens. For den fremmede er mye i tilværelsen og hverdagen uklart, og han eller hun må stille spørsmål ved mye, som for de andre medlemmene av gruppen blir tatt for gitt.

Schütz beskrivelser av *den fremmede* er en måte å forstå innvandrernes møte med og forventninger til sine norske naboer på Gullia. Dette motiverer for å vektlegge kulturell

forståelse og bakgrunn som handlingskontekst. Kultur kan slik defineres som de skikker, verdier og væremåter som overføres, i noe forandret form, fra generasjon til generasjon (Eriksen 1997). Definisjonen vektlegger at kultur er historisk forankret, og at tradisjon er en vesentlig del av denne kulturen. Kultur kan i dette perspektivet sees på som trygghet, historie og skjebnefellesskap (Eriksen 1997). Med en slik vekt på tradisjon, og mindre vekt på endring og fornyelse kan kulturforståelsen lett bli statisk og ensidig. I følge Eriksen (1997) sier en annen definisjon at kultur er det som gjør kommunikasjon mulig. Kultur er derfor de tankemønstre, vanene og erfaringene som menneskene har felles og som gjør at vi forstår hverandre. Her er det en forståelse for at kulturen skapes dynamisk og fortløpende. Kulturen forandrer seg, og den er rettet mot fremtid snarere enn fortid.

Eriksen (1997) sier videre at for å få et komplett bilde av kulturelle prosesser må begge dimensjonene tas med, både fortid og fremtid, både skjebne og valg. Kultur er noe som er lært, og i større eller mindre grad blir den overført samtidig som den forandrer seg. Kulturforskjeller er derfor mer eller mindre systematiske forskjeller, med hensyn til hva folk har lært. Kultur er knyttet til tradisjon, samtidig som den ligger i menneskers erfaringer. For innvandrerne på Gullia er det slik at de har med seg en nabotradisjon fra hjemlandet, samtidig som de opparbeider seg nye erfaringer. Gullestad (2005) beskriver også kultur som noe som er under kontinuerlig endring, gjennom menneskelig handling i samspill med omgivelsene. Samtidig som kultur er et produkt av samhandling og kommunikasjon mellom mennesker, definerer den også konteksten hvor samhandling og kommunikasjon skjer. Denne måten å se og forstå kultur på, gir innvandrerne på Gullia en rolle når det gjelder å forme fremtiden. Det er derfor våre erfaringer som gjør oss til dem vi er, og som plasserer oss i skjæringsfeltet mellom fortid og fremtid, og mellom individualitet og ulike gruppefellesskap.

4.2.1 Fra kollektive til individuelle livsformer

Av innvandrerinformantene i sitatene over, kom en fra storby, en fra liten by og en fra landsbygda. Flere av innvandrerne på Gullia fortalte at det er veldig vanlig å bo nære familie og slekt i hjemlandet:

(...) that was the family of about twenty. (...) we have very big house, and the children are living with grandparents and aunties and uncles. And here, are only me and my wife (mann fra Sentral-Asia).

Jeg har vokst opp på gård, med mange dyr. (...) sammen med besteforeldre, foreldre og søsken (kvinne fra Vest-Europa).

Sitatene over illustrerer overgangen fra samfunn hvor storfamilien var hovednormen, til å bo i Norge i en kjernefamilie bestående av mor, far og barn. Felles for disse opprinnelsesstedene er at de er tradisjonelle samfunn, basert på det Nyberg (1993) kaller kollektive livsformer. I sin undersøkelse av innvandrerfamiliers situasjon i Sverige fant Nyberg (1993) at det var et mønster i de forestillingene familiene i undersøkelsen hadde om sine egne relasjoner. Det samme gjaldt forestillinger de hadde om familierelasjoner i det svenske samfunnet. Hun mener at disse mønstrene kan tolkes som to ulike bilder av det sosiale livet, og hun kaller disse bildene for livsformer. Hun deler videre forestillingene om familierelasjoner inn i kollektive og individuelle livsformer. I den kollektive livsformen er relasjonene i familien preget av kontinuitet og nærhet. Familiene defineres som utvidede familier, det vil si kjernefamilien og slektninger. I den kollektive livsformen er gjerne naborelasjonene tette, og familie og slekt bor gjerne nær hverandre.

En supplerende måte å forstå ulike former for sosialt samkvem på, er å bruke Tönnies idealtypiske begrepspar *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* (Østerberg 1984a,b). Begrepsparet *Gemeinschaft* og *Gesellschaft* karakteriserer ulike former for sosial interaksjon eller samhandling mellom mennesker. Når de sosiale relasjonene er tette og nære, og båndene mellom mennesker av varig, multiplekse og ofte av emosjonell type, snakker man om *gemeinschaft*pregede relasjoner. Familie, venner og naboer kan være eksempler på dette. Omvendt, når relasjonene preges av kontrakt, avgrensethet og instrumentell orden, snakker man om *gesellschaft*pregede relasjoner. Markedet, som sosial institusjon, er et eksempel på dette; hvor deltakerne først og fremst gjennom kalkulasjon og beregning bryr seg om hverandre i kraft av å være tilbydere og etterspørrere.

For kvinnen fra Vest-Afrika og mennene fra Øst-Europa og Midt-Østen, var nabolaget i deres hjemland en arena for ulike gjøremål, og et sted der man utviklet et sosialt nettverk. Den kollektive livsformen de kom fra hadde ikke et skarpt skille mellom familie, slekt, venner og naboer. Ofte var det også slik at naboene faktisk var slektninger. Mannen fra Midt-Østen forteller om et aktivt nabolag som tar ansvar med å presentere seg for den nye naboen. Personlig og varig kontakt skaper nære sosiale relasjoner og utviklede nettverk, og omvendt. Naboer er noen som kjenner hverandre godt og betyr mye for hverandre. Når omgangsformen er å komme nært inn på naboen, blir skillet mellom naboer, familie og

venner mer diffust. I den individuelle livsformen omfattes derimot familien bare av personene som inngår i husholdningen, det vil si kjernefamilien (Nyberg 1993). Den enkeltes liv er personlig, og allerede tidlig i utviklingen til et voksent liv skjer det en viss avgrensning mot de nærmeste. I denne individuelle livsformen ligger også en avgrensning mot nærmiljø, slik at det er naturlig å skjerme seg mot bomiljø og naboer.

Det Schütz (1975) beskriver som en krise hos den fremmede i møtet med nye omgivelser, er for mange av innvandrerne på Gullia en fremmedgjøring i forhold til gjeldende omgangsformer i nabolag. De kjenner ikke normene og opplever blant annet manglende henvendelser fra norske beboere som et savn i forhold til hjemlige forhold.

Kollektiv og individuell livsform utelukker ikke nødvendigvis hverandre. Men en slik ”grov” - generalisering mellom to livsformer bidrar til å tydeliggjøre hva innvandrerne forteller at de har *forlatt* og hva de forholder seg til i dag. I hjemlandet var de vant til et sosialt og utadvendt liv i nabolaget. Naboer og venner gikk inn og ut av hverandres hjem, familie og slekt var ofte på besøk. *Hva er annerledes i deres livssituasjon nå?* Rammene rundt det å bo er annerledes enn i hjemlandet. Den vanlige støtte og kontakt rundt familien i bomiljøet er borte, det vil si venner, familie og naboer. Mange av de normene innvandrerne har internalisert i hjemlandet, deles ikke av det majoritetssamfunnet de er kommet til. Samtidig som innvandrerne har med seg erfaringer om naboskap fra hjemlandet, krever deres hverdagsliv i Norge andre måter å organisere livet på. Jeg vil i kapittel 6 presentere funn fra datamaterialet, som tyder på at minoritetsfamiliene tilpasser seg den norske nabolagskulturen.

4.2.2 En foreløpig oppsummering og noen tanker fremover

Den distanserte naboskapsformen er den naboskapsformen alle beboerne på Gullia må forholde seg til. De norske beboerne seg imellom behersker denne omgangsformen. Deres forventninger til hverandre stemmer ofte med det de erfarer; litt småprat når de tilfeldig møtes. Innvandrerinformantene på Gullia hadde alle naboerfaringer som bar klare preg av Gemeinschaft-relasjoner. Mønsteret i sitatene over er at alle hadde en hyppig, spontan, tilfeldig og privat kontakt med naboene. Naboerfaringene bærer tydelige preg av en inkluderende og utadvendt nabokultur. På bakgrunn av at innvandrerne kommer fra tradisjonelle samfunn hvor tradisjonen har vært å utvikle åpne og nære sosiale relasjoner,

---

stiller jeg spørsmål om den distanserte naboskapsformen er utfordrende å beherske for de norske beboerne og innvandrerne seg imellom?

I tillegg kommer at alle innvandrerne i vårt utvalg har bodd relativt lenge i Norge, noe som med stor sannsynlighet innebærer at de har internalisert deler av den norske måten å organisere hverdagen på (Farstad 2004), slik at det verken er tid eller overskudd for den samme tette nabokontakten de hadde med naboer i sine hjemland. Spørsmålet jeg skal forfølge videre, er derfor om innvandrerne og de norske beboerne egentlig har mer like forventninger og holdninger til naboskap, enn de selv aner?

Hvis ønskene om naboskap er ganske like mellom innvandrere og nordmenn, hvorfor får de det da ikke til? I den sosiale omgangsformen er nabopraten sentral. Og i denne nabopraten ligger mekanismer som kan gjøre det utfordrende og strevsomt for innvandrerne og de norske beboerne seg imellom.

4.3 Nabopraten - ulike måter å nærme seg sine naboer på

”Nabolagsundersøkelsen” (Kaasa 1984) fra midten på 1980-tallet, tok grundig for seg hvordan innvandrere og nordmenn opplevde hverandre som naboer. Et av temaene var en sammenligning av nordmenns og innvandreres kontaktmønster, hvor målet var å kartlegge hvor godt naboer kjenner hverandre og i hvilken grad de omgås. Kaasa (1984) fant også den gang at den vanligste formen for kontakt mellom naboene var å hilse på en eller flere i oppgangen, omlag 2/3 av utvalget gjorde det. Omlag halvparten av utvalget slo ofte av en prat med naboen da de møttes. Mens hver 8. oppga at de ikke snakket med noen i oppgangen. Det var vanligere blant innvandrere å ikke ha pratkontakt med noen, enn det var blant de norske. Andre og nyere undersøkelser (Nordahl 1996 og Sørholt 1994) finner også at denne formen for uformell og uforpliktende nabokontakt er godt utbredt. I likhet med Kaasas (1984) funn, var det blant informantene på Gullia mest vanlig for de norske beboerne å også ha noe upersonlig og uforpliktende småprat når de hilste på naboene:

(...) men, det har jo også en del med sammensetningen av folka som bor her, ikke sant. For det er jo tross alt en del utlendinger her, og dem er ikke på det samme sosiale nivået som oss. Du har unntaka da, men det er dessverre unntaka, altså. Vi har fått en ny nabo her ved siden av oss nå, jeg vet ikke helt hvor dem er fra, men det er veldig hyggelige folk. Og dem prater vi med, som naboer da, kan du si. Men, det er folk bortpå her som aldri har snakka med naboen sin, bortsett fra hvis det har vært noe klager, eller sånne ting (mann fra Norge).

Ingen eller minimal sosial omgang mellom naboene kan føre til mistriivsel. Den ensomme og fremmedgjorte naboen er et resultat av manglende samhold og integrering i borettslaget. Et eksempel er når en ikke hilser på naboene som bor nære. Blant de beboerne vi intervjuet på Gullia, var det ingen av de norske som hadde det slik. Derimot var det blant innvandrerinformantene erfaringer med å ikke hilse på nærboende naboer. I forlengelsen av at naboene ikke har kontakt med hverandre, utblir en formidling av både formelle og uformelle lover og regler i borettslaget. Normer for omgangsformer formidles gjennom nabokontakt, og usikkerhet i forhold til hvordan man omgås naboene bidrar til tilbaketrekking. På Gullia har dette mest gjort seg gjeldene for mange av innvandrerne.

Min antagelse er at det ikke er noe spesielt med den sosiale omgangsformen mellom naboene på Gullia, den er som i norske borettslag generelt. Gullia, i likhet med flere andre flerkulturelle borettslag i norske byer, er en arena der innvandrere og nordmenn skal finne sin plass som naboer i forhold til hverandre. Et nabolag som Gullia kan for innvandrerne fortone seg fremmed, lukket og *avvisende*, mens det for de norske beboerne er fremmed, lukket og *uforpliktende*. For innvandrerne virker det fremmede og lukkede ekskluderende og avvisende. De greier ikke å bli kjent med naboene, og blir derfor stående utenfor, og erfaringene får et negativt fortegn. For de norske beboerne virker det fremmede og lukkede avslappende og trygt. De opplever og erfarer disse mekanismene slik, at de holder naboen på en uforpliktende avstand, noe som gir erfaringene et positivt fortegn.

Jeg støtter meg til Album (1994) som skriver at Simmel²³ og Goffman²⁴ analyserte seremonielle sosiale former. Med det fikk de også frem at mennesker er sammen i flere former og veksler mellom dem. Men:

---

²³ Simmel, G. (1950): *The Sociology of Georg Simmel*. Ed. By K.H Wolff, New York: Free Press.

²⁴ Goffman, E. (1967): *Interaction Ritual*. New York: Anchor Books.

De gikk ikke videre og spurte hvordan mennesker finner ut eller bestemmer hvilken form de skal holde seg til i et bestemt samvær. Ingen av dem poengterte at vi også bruker seremonier for å bli klar over hvilken sosial form som skal gjelde, eller sagt på en annen måte, for å definere situasjonen og identiteten til deltakerne. Innsikten i hvordan seremoniell blir brukt i forhandlinger om former, kom etter deres tid (Album 1994:90).

Prat og annen samhandling har, slik det har kommet frem tidligere i dette kapittelet, en seremoniell komponent i tillegg til den substansielle. Det vil si at praten har en rituell mening i tillegg til et innhold. Gjennom begrepet sosiabilitet viste Simmel hvordan det folk sier til hverandre kan være meningsfullt, uten at det er innholdet i det som sies som gir meningen. I slikt samvær for dets egen skyld, blir likhet og fellesskap uttrykt gjennom konvensjonell prat i fri flyt. Gjennom sine analyser av hverdagsliv brukte Goffman begrepet ritualer. Han fant at vi gjennom rituell kommunikasjon og hverdagslige seremonier holder fast en sosial orden og sosiale identiteter (Album 1994). Både substans og seremoniell er analytiske former. Dette innebærer at selv i den rene sosiabilitet finnes en tilknytning til innhold og interesser. Også i rent substansiell samhandling, finnes alltid et innslag av seremoniell. I dette ligger det at uten å ha blitt enige om situasjonen og uten å ha tilskrevet hverandre en sosial identitet, kan ikke mennesker samhandle (Album 1994).

Med utgangspunkt i prat som sosiabilitet og ritualer forsøker jeg å få frem hvordan innholdsløs prat har en mening blant beboerne, men også hvorfor denne formen kan oppleves som vanskelig å mestre, spesielt for innvandrerne med bakgrunn fra annen form for nabokultur. Formålet er å gripe fatt i noen av de aspektene som styrer de uformelle hverdagslige samtalene.

4.3.1 Nabopraten for dens egen skyld

I sosiabelt samvær er folk først og fremst sosiale. Det er ingen andre formål enn samværet for dets egen skyld. Når hensikten er å ha det hyggelig sammen og vise respekt for hverandre, blir samvær og fellesskap goder i seg selv uavhengig av innhold og øvrige interesser. Derfor smiler mennesker i sosiabilitet til hverandre, selv når innholdet i det de sier ikke er til å bli munter av (Album 1996). Et godt eksempel på dette er når beboerne på Gullia snakker om den ”forferdelige høye husleia”, som var hard å betjene. De sa: ”den er til å grine av”, mens de smilte.

Sosiabilitet beskriver samværsformer, som kan bli tatt i bruk under mange omstendigheter (Album 1996). Jeg anser samværsformen som sentral i borettslag generelt. Og spesielt i flerkulturelle borettslag er samværsformen interessant, fordi den kan forklare noe av det strevsomme og problematiske i naboskapsformene mellom innvandrere og nordmenn. I sosiabelt samvær er emnet underordnet. Hensikten er ikke å lære noe, lære fra seg noe eller få rett. Deltakerne har ikke slike instrumentelle interesser (Album 1996). Det betyr at den bokstavelige meningen i det som blir sagt ikke er det viktige, men det budskapet utsagnene bærer frem om den som kommer med det, og om den det er rettet til. Emnet er likevel ikke likegyldig, fordi det er et redskap til å få til godt samvær. Gode sosiale mennesker snakker om emner som det er lett for alle å si noe om i en form alle kjenner seg vel i.

Mitt inntrykk er at mange av de norske naboene på Gullia, når de møtes, foretrekker smidige og behagelige temaer. Direkte konflikter med naboen unngås, i alle fall hvis det er en nabo man har et godt forhold til. Konfliktemaer som setter naboen i forlegenhet, forsøker også beboerne å unngå. Dette gjelder både konflikter generelt og konflikter som har med borettslaget å gjøre. Og når uenigheten eller konflikten er tilstede, forteller en mannlig norsk beboer at han har inntrykk av at strategien til naboene da er:

I den grad man ikke kommer overens, er man enig i at man er uenig, uten å bli personlige uvenner for det.

I sosiale møter mellom beboerne, blir også ofte personlige særtrekk satt i parentes. Den enkeltes private liv holdes utenfor. Det finnes eksempler blant de norske beboerne på Gullia, slik jeg forstår dem, som ønsker å være "normale" i forhold til hverandre. Normale i den forstand at de ønsker at samtaletemaene skal være kjente, slik at samtalene "går av seg selv". En norsk mann fortalte at han var irritert over naboer som trakk seg tilbake, hvis han brakte frem konfliktemaer. Og han syntes han kunne merke på naboene at:

Når de går til naboen, så går de til naboer de vet bekrefter deres meninger.

Sosiabilitet fremhever likhet og likeverd. Et av sosiabilitetens krav er at den søker sosialt ufarlige samtaleemner. Den har en demokratisk struktur. Det som gjelder i øyeblikket er det fellesskapet som deltakerne danner i det sosiale møtet (Album 1996). For å forstå hva som forgår i mellommenneskelige forhold, mener Gullestad (1989) at et sentralt faktum er at de som oppfatter seg som like, lettere kan bekrefte hverandres identitet og menneskeverd. Personer søker andre som er villige til og i stand til å bekrefte ens ønskede

identiteter. Blant nordmennesenes forventninger til naboskap er dette en sentral del av sosial kontakt og samvær, men også av sosiale grenser og eksklusjonsprosesser.

4.3.2 Den *tatt for gitte* nabopraten

Det fleretniske innslaget på Gullia bringer med seg mennesker og naboer med ulike oppfatninger om hvordan virkeligheten er, og hvordan mennesker i den skal oppføre seg. Boligarene er for mange innvandrere, i mye større grad enn for nordmenn, en *læringsarena*. Derfor vil det sosiale samværet for innvandrerne, også ha betydning for både å lære noe og å hente informasjon. Min forståelse av mange av innvandrernes situasjon, er at de kan oppleve seg usikre i samhandlingen med norske beboere. I en slik usikker situasjon, vil ikke emnet være fullt så underordnet. Det kan også bety at den bokstavelige meningen i det som blir sagt, blir viktigere og mer sentralt, enn det budskapet utsagnene bærer frem om den som kommer med det. Fordi mange innvandrere fortsatt har en del grunnleggende å lære i det norske språk, vil også det bidra til at de prøver å forstå det bokstavelige i det som blir sagt. Å mestre å ta ut et indirekte budskap om den som bærer det frem og om den det er rettet til, kan derfor bli både utfordrende og vanskelig. Å møte en av sine norske naboer tilfeldig i oppgangen, kan derfor bli en ordknapp affære:

Jeg har ingen ting å snakke med dem om, og de har ingen ting å snakke med meg om (kvinne fra Vest-Afrika).

Minoritetsbeboerne kan oppleve seg ulike majoritetsbefolkningen. De har med seg andre erfaringer enn de norske, og de opptrer også annerledes i mange situasjoner. Det kan derfor tenkes at det mellom innvandrere og nordmenn kan bli noe anstrengt når de møtes, fordi de er usikre på hvilke emner begge parter kjenner til, og vil kjenne seg vel med. Emnene kan utebli mellom innvandrere og nordmenn, fordi de ikke kjenner hverandre tilstrekkelig godt nok til å sette ord på felles emner og temaer. Et begrep fra Bourdieu (1993) er *doxa*, det *tatt-for-gitte*, det som vi ikke stiller spørsmålstegn ved. Bourdieu (1993) knytter *doxa*, som kan beskrives som et sett av forestillinger, sammen med makt. I det sosiale rom, som Bourdieu beskriver som et felt, kjemper menneskene om de samme godene. På Gullia er disse godene for beboerne å inneha nok sosial og kulturell kapital (Bourdieu) til å mestre samtaleformen mellom naboene. De som definerer *doxaen*, er de som dominerer feltet. For beboerne på Gullia er det slik at det er majoriteten, altså de norske beboerne, som definerer gjeldene samtaletemaer og deres form. *Doxa* forstyrres når det kommer nye beboere som antas å være annerledes. På Gullia er det innvandrerne som utfordrer *doxaen*. Og fordi

doxa eksisterer som en langt på vei ureflektert horisont blant de norske beboerne, er deres forventninger til innvanderne at møtet og samtalene mellom dem skal gå av seg selv.

Fordi den sosiale samværsformen underordner personlige og sosiale trekk (Album 1994), fritar denne formen oss fra å vise frem egenskaper og kjennetegn som ellers blir regnet som tegn på nettopp vår individualitet. Den forutsetter en lik underliggende plattform. Kanskje kan man si at sosiabiliteten forutsetter at innvanderne kjenner det som tas for gitt, bedre enn de faktisk gjør. Sitatet under kan stå som et eksempel på det:

And here when I come, nobody know me. They can know I am [informantens navn] but they don't know what is inside (mann fra Sentral-Asia).

Hvis en lik underliggende plattform mangler, kan det være vanskelig å finne samtaletemaer til småpraten. Den konstaterende småpraten, som gjerne er både konvensjonell og forutsugbar, forutsetter et visst kjennskap til hverandre som naboer.

Gullestad (1989) viser til at en forutsetning for å kunne etablere og utvikle sosial kontakt, er å ha evnen til å kunne ta andre menneskers perspektiv og dermed forstå forventninger som ikke uttrykkes direkte. Deltakelse i slike utvekslinger krever visse kulturelle kompetanser. En må ha kunnskaper om tolkningsrammer og forventninger til de ulike samhandlingspartnerne for å kunne utvikle relasjoner og bytteformer som varer over tid. I mange miljøer, som for eksempel Gullia, har beboerne varierende bakgrunner og tolkningsrammene er forskjellige. Dette gjør at noen har vanskeligere for å delta enn andre. Evnen til å kunne tolke hverandres uttalte forventninger er ett element i det å ”passe sammen”. Gullestad (1989) skriver at en grunn til at det er så viktig å passe sammen, er nettopp det at det er så mye ved forhandlingene i samværsformer som foregår underforstått. Underforståthet forutsetter på mange måter felles koder og strategier for samhandling. I situasjoner hvor personer har ulike kulturelle regler, slik som mange av de norske og mange av innvanderne på Gullia erfarer, kan det være vanskelig å oppnå og vedlikeholde utvekslinger og samvær.

4.3.3 Den rituelle nabopraten; en hellig alminnelighet

Det bli jo bare overfladisk, selvfølgelig (kvinne fra Norge).

Om det ikke er så mange ord, så er det i hvertfall sånn at jeg synes det er hyggelig og ikke være helt anonym, og ikke kjenne noen (kvinne fra Norge).

Sånn for høflighetens og hyggelighetens skyld (kvinne fra Norge).

Bruk av ritualer er en annen måte å se på og å forstå småsnakket mellom naboer på. Album (1996) mener det ligger en slags hellig alminnelighet i konstateringspraten mellom folk. Han bygger på Goffman²⁵ og Durkheim²⁶, når han hevder at det hellige ved individenes selv beror på at de representerer fellesskapet, samfunnet. I religiøse ritualer er det ikke det særpregede ved menneskene som blir dyrket, men det alminnelige ved dem. Det er det de har felles med andre. I hverdagsritualer er det heller ikke det særegne som blir dyrket, men det allmenne. Særlig tydelig kan dette bli i situasjoner der likhet er viktig:

Ikke bare tar vi fram det som er likt og holder det andre unna. Vi går sammen om å konstruere oss med de egenskapene som skal gjelde. For å få fram det allmenne i oss selv og hos hverandre må vi være veldig alminnelige (Album 1996:133).

I tillegg til å være tatt for gitt, kan altså småprat forstås som et rituell uttrykk (Album 1996). En rituell samhandling som i tillegg til å vise at naboene har respekt og er høflige for hverandre, også demonstrerer likhet og alminnelighet. Gjennom slikt tilfeldig småprat bekrefter de norske naboene på Gullia hverandre, og de unngår å være anonyme. De bekrefter seg imellom at de har et helt ordinært og vanlig naboforhold, og samtalene er gjerne overfladiske. Samtaleemnene er ofte valgt ut med omhu, om ikke bevisst – så ubevisst, slik at det er smidige og trygge emner, som ikke møter motbør hos den naboen man snakker med. Selv om ikke innholdet i praten er viktig, så er enigheten vesentlig for at samtalen skal gli uproblematisk, og oppleves som hyggelig. Det viktigste vi gjør i denne formen for prat mener Album (1994:91) er å bearbeide relasjonene våre:

Hva vi prater om, er i seg selv likegyldig, så lenge det vi sier og måten vi sier det på, gjør det lett å prate hyggelig og viser til det vi har felles og det vi vil være.

For å lykkes med denne praten, må en ha en felles plattform i form av felles informasjon og måter å organisere livet og hverdagen på. Et sentralt spørsmål for å forstå den hverdagslige omgangsformen til beboerne på Gullia, er hvordan den nye ”etniske

²⁵ Goffman, E. (1967): *Interaction Ritual*. New York: Anchor Books.

²⁶ Durkheim, E. (1976) (først utgitt 1915): *The Elementary Forms of the Religious Life*. London: George Allen&Unwin Ltd.

forstyrrelsen” (Brochmann 2005) påvirker denne hverdagslige tatt – for – gitt - heten? Det selvsagte ved den innholdsløse praten, hvordan er det for innvandrerne å forholde seg til det? Man kan her ane visse utfordringer og vanskeligheter. Når norske naboer småprater og utveksler alminneligheter, kommer de ikke med overraskende innsikter eller utbrudd av følelser. I disse prateritualene er ikke folk kalde eller fjerne, men engasjerte. Album (1996) fant engasjerte pasienter, da han gjorde sine studier på sykehus. Og også på Gullia var beboerne engasjerte i samtalen. Men, som Album (1996) finner, ligger engasjementet i å opprettholde og følge regelverket, ikke så mye i egne følelser om egen sykdom eller bestemte andres. Også for beboerne på Gullia, er det først og fremst praten i seg selv som er viktig; selve handlingen at en stopper og prater, innholdet er sekundært. Det er det at man utveksler noen ord, som bekrefter at man er gode naboer. En mann fra Sentral-Asia, fortalte om problemer med å få til en god og passende kommunikasjon med sine norske naboer:

Many things go through the language. I don't have the proper communication with other people.

Han sier han vet hvordan det skal være, når naboer er hyggelige med hverandre:

(...) en gang sa hun; “hei, hei”, when we are sitting outside here and taking some brus. I am cutting some grass outside here. Then she is talking to me. She is just calling me and say: “it is good weather and maybe rain”, and its more like that, gentle.

Ifølge Album (1994) er slik spontant og upersonlig småprat viktig for å bearbeide relasjonene våre. Vi formidler i slike samtaler hvem vi vil være og det vi har felles. I tilfellet for mannen fra Sentral-Asia, kan det forstås slik at den norske kvinnelige naboen opplevde situasjonen som kjent, og følte seg derfor trygg på hva hun skulle si; naboen holdt på med hagearbeid, og det var naturlig å snakke om vær og vind. Slike samtaler kan derfor være et godt utgangspunkt for innvandrere og nordmenn som har hverandre som naboer til å relatere seg til hverandre. Men fordi disse samtalene baserer seg på at man skal ha noe felles, som allerede er kjent, kan dette gjøre situasjoner når en innvandrernabo og en norsk nabo møtes tilfeldig på Gullia, noe sårbar. De kan føle at de ikke har tilstrekkelig kunnskap om hverandres bakgrunn og informasjon om hverandres måte å organisere livet på i hverdagen, til å få til avslappede og spontane samtaler.

De to tolkningene av naboenes prat på Gullia, som sosiabilitet og som ritualer, har viktige likheter som understreker betydningen av småpraten i bomiljø. Begge situasjonene ser på seremonier som en sentral virksomhet. Begge fremhever at mennesket og naboer kan formidle mening til hverandre gjennom det de sier, selv når budskapet i innholdet ikke er så viktig. En slik ”kodet” og ”underforstått” omgangsform kan gjøre det spesielt utfordrende for et borettslag som Gullia, fordi en betydelig andel av beboerne; innvandrerne, ikke kjenner til denne indirekte og symbolske omgangsformen. Album (1994) trekker frem at valg av emne og måten å fremføre det på, allikevel kan bety mye, fordi det symbolsk uttrykker hva slags menneske som snakker og hva slags menneske som blir snakket til. Sosiabilitet er også en måte å få vite noe om hverandre på, noe om hvordan de andre er. Det er en måte å prøve ut samhandlingsmønstre med folk, som vi kanskje kommer til å ha noe mer personlig å gjøre med senere. Å bli kjent med naboen på Gullia, er en gradvis prosess som inneholder mye skepsis, inntil naboene vet hvor de har hverandre.

Den sosiale orden er skjør (Album 1994). Det er nødvendig å hele tiden bekrefte den, og mennesker må arbeide for å holde den ved like. Det skjer gjennom ritualer. Og disse er for en stor del uformelle og hverdagslige seremonier som deltakerne ikke tenker noe særlig over. Tillit og tiltro produseres gjennom deltakelse i disse rutiniserte aktivitetene, som vi tar for gitt. Virkningen er uansett sterk. Album (1995:132) bruker Giddens²⁷ ord når han skriver at ritualene integrerer samfunnet. Men ritualene virker også på individene. Som samfunnsmedlemmer får også hvert menneske del i dyrkingen. Selvet som vi deltar i situasjonen med, blir anerkjent og respektert. Ritualene bidrar ikke bare til å holde skjøre sosiale ordener ved like. Menneskers eksistens er også skjør. Taktfullheten i seremoniene gir grunnlag for menneskers tillit til hverandre og til tilværelsen.

Mennesker trenger alltid bidrag fra andre mennesker for å kunne kjenne at virkeligheten finnes, og at vi er med i den som gyldige medlemmer (Album 1996). Slik er det også for beboerne på Gullia, og spesielt er dette behovet tilstede for mange av innvandrerne. De trenger å få bekreftet at de er normale verdige mennesker som fortjener respekt.

---

²⁷ Giddens, A. (1984): *The Constitution of Society*. Cambridge: Polity Press.

4.3.4 Spåket

De norske beboerne bruker ikke språket bare for å uttrykke det meningsinnholdet som følger direkte av selve ordene. Når beboere møtes, snakker de også helt enkelt for å være sammen. Formålet er å bearbeide forbindelsen seg imellom og for å slå fast hva som skal være gyldig bilde av virkeligheten. Innvandrernes språkferdigheter er ikke noe selvstendig tema i denne oppgaven, men det berøres allikevel når temaene er prat (som sosiabilitet og ritualer) mellom naboer.

Foruten to intervjuer som foregikk på engelsk, foregikk de resterende på norsk og uten tolk. Vi satt igjen med et inntrykk av at norskferdighetene blant innvandrerrutvalget både var begrenset og variert. Noen av innvandrerne uttrykte seg på godt norsk, mens andre slet mer i ordformuleringer og hadde et begrenset vokabular. Og selv om det ikke var et gjennomgående tema blant de norske beboerne, så var det allikevel noen som poengterte at norskferdighetene blant mange av innvandrerne var mangelfulle, spesielt ble innvandrerkvinnene nevnt. Og for beboerne på Gullia, kan det tyde på at dette påvirker den hverdagslige uanstrengte, uforpliktende og distanserte naboskapsformen.

Mens småprat og annen samhandling har en betydelig seremoniell komponent for de norske beboerne, er det å forvente at praten vil ha et sterkere innslag av en substansiell komponent for innvandrerne. Det vil si at det for de norske beboerne er vanlig med en kort, noe innholdsløs og konstaterende prat, hvor noe av innholdet er underforstått. Den rituelle nabopraten er en trygg form, fordi likheten og alminneligheten mellom naboene blir tydelig. For innvandrerne derimot, er det ofte utfordrende nok å forstå den konkrete betydningen av ordene som ble brukt. Og det som for innvandreren er språkproblemer, kan for den norske beboeren oppfattes som liten interesse. En mann fra Sentral-Asia, fortalte at han syntes det var enklere å sitte oppe på verandaen på ettermiddagene; der slapp han språkproblemene han opplevde i prat med norske beboere, ute på tunet.

I praksis betyr dette for beboerne at det kan bli problematisk å beherske den seremonielle biten av samtalen. Mye av fokuset for mange av innvandrerne vil være rettet mot å forstå det bokstavelige innholdet i samtalene. Spøken er en slektning av konstateringen, og et eksempel på hvor vanskelig det er å forstå innholdet utover det bokstavelige. En kvinnelig beboer fra Øst-Europa fortalte om hvor vanskelig det var å fatte spøken i det som ble sagt, og hvor tydelig det ble at det var noe hun ikke skjønnte:

Det er noen temaer som er greie. Men, noen ganger kommer de med en vits eller noe, og jeg skjønner ikke hva de ler av. For eksempel kan en si: "Ola nordmann", også ler alle. (...) Jeg føler meg hele tiden litt kunstig. Noen ting kan man ikke oversette. Eller hvis man oversetter, så blir det feil.

Hun følte seg så dum og utenfor i slike samtaler. Spøken viser til det som er felles og sant, men i tillegg vrir og overdriver den. En munter tone er behagelig, men kan gjøre det vanskeligere å fatte innholdet. Slike spontane og tilfeldige samtaler skjer ofte innenfor korte tidsrom. Det er også med på å gjøre situasjonen ekstra sårbar og vanskelig for innvandrerne. Raske og korte formuleringer og uttrykk gjør det for mange utfordrende nok å fange opp og å forstå innholdet. Å kunne ha glede av og å forstå det seremonielle budskapet, er for viderekomme.

5 FORVENTNINGER TIL NABOSKAP

I dette kapitlet blir beboernes forventninger til naboskap på Gullia presentert. Relasjonstypene som jeg introduserte i kapittel 1, blir i dette kapitlet delt inn i to som er relativt strevsomme og utfordrende og to som er mindre strevsomme. Beboerne som inngår i de relasjonstypene som er mindre strevsomme, behersker omgangsformen som består av distansert nærhet og svake bånd. Hva slags forventninger har disse beboerne til naboskapet på Gullia? De beboerne som inngår i de mer utfordrende og strevsomme relasjonstypene, opplever sine forsøk på komme i kontakt med naboene som problematiske. Hva slags forventninger har disse beboerne til naboskapet på Gullia? Dette er en inndeling i relasjonstyper som ikke er absolutt, og det finnes eksempler i mitt intervjumateriale på at denne inndelingen ikke stemmer for enkelte beboere. Tendensen i datamateriale går likevel i retning av denne inndelingen, det vil si det er det inntrykket jeg sitter igjen med etter en grundig gjennomgang av alt datamateriale.

5.1 *Norske beboere imellom*

Som beskrevet i kapittel 4, er distansert nærhet og svake bånd begreper som beskriver den rådende sosiale omgangsformen for majoritetsbeboerne på Gullia. Å beherske det å være på hils og å småprate med naboene, er sentralt for å føle seg som en del av bomiljøet. Man slipper å være usynlig og anonym, samtidig som man opprettholder den ønskede distansen til naboene. De norske beboerne seg imellom behersker i all hovedsak denne omgangsformen, som gjør at de kan føle seg velkommen og å tilhøre et sted. Ingen av de norske beboerne hadde eksplisitte ønsker om å etablere tette og nære vennskapsbånd eller få seg omgangsvener blant naboene. Det var tre kvinner som fortalte at de hadde opparbeidet seg venninnekontakt i borettslaget eller i naboborettslagene. Disse vennskapene var et resultat av at de hadde tilbrakt mye tid på uteområdene i borettslaget i forbindelse med at de hadde små barn. Andre beboere ga imidlertid uttrykk for at de kunne tenke seg noen typer fellesarrangement blant beboerne, som for eksempel felles 17.mai feiring eller felles ettermiddagskaffe ute på tunet. Dette er en type kontakt som er (relativt)

godt plassert innenfor rammene av distansert nærhet og svake bånd. Dette er en sosial aktivitet som starter og opphører ute på tunet.

Den sosiale omgangen mellom de norske beboerne på Gullia, viser at deres forventninger i forhold til hverandre, for det meste stemmer overens med det de erfarer i forhold til hverandre. Like forventninger i forhold til nabokontakten gjør naboene like og avslappede i forhold til hverandre.

5.1.1 "Definisjon på en all right nabo"

Naboskapet er viktig for de norske beboerne. Og når det uteblir kan det bli et savn:

(...) jeg savner jo i og for seg mer sånn naboskap, det gjør jeg. (...) han som bodde der, og som fløtte inn like etter oss, han hadde jeg veldig bra kontakt med. Og det var liksom sånn definisjon på en all right nabo; gikk og prata over gjerdet og sånne ting. Men etter at han fløtte har det ikke blitt noe av i det hele tatt (mann fra Norge).

Naboskapsformen er distansert, med prat over gjerdet. Gjerdet står der fortsatt og en ny nabo er flyttet inn, men dette er ikke nok for å få til det all richte naboforholdet. Dette illustrer at naboskapet ikke er nok alene, for å ha sosial kontakt. Kontakten med naboen styres også av hvem de er. Betydningen av likhet i livsførsel, og å ha de samme interessene som den man omgås er et vesentlig aspekt (Gullestad 1992).

5.2 Innvandrere imellom

Innvandrerne *seg imellom* gir også uttrykk for at de behersket omgangsformen om å være på hils og å slå av en prat. På spørsmålet om hvorfor det er lettere å snakke med utlendinger, enn norske, svarer en mann fra Midt-Østen:

Jeg kjenner dem, jeg kjenner utlendingene. Jeg kan hilse og snakke med en gang. For eksempel om de kommer fra Afrika, eller kommer fra Asia, eller fra Tyrkia. Jeg kjenner dem og hvordan livet er i annet land. (...) Vi bare hilser og snakker (mann fra Midt-Østen).

Utsagnet til denne informanten kan forstås slik at de som kommer fra for eksempel Afrika, Asia, eller Tyrkia, de har alle en ting felles; de er utlendinger i Norge og deler

minoritetsposisjonen vis-à-vis majoritetsbefolkningen. Selv om innvandrerne kommer fra ulike land og har med seg ulike erfaringer, har de allikevel det felles at de har forlatt det kjente og bosatt seg i det ukjente. De kan ha et opplevd fellesskap, med tilsynelatende felles historie, og blir på denne måten synlige for hverandre.

Flere av innvandrerinformantene forteller om mer åpne og spontane naboforhold i sine hjemland, noe som gjør at innvandrerne lettere møter hverandre. De kjenner på en måte omgangstonen; hvordan man kommer i prat når en møtes. Det å være fremmed, kan også bidra til at innvandrerne føler et slags kjennskap til hverandre. Dette kjennskapet til ”felles” innvandrerbakgrunn bidrar til at de som beboere har noe informasjon om hverandre. Denne informasjonen er et viktig utgangspunkt for å kunne ha noe å ha samtaler rundt. Dette gir i neste omgang muligheter til å utvikle naborelasjoner.

Det at innvandrerne seg imellom behersker den sosiale omgangsformen, kan også forstås ut fra Schütz beskrivelse av *den fremmede*. De har med seg et kulturelt mønster som har mange likhetstrekk, fordi de kommer fra mer tradisjonelle, mange steder føydale samfunn, med mer kollektive livsformer. Dette medbrakte kulturelle mønsteret bidrar til at de lettere forstår og kjenner til hverandre enn de gjør vis-à-vis majoritetsbefolkningen i Norge.

Flere av innvandrerne i utvalget var også positive i sin vurdering av å bo i et flerkulturelt miljø, samtidig som de reserverte seg mot en for høy andel etniske minoriteter. Dette kan tolkes dit hen at til tross for at de mestret omgangsformen i forhold til andre innvandrerne bedre enn de norske, så var det den norske majoriteten de ville bli bedre kjent med. Dette viser et ønske om og en vilje til å ville bli en del av den sosiale omgangsformen til de norske beboerne.

Heller ikke innvandrerne på Gullia hadde noen utbredt kontakt med hverandre, utover det å møtes tilfeldig ute på fellesområdene. Altså den samme situasjonen som mellom de norske. Dette gjaldt både innvandrere generelt og innvandrere fra samme opphavsland. To øst-europeiske beboere og en fra Asia fortalte at dette var bevisste valg, og også at de ikke ønsket kontakt med ”muslimer” eller ”folk med andre religioner”, annet enn å være på hils med hverandre. Disse beboerne holdt klar avstand til hverandres kulturer. Mens kvinnen fra Øst-Europa er et eksempel på å holde avstand fra de med samme etnisitet:

Det er masse av [egen etnisk gruppe] som bor her, men vi besøker dem ikke. Helt fint (latter).

Datamaterialet gir inntrykk av at verken innvandrere generelt eller fra samme opphavsland har forventninger om eller søker etter tette og nære naborelasjoner med hverandre. For enkelte av innvandrerne, var en forklaring på dette at de hadde forskjellig politisk ståsted i forhold til hendelser i hjemlandet:

De som er kommet hit, etter militærkuppet, de passer ikke for meg. Jeg liker ikke spekulanter. De menneskene som kommer, tenker på en annen måte; de tenker bare på business og å leve lett (mann fra Øst-Europa).

Det innvandrerne har forventninger og ønsker om, er naborelasjoner til de norske naboene. Og som det enda klarere vil komme frem i kapittel 6, ønsker heller ikke innvandrerne å oppnå tette og nære naborelasjoner med de norske beboerne. Men de ønsker å få til å komme passe nært, slik at det blir naturlig når de treffer på norske naboer å slå av en prat. De ønsker å få til tilsvarende naborelasjoner med de norske, som de allerede har til andre minoritetspersoner. Denne innretningen mot det etniske norske samfunnet rundt seg, finner også Bjørkløf (2004) i sin studie av flyktninger i Bærum kommune.

5.3 Innvandrere og nordmenn imellom

Som vi skal se nedenfor, er det en gruppe av innvandrerne som skiller seg fra resten av innvandrerne. De som skiller seg ut, får nettopp til den spontane nabopraten med sine norske naboer.

5.3.1 Innvandrere og nordmenn som får til nabopraten

Skillet går i retning av at det er innvandrere fra Europa som får til å småprate med de norske naboene, mens innvandrere fra andre verdensdeler opplever større utfordringer i denne type relasjoner. Unntak finnes; en mann fra Sentral-Asia, forteller:

Det er ikke så mange som hilser på hverandre her. Men, en norsk mann som bor i tredje etasje, han er en bra mann. Det er når vi møtes ute eller kommer ut i gangen, vi hilser på hverandre, og noen ganger prater vi også. Men til andre, vi sier bare hei, vi prater ikke.

En mann fra Øst-Europa forteller at han ikke går på besøk til sine norske naboer, men at han snakker med dem når de møtes. Han beskriver dette som en god kontakt med naboene.

Disse beboerne behersker tilstrekkelig av den distanserte og tatt for gitte nabopraten, til å føle og erfare at de får til naborelasjonene. I tillegg forvalter de også noe av sin egen utilgjengelighet på samme måte som majoriteten av de norske beboerne:

Det er viktig å bli kjent, men her hilser vi og prater litt, så vi vet hvem vi er. Trenger vi å bli mer kjent? (...) jeg synes ikke at vi trenger å komme nær i kontakt (kvinne fra Øst-Europa).

Vi snakker litt en gang i mellom, og sier; hei, hei, og vi hilser. De virker positive folk. Kjenner de ikke personlig, men de ser sådan ut, de virker som ordentlige mennesker. (...) Men den kontakten vi har med naboene, den er bra nok som vi har det. For jeg kan ikke tenke meg å gå inn til naboen hver gang det er bla, bla. Jeg slapper ikke av (kvinne fra Vest-Europa).

5.3.2 Den strevsomme nabopraten

Typisk for flesteparten av innvandrerne er derfor at de hilser på noen av sine norske naboer, med et nikk og eller et hei, men at de rett og slett ikke får til å la hilsen gå over i en liten småprat. En mann fra Midt-Østen opplever at han ikke får til å prate med naboen når de møtes:

Vi snakker ikke med naboene. Nei. Du skjønner; vi kommer fra et annet land og har helt forskjellig kultur. I mitt land kan jeg snakke med alle naboene, småprate og sånne ting. Men her er det vanskelig. Jeg kan ikke holde på mennesker og si; kom her jeg vil snakke med deg. Det er uskikkelig å gjøre sånn. Så jeg tror det er vanskelig å snakke med nordmenn, om små ting. (...) Jeg kjenner ikke til norske mennesker, og når jeg ikke kjenner dem, får jeg ikke til å snakke.

Blant innvandrerne fremhever de som har ønsker om en nærere kontakt med naboene, behovet for å bli noe mer kjent med og fortrolige med de norske beboerne. De ønsker å ha en slik kontakt med naboene, som gjør det mulig å bli bedre kjent med de ansiktene de omgir seg med. Hvis ansiktene får et innhold i form av noen hverdagslige ord, er det for mange nok til å føle seg hjemme i et bomiljø. Å føle seg hjemme, og å føle seg velkommen, gir en tilhørighet til miljøet.

Det kommer klart frem her at denne mannen fra Midt-Østen rett og slett ikke kjenner til nordmenn. Han har ikke nok informasjon om de menneskene han omgås og gjerne vil ha nabokontakt med. En slik grunnleggende informasjon og kjennskap til naboene er en forutsetning for å få til småpratene mellom naboene. Han vet verken hva de heter, hva de jobber med eller noe av det de liker å gjøre i fritiden. De fleste av de norske naboene er for han anonyme. I tillegg kommer usikkerheten om hvordan man etablerer kontakt med norske beboere, både omgangsformen og omgangstonen er ukjent. Beboere med innvandrerbakgrunn har derfor ofte flere barrierer de må over. Det kan være sosiale mekanismer som man selv ikke kontrollerer og som ligger ”skjult” i bomiljøkulturen (Ruud 2001). Det å føle seg utenfor fordi et miljø kan virke lukket, kan være en slik mekanisme.

”Den norske væremåte”, som på mange måter er privat og hjemmesentrert (Gullestad 1989), kan for innvandrerne oppleves som lukket, og gjøre det vanskelig for innvandrere å komme i kontakt med de norske beboerne. Dette antydes i neste utsagn:

De bor veldig isolert her, bare gå på jobb og så komme hjem igjen. Og bryr seg ingen ting, ikke sant. Og det er litt, jeg synes det er litt trist. (...) jeg tror 90% av alle nordmenn har det slik (kvinne fra Sørøst-Asia).

Sitatet over belyser også en fremmedskepsis hos innvandrerne i forhold til de norske. Kanskje nettopp fordi de ikke kommer innpå den norske væremåten, og lærer den å kjenne, fremstår de norske isolerte for mange av innvandrerne som har bakgrunn fra land utenfor Europa.

For de av innvandrerne som ønsker å oppnå kontakt med sine norske naboer, oppleves dette som strevsomt. Innvandrerne oppfatter situasjonen slik at de norske beboerne har manglende interesse og nysgjerrighet. For mange av innvandrerne fremstår situasjonen slik, at en orientering mot å bli kjent mangler hos de norske beboerne. I sine studier av flerkulturelle områder fant Søholt (1994) at det var utslagsgivende om man ble møtt med positiv eller negativ nysgjerrighet, for å føle seg akseptert og velkommen i nærmiljøet. Positiv nysgjerrighet viser at en er åpen for hvem de andre er, hva de kan tilføre naboskapet og at de får en mulighet til å vise det før de dømmes. Negativ nysgjerrighet er at man i utgangspunktet er skeptisk og slår ned på alt som kan tolkes som feil eller ikke ønsket atferd.

I samtalene med mange innvandrerne, og spesielt de fra Asia, Afrika og Midt-Østen, kommer det frem en underliggende forståelse av at de norske beboerne er passive. Hos innvandrerne ligger et ønske om å kunne småprate med de norske beboerne når de møtes, altså en tilsvarende omgangsform som de norske beboerne praktiserer seg imellom. Flere av innvandrerne sammenligner sine hjemlands nabopraksis med det de erfarer på Gullia, og forteller om naboer som bryr seg og er imøtekommende, i kontrast til naboer som ikke viser interesse. Den kollektive livsform er utgangspunktet for de naboerfaringene innvandrerne har med seg fra sine hjemland. Sammen med erfaringene fra Gullia, som har sitt utgangspunkt i en individorientert livsform, danner det noe av utgangspunktet de har å møte sin egen hverdag med.

Analysen av datamaterialet viser at innvandrerne har *ulik erfaring* når det gjelder om de får til nabopraten med sine norske naboer. Analysen av datamaterialet viser samtidig at innvandrerne har nokså *like forventninger* i forhold til hvor nært og forpliktende relasjoner de ønsker i forhold til sine norske naboer. Vårt datamateriale viser at innvandrerne har ønsker om et naboskap med de norske, altså det samme naboskapet som de norske praktiserer. De ønsker å bli en del av majoritetens hverdagslige sosiale omgangsform, hvor det er den distansert nærhet og de svake bånd som råder. Et sentralt funn i min analyse av naborelasjonene på Gullia, er derfor at innvandrerne verken ønsker eller har forventninger om å etablere den nærheten og de sterke lokale båndene de har erfaringer med fra sine hjemland. Dette er noe av temaet i kapittel 6.

Hva skjer så i møtet mellom de norske og innvandrerne på Gullia? De norske beboerne gir uttrykk for at de har helt ok kontakt med naboer som har europeisk bakgrunn. Nabokontakten er i samsvar med det de forventer av kontakt med naboene, og samtalene går mer eller mindre av seg selv. I forhold til naboer fra Asia, Afrika og Midt-Østen er nabokontakten mer strevsom. Møtet blir sårbart, i form av at innvandrerne føler seg oversett og av liten interesse for de norske. De norske beboerne sliter noe i møtet med innvandrerne, de får ikke den avslappende og uforpliktende småpraten til å fungere:

De er litt vanskelige å få kontakt med (mann fra Norge).

Det er så mange som ikke er norske her. De har vel helt andre interesser enn det vi har også. (...) Det er vel bare meg og tre andre norske som bor i den oppgangen. Da blir det veldig vanskelig. Man vet jo ikke hva de interesserer seg for, eller hvordan bakgrunn de har i det hele tatt (kvinne fra Norge).

Til tross for at begge grupper faktisk ønsker mye av det samme, distansert nærhet, fremstår relasjonene mellom innvandrere og nordmenn ofte utfordrende og tildels strevsomme. Og i likhet med mannen fra Midt-Østen (sitatet fra starten av avsnittet), opplever også den norske kvinnen at hun ikke vet nok om sine innvandrernaboer, til å ta en liten prat. En mannlig norsk beboer forklarer sin egen usikkerhet slik:

Jeg må tilstå, jeg vet ikke hvordan jeg skal nærme meg, i forhold til hvordan man oppfører seg.

Møtet med innvandrerne kan tolkes som et dilemma for de norske beboerne. På den ene siden har de en forventning om at nabopraten skal gå av seg selv i forhold til innvandrerne, samtidig som de erkjenner at de ikke kjenner godt nok til innvandrerne for å få til en liten nabopratt når de møtes. Parallelt med dette er de opptatt av å forvalte sin egen utilgjengelighet.

I neste kapittel skal vi se hvordan og hvorfor nordmenns og innvandreres forventninger til hverandre skaper misforståelser i forhold til nabokontakten.

6 UFORPLIKTENDE NÆRHET OG "HELLIGHOLDT" DISTANSE

Formålet med kapittel 4 var å beskrive den sosiale omgangsformen på Gullia og analysere småpratens betydning for beboerne. Med utgangspunkt i naboerfaringer fra ulike land, ulike samfunns- og familiestrukturer, kom det frem hvilke beboergrupper omgangsformen var utfordrende for. I dette kapitlet vil jeg mer eksplisitt gå inn på å se på hvordan innvandrere og nordmenn relaterer seg til hverandre som naboer, både via holdninger og erfaringer. En fremgangsmåte for å få øye på barrierer i integrasjonen av innvandrere og nordmenn, er å undersøke hvilke prioriteringer de gjør i hverdagslivet sitt, i forhold til forvaltning av distansert nærhet og svake bånd. Mens det i kapittel 4 er *det tatt for gitt* som var noe av forutsetningen i den sosiale omgangsformen, og det i kapittel 5 er *forventninger* til naboskap, står beboernes budskap om *tilgjengelighet og utilgjengelighet* sentralt i dette kapitlet.

Det sosiale mønsteret mellom beboerne og organiseringen av hverdagen gir grunnlag for å vurdere integreringsmulighetene, problemene og utfordringene mellom innvandrere og nordmenn. Slik det kom frem i kapittel 4, var den sosiale omgangsformen et problem mellom de norske og mange av innvandrerne. Hva slags mekanismer blant innvandrerne og de norske beboerne på Gullia er det som gjør dette møtet vanskelig, utover selve den sosiale omgangsformen i seg selv?

Utgangspunktet for relasjonene mellom naboene er å være på hils, og dette er noe mange av innvandrerne og de norske beboerne lykkes i med hverandre. Mer problematisk er det å få til og å mestre praten, en avstandsbasert nabokontakt, som for de norske beboerne innebærer å være passe upersonlig i praten. Å møte innvandrerne på steder som verken forplikter eller gir personlige detaljer, er også en vesentlig del av naboskapsforholdene. Innvandrerne ønsker en tilsvarende nabokontakt som den de norske praktiserer. Bortsett for en gruppe innvandrere (fra Europa), som mestrer og er tilfreds med den kontakten de har med sine norske naboer, har de fleste av innvandrerne og de norske beboerne problemer med å få dette til vis-a-vis hverandre. I tillegg til at de har problemer med å takle den tatt

for gitte, uformelle og uforpliktende nabopraten, kommer misforståelser mellom de norske beboerne og innvanderne over måten man praktiserer utilgjengelighet.

6.1 Forvaltning av utilgjengelighet

Naboene er fysisk nære på Gullia; de er nære ved (Album 1996). Beboerne kan høre hva naboene sier når de sitter ute i hagen eller på verandaen. De hører også hverandres bevegelser og stemmer inne i boligene. Noen hører naboen løpe i trappa, mens andre hører når naboen er på toalettet. Naboens elskov kan også høres. Dette var lyder fra naboen det aldri ble klaget på, og de hørtes som oftest forholdsvis sent på kvelden etter at husholdene hadde falt til ro. Opplevelsen til beboerne var lik, uavhengig av om de bodde i rekkehus, småhus eller blokk. Lydene er for naboene den evige påminnelse om at de bor tett innpå hverandre. Dette bidrar til å forvalte utilgjengelighet mellom beboerne.

Jeg har ikke noe særlig kontakt med noen her. Jeg har litt kontakt med hun som bor i fjerde etasje, men ikke sånn at jeg flyr og ringer på dørene. Det har jeg aldri gjort heller, jeg vil helst klare meg selv.

Tross i å ha bodd så lenge i borettslaget, så er det veldig få på samme tun jeg har kontakt med. (...) jeg gjør det på den måten at jeg holder meg for meg selv. Kommer det nye mennesker inn, så hilser jeg og prater om vær og vind, men ikke noe mer enn det.

I nærmiljøer generelt er beboernes kommunisering om tilgjengelighet og utilgjengelighet sentralt for kontakt og relasjonsdannelser. I norsk forskning om nabokontakt legges det vekt på at forvaltning av utilgjengelighet er et like sentralt trekk ved naborelasjonene som etablering av relasjoner og samhandling (Haugen 1978). Tilbaketrekking og unngåing som kulturelle strategier innebærer det Haugen (1978) beskriver som utilgjengelighetsmarkering og som Gullestad (1989, 1992) kaller symbolske "gjerder". Disse budskapene, slik de presenteres og tolkes i nærmiljøets situasjoner og med referanse til aktuelle personer eller kategorier av personer, er slik jeg ser det av særlig interesse innenfor et borettslag hvor befolkningen har svært forskjellig etnisk bakgrunn. Innsikt i gjeldende koder og regler er viktig for å forstå graden av den utilgjengeligheten som formidles. For å forstå de signalene som formidles i kontaktsituasjonen kreves kjennskap til individet, dets bakgrunn, tilstand og hensikter. Mulighetene for feiltolkninger er store, noe som er et velkjent problem nordmenn imellom. Og det er grunn å anta at

tolkningsproblemerne i enda sterkere grad er tilstede mellom innvandrere fra fremmede kulturer og nordmenn. I likhet med Haugen (1978) brukes også begrepene her, om Gullia, slik at "å vise tilgjengelighet" referer seg til en åpenhet for å ta opp videre kommunikasjon. Og motsatt, "å vise utilgjengelighet" er å formidle at slik åpenhet ikke er tilstede. Haugen (1978) mener at tendensen til å distansere seg fra naboen må forstås ut fra virkelige og ærlige ønsker om ikke å etablere en sterk og omfattende kontakt med naboene. Mange *ønsker* en reservert kontaktform.

Med en manglende evne til å analysere hverandres handlinger for skjulte eller åpne budskap som sosiale aktører oppviser, oppstår problemer og misforståelser. Hvordan man tolker hverandre, hva man legger de andre å ha visshet og meninger, er i slik kommunikasjon like viktig og konsekvensrikt som det avsenderen mener å ha sendt. En tolkning og budskapstilskrivning foregår. I tillegg til behov for koder og regler for å forstå graden av utilgjengelighet som forsøkes formidlet, er også kjennskap til individet, dets bakgrunn, tilstand og hensikter nødvendig for å få til en fungerende tolkning. Mulighetene for feiltolkninger og vedlikehold er romlige.

På Gullia gjelder dette spesielt i forholdet mellom innvandrere og nordmenn, noe som peker i retning av at det er stort rom for mistolkninger i presentasjon av budskapet om tilgjengelighet og utilgjengelighet. Spesielt fra de norske beboernes side er kommunikasjonen om utilgjengelighet indirekte og subtil, og som et hjelpemiddel bruker beboerne ofte omgivelsene, som for eksempel arbeidsoppgaver eller andre gjøremål.

Innenfor rammen av svake bånd finnes det variasjoner som gjør kontakten med naboene upersonlige eller personlige. For beboerne utgjør de to begrepene en ulikhet i forhold til hvordan kontakten med naboene arter seg og hvilken mulighet det gir for sosial omgang. For Gullestad (1992) er det slik at mye av det som foregår mellom mennesker i sosialt samvær er forhandlinger om sentrale identiteter. For å få bekreftet sin egen selvoppfatning og menneskeverd, må man ha tilgang til personer som er villige eller i stand til å nedtone ulikhet, og gi en bekreftelse på ønskelige identiteter som oppleves som likeverdige. Situasjonen på Gullia er for mange av både innvandrerne og de norske beboerne, slik at man oppfatter og ser på hverandre som ulike.

For beboerne på Gullia er det derfor ofte slik, at *forventninger* til den andre bidrar til å skape en skepsis mellom innvandrere og nordmenn. For de norske beboernes hverdagslivspraksis kommer dette frem ved at de oppfatter hverandre som like, ved å være *tilgjengelige* for hverandre. De norske beboerne oppfatter derimot innvandrerne som mer ulike og forvalter i sterkere grad *utilgjengelighet* i forhold til disse. Den tatt-for-gitte forvaltning av tilgjengelighet og utilgjengelighet utfordres av mange av innvandrerne. Innvandrernes utfordring er å tolke kodene for tilgjengelighet og utilgjengelighet.

6.1.1 "(...) ikke slippe alt det der nærmiljøet inn på seg"

De norske beboerne i vårt datamateriale fremviser ulike innfallsvinkler til å møte sine innvandrernaboer. Kvinnen i sitatet under illustrerer en kontaktstrategi som resulterer i en svært begrenset og upersonlig kontakt. Noe idylliserende forteller hun at det sosiale samværet med naboene var bedre før. Hun oppfatter endringen med et økende antall innvandrere som problematisk, fordi det er svært utfordrende å få til en samhandling med disse:

Jeg synes det er for mange innvandrere her. Men det gjør vel de fleste av oss, tror jeg nå, for det skulle begynt å komme noen som vi kunne få litt kontakt med her ute. Jeg har ikke kontakt med noen. Jeg snakker med mange, det gjør jeg, men jeg har ikke noen kontakt sånn at jeg kan avtale med noen, eller noe. (...) de i oppgangen her, de snakker jeg jo stort sett med alle sammen og hilser på alle sammen. Og det er ikke noe å klage på noen av dem. Det er bare det at det hadde kanskje vært litt annerledes hvis det hadde vært litt flere norske her ute som en kunne fått litt mer kontakt med. Hadde jeg hatt barn, så hadde situasjonen vært noe helt annet. De som har barn de får lettere kontakt med hverandre. (...) Men jeg vil si vi hadde det veldig trivelig her den første tiden, for da satt vi mye ute, på sommertiden. På formiddagen og ettermiddagen. Og da kunne det komme en og sette seg ned, så kom straks en til, fra oppgangen her. Og så kunne vi sitte ute og prate og ha det hyggelig. Så var det en eller annen som kunne gå inn å sette på en kopp kaffe. (...) Så vi hadde veldig mye hygge da, men den har forsvunnet med alle innvandrerne (eldre kvinne fra Norge).

Denne kvinnen er representant for en beboeretype som ikke har mye kontakt med naboene, verken norske eller innvandrere. Hun er en type beboer som "ikke flyr og ringer på dørene", og vil "helst klare meg selv". Dette er verdier som flere av de norske beboerne gir uttrykk for. Beboerne forteller at de ønsker å være selvstendige og uavhengige i forhold til naboene. Tilbaketrekking er en kjent strategi for kvinnen, men det økende antall innvandrere gjør at hun opplever seg mer utilgjengelig enn hun ønsker. Tilbaketrekkingen

og utilgjengeligheten kan forstås slik at den tas i bruk som en beskyttelse mot en endring av miljøet. Kvinnen mestrer ikke helt denne endringen. Hun har mistet kontakten med dem hun hadde kontakt med tidligere, i tillegg til at hun ikke har kontakt med innvandrere. En mannlig norsk beboer forteller:

Det har jo fått litt dårlig rykte dette stedet da, på grunn av at det er mye, det er ikke alle som liker at det er så mye blandingsraser her ute, det er mange som er sånn. Men vi bryr oss ikke, vi har nok med oss sjæl, vi har liksom veldig lite kontakt med andre mennesker, annet enn å hilse på dem utafør. Vi har nok med oss sjæl, og det synes jeg er ganske all right. (...) og det synes jeg er ganske greit; ikke slippe alt det der nærmiljøet inn på seg.

En rekke av de norske beboere gir uttrykk for at de er fornøyde med lite personlig kontakt og at de ønsker avstand til sine naboer. Det vil si en individuell og tilbaketrukket måte å bo på. For enkelte norske beboere, bidrar økningen av innvandrere til at de lever ekstra tilbaketrukket.

Strategien til mange av de norske beboerne innebærer svært begrenset omgang med naboer, både innvandrere og nordmenn. Disse kommuniserer utilgjengeligheten sin så sterkt, at det for andre beboere er vanskelig å komme inn på dem. Spesielt for innvandrerne blir det gjerne oppfattet som en avvisende atferd.

6.1.2 "(...) vi går ikke i husene til hverandre"

Hjemmeorienteringen i den norske kulturen er en del av forklaringen på de symbolske gjerdene som omgir hjemmet og menneskene der (Gullestad 1989). Tilgjengelighet handler mye om å kunne komme over dørstokken og inn i hjemmet. Det er en tendens til at de norske beboerne i datamaterialet ser på hjemmet som en privat sone, der de skjærer seg selv og sin egen tid. De fleste av de norske beboerne hadde en klar strategi på å holde seg unna hjemmene til hverandre:

(...) men selvfølgelig mammaene til disse små venninnene. Vi har en del med hverandre å gjøre, men vi går ikke i husene til hverandre (kvinne fra Norge).

Vi har egentlig knallfine naboer her. Men du kan si at vi har heller ikke sånn –gå til meg – kontakt (kvinne fra Norge).

Jeg tror folk her på tunet har vært veldig forsiktig. Vi snakker med hverandre, men vi har ikke sånn intens omgang noen av oss. Kanskje at det er derfor at det fungerer så bra som det gjør. Fordi folk stopper og prater hyggelig med hverandre, men går ikke inn og ut dørene, det blir for nært. Hvis man bor så nære og man begynner å bli mye sammen med en person, så kanskje det kan bli vanskelig hvis det blir for nært (kvinne fra Norge).

Forvaltning av utilgjengelighet er en del av det å kunne beholde styringen over livet, og er derfor knyttet til uavhengighet og selvkontroll (Gullestad 1989). Gullestad (2002) hevder at det i de senere årene er blitt en sterkere skillelinje mellom hjemmet og verden utenfor, en verden som er under stadig endring, både lokalt, nasjonalt og globalt. Hun mener grensene mellom hjem og lokalsamfunn er blitt skarpere de senere årene, som et uttrykk for at de representerer svært forskjellige materielle, sosiale, symbolske og følelsesmessige virkeligheter. Mens nabolaget er blitt til et deltidssamfunn som må konkurrere om tid og lojalitet med sosiale nettverk på tvers av steder, er hjemmet en arena for intimitet: "Vi er jo fæle til å kose oss hjemme, da" (mann fra Norge). I hjemmet kan en person være seg selv og fordøye verden utenfor. Sentralt for kvinnene i sitatene over er å holde hjemmet som en friso. Det gjelder å beskytte seg mot å etablere et for nært forhold til naboene. En måte å gjøre det på, er å ikke gå inn i husene til hverandre.

Faren for misforståelser er overhengende hvis man ikke har forhandlet frem en enighet om når, hvor ofte eller hvor lenge man skal komme på besøk til hverandre. I slike situasjoner kan den ene føle seg invadert, mens den andre føler seg avvist og såret. En norsk kvinne har erfart for nærgående naboer på Gullia:

Jeg er ikke vant med det at beboerne kommer hele tiden på bak- og framdører. Det ble for nært for meg. (...) Her ble det nesten så jeg fikk dem inn på kjøkkenet med en gang.

Av frykt for fremtidige uoverensstemmelser, er det også noen av de norske beboerne som velger å avstå fra for mye og for nær nabokontakt. En norsk kvinne forteller om at flere av naboene på hennes tun har "brent" seg, etter at nære naboforhold har gått over til konfliktfylte naboforhold. Ved konflikter er tapet av en nabo man har hatt et nært forhold til, større enn ved tapet av en nabo man ikke har hatt nær omgang med.

6.1.3 Uteområdene

For de fleste av både majoritets- og minoritetsbeboerne på Gullia foregår mye av nabokontakten på uteområdene. En norsk kvinne beskriver uteområdene som *muligheten* for å komme i *kontakt* med andre beboere:

Det er nesten bare å gå ut å sette seg, egentlig. Begynne å prate. Det er nesten alltid noen som er ute med ungene sine. Muligheten er jo tilstede, hvis man vil selv.

En annen norsk kvinne trekker også frem muligheten til fortsatt å holde *avstand*, selv om man er blitt litt kjent:

Du blir godt kjent med naboene dine. Samtidig så har du en viss avstand.

Blokkbeboerne kan prates i blokkoppgangen. For dem bosatt i småhus og rekkehus kan det å møte naboene ute være avgjørende for om man snakker sammen:

Det er en to-tre familier vi har litt kontakt med. Som vi stopper og prater med, hvis vi ser dem ute (mann fra Norge).

Haugen (1978) vektlegger betydningen av nøytrale møtesteder, som for eksempel (kaffe)prat på tunet. Slik blir situasjonen i utgangspunktet åpen for alle. Den er regelstyrt, begrenset og forplikter deltakerne i liten grad:

På samme tid får man informasjon om hverandre. Man observerer den enkeltes bruk av referanserammer, kan prøve ut temaer overfor hverandre og finne ut hva slags fellesskap man har å gå videre på. Situasjonsdynamikken stiller ikke sterke krav til at man skal oppgi utilgjengelighet, det er en frivillig sak (Haugen 1978:413)..

Det tydeligste symbol for de norske beboerne på at man er tilgjengelig for sosialt samvær med andre beboere, er når man viser seg ute på tunet, gjerne på lekeplassene. Mest aktuelt blir det for de som har småbarn, og er derfor knyttet til beboeres livsfase. En norsk mannlig beboer synes at det å være ute på tunet med barna, er et signal på om man har interesse og engasjement for nærmiljøet:

(...) det er veldig lite engasjement i fra foreldre, altså. Det er to til tre foreldrepar som i det hele tatt er ute med unga, resten er ute som fritt vilt, ikke sant. Så det er ikke noe nærmiljø for å si det på den måten, det er et oppbevaringssted.

6.1.3.1 "(...) ikke bare for barna sin skyld"

Flere norske beboere forteller om at de hadde vært mer sammen med naboene ute på tunet tidligere, men at dette gradvis hadde blitt borte ettersom barna var blitt eldre. Blant beboere med lang botid, fantes det eksempler på at de savnet nabosamværet ute på tunet:

Det er andre mennesker som har overtatt plassene våre der ute. Det var mer da barna var mindre. Da satt vi ute så ofte vi kunne. Det er blitt sjeldnere nå, dessverre. Vi snakker om det når vi møtes, at vi gjerne vil at det skal være slik som det var før. Etter hvert som ungene har blitt større, så har vi mer tid til oss selv, og det er blitt mere inneaktiviteter eller aktiviteter andre steder (mann fra Norge).

Ja, jeg koste meg ute sammen med barna, jeg syntes det var koselig å være ute. Jeg ble jo kjent med de få som var ute, da. Det var et sånt lite miljø som trefftes veldig ofte midt på lekeplassen her, da. Så det var veldig koselig. Så det var ikke bare for barna sin skyld, men du hadde da unnskyldning for å bli kjent, også da. Fikk god kontakt med de andre barna, som jeg syntes er viktig. Så jeg følte det at jeg kjente veldig godt alle ungene, og det ga meg en slags trygghet, da. Så jeg syntes det var veldig positivt også på den måten, kjente litt til foreldrene og litt til nærmiljøet (kvinne fra Norge).

Disse informantene savner denne kontakten på tunet. Men fordi det var en type kontakt som bare foregikk ute på tunet, og gjerne rundt sandkassa, var det for de aller fleste ikke noe i disse naborelasjonene som gjorde at de beholdt kontakten. Tiden og oppgaven de hadde sammen med hverandre var kun knyttet til barna. "Alt her ute er veldig konsentrert om barna, på godt og ondt" (mann fra Norge). Barna fungerer som et sosialt lim. Når folk sitter ute på tunet, er det tegn på at de er tilgjengelige, og gjerne åpne for sosialt samvær. Når naboene ikke lenger kommer ut på fellesområdene, men forblir inne, er det et tegn på utilgjengelighet. Kontakten med andre småbarnsforeldre ble ikke opprettholdt, blant annet fordi det ikke var aktuelt å gå på besøk til hverandre. Kaffedrikking, prat og små unger ute på plenen ble et gjøremål som avgrenset videre kontakt. Den gang de startet med å være ute sammen, var mange nyinnflyttet. Denne lille gjengen utviklet sine egne uformelle regler for kontakt, hvor et vesentlig ledd var kontaktavgrensning. Denne kontakten kan beskrives som en foreldrebasert eller en livsfasebasert kontakt (Villa og Haugen 2005), der en selektivt søker selskap med dem en føler passer best til en selv. Den livsfasebaserte kontakten representerer bevisste valg og refleksjon i forhold til nabokontakt:

Selvfølgelig går det ikke å gjøre sånn med alle, fordi at noen får du bedre kontakt med enn andre. (...) Hvis ungene mine er hjemme alene, så vet de hvem de kan henvende seg til, hvis noe skulle skje, hvis de ikke får tak i meg (kvinne fra Norge).

Det som også går igjen når beboerne snakker om at de savner utekontakten, er at de flere ganger har møtt naboer og snakket med dem om at de må samles ute på tunet igjen. Beboerne mimrer og snakker om hvor hyggelig det var. Det virker likevel som det forblir en svunnen tid. Hompland (1991) har kalt dette fellesskap i fase; kontakten opphører når behovet for oppfølging opphører. Forklaringen på at de ikke møtes igjen ute på tunet, uten barn, er nok sterkt knyttet til den manglende arbeidsoppgaven med å passe på barna. Det man holdt på med, nemlig småbarnsperiode, ga også gode samtaleemner. Samtaleemnene er derfor også borte. Samtalene ute på krakken rundt kaffekannen ga også noe informasjon om hverandre, slik at samtalene var trygge og passe personlige. Tiden er gått siden den gang, og naboene kjenner hverandre ikke så godt lenger. Fellesskapet man hadde, var barna, fremfor felles verdier og interesser. Man er blitt mer fjerne og fremmede for hverandre, og det forblir med hilsingen. Et vesentlig tillegg er at samtidig som barna blir eldre, blir også foreldrene eldre og ønsker mer ro på ettermiddagene. En norsk mann forteller at han er sliten når han kommer hjem fra jobb og trenger litt tid for seg selv. Gjerne ute på verandaen, tilbaketrukket fra andre naboer.

6.1.3.2 "De fleste viser seg jo nesten aldri ute"

For småbarnsforeldre på Gullia, var tunet og lekeplassen et godt og trygt sted og møtes. Av innvandrerfamiliene som har så små barn, med behov for tilsyn ute, er det kun en kvinne fra Øst-Europa som forteller at hun tilbringer en del tid ute på lekeplassen sammen med barna. Der kommer hun litt i prat med andre barnefamilier, for det meste norske. I likhet med mange av de norske naboene, er det også for henne slik at bruken av uteområdet er en mulighet for å komme i kontakt med naboer. En kontakt, som for henne også opphører, når hun trekker inn i boligen. Mange av de norske familiene med små barn fortalte at de brukte en del tid ute på tunet med barna, men de etterlyste innvandrerforeldre. Flere norske beboere forteller litt oppgitt at innvandrerne alt for sjeldent viser seg ute. Blant norske beboere finnes en idé og en forventning om at nærmiljøet og forholdet til innvandrerne kunne vært mindre lukket og mer frodig, men at det ansvaret også ligger hos innvandrerne:

Men altså, når folk snakker om fargerikt fellesskap, så tenker ikke jeg fellesskap, for det er liksom ikke det jeg assosierer det med. For her blir det sånn at du har nesten ikke noe med dem å gjøre. For at det er nesten umulig å komme i kontakt med dem, og da blir det ikke noe fellesskap av det, rett og slett. Vi har god kontakt med massevis av unga og prater med noen av de voksne. Men de fleste viser seg jo nesten aldri ute, ikke sant, så du vil jo aldri klare å få noen kontakt (mann fra Norge).

De norske beboerne opplever uteområdet som et trygt og naturlig møtested, nettopp fordi de forvalter en passe avstand til naboen, også innvandrerne. Mannen i sitatet over gir uttrykk for at han ønsker at innvandrerne blir mer synlige på uteområdene. Et fellesskap som kan finne sted i borettslagets uteområde tillater distansert nærhet, fordi man kan trekke seg tilbake når man selv ønsker det. Det oppleves som en ufarlig og uforpliktende måte å bli kjent på. Det var flere av de norske informantene som ga uttrykk for at de så på det at mange av innvandrerne så sjelden viste seg ute, som et tegn på at innvandrerne ikke brydde seg noe særlig om det sosiale miljøet i borettslaget. Innvandrerne derimot, ønsker nettopp å oppnå småpratene ute i borettslaget, men de oppfatter seg ikke invitert til å prate med sine norske naboer:

Jo, naboen under sitter ute og drikker kaffe. Men, vi har ikke kontakt. Vi sitter ikke ute og drikker kaffe og prater med noen. Men, jeg vil gjerne snakke med alle mennesker (mann fra Midt-Østen).

En måte å vise at man er en del av et bomiljø, er, spesielt i de norske beboernes øyne, å gjøre seg synlig ute i borettslaget. Fellesarealene utenfor blokkene er for disse nøytrale og uforpliktende steder og møtes på. Beboerne kan prøve ut samtaletemaer, og finne ut hva slags fellesskap de har å gå videre på (Haugen 1978). Det er ikke vanlig skikk og bruk på Gullia, verken for innvandrerne eller de norske at de oppsøker hverandre inne i boligen, og derfor er det av betydning å kunne møtes ute. Ett sted hvor beboerne kan møte hverandre er derfor på uteområdene, deretter er utfordringen å komme i prat.

6.1.3.3 *Finvær gir overskudd og kontakt*

Mye av nabokontakten på Gullia, både for innvandrerne og de norske, er uregelmessig og årstidsavhengig:

Sånn sporadisk så har vi vært hos hverandre. Men, det skorter på fritid. Man kommer fra jobben og er sliten. Ja, også ser man hverandre mer på sommeren enn på vinteren. (...) Gjennom vinteren er man mer sliten óg (kvinne fra Norge).

Nabokontakt er en finværshandling (Villa og Haugen 2005). Informantene fortalte om mer nabokontakt i sommerhalvåret enn i vinterhalvåret. Når naboene er ute, er det lettere å stoppe opp når en ferdes forbi eller møtes på tunet. Det er en lavere terskel for å gjøre et uformelt besøk i hagen eller på verandaen, sammenlignet med å gå over dørstokken og inn i huset (Villa og Haugen 2005).

Det er noen bortpå rekka her som vi har hatt et veldig bra forhold til, særlig på sommertid. Men nå på vinterstid så blir det fort mørkt om kvelden og sånn, så nå har vi ikke noe kontakt i det hele tatt. Det er ingen ting. Jeg snakka med en her om dagen, akkurat når jeg kom hjem med unga. Det er vel halvannen måned siden jeg snakka med dem. Dem bor tretti meter bortpå her, altså – så det blir ikke noe kontakt i det hele tatt.

Han reflekterer litt, og sier videre:

De fleste er hjemme mellom fire og fem. Og så skal dem lage middag, og da er det stappa mørkt. Så vi snakker ikke sammen i det hele tatt. Det er liksom bare hvis du møter noen på bussen eller utafor parkeringa eller noe sånt (mann fra Norge).

Kvinnen under gir en beskrivelse av et godt naboforhold, som leveres ut i sommerhalvåret:

Det hender at vi på sommeren er hos hverandre, i hagen eller vi griller sammen. Sitter på verandaen sammen (kvinne fra Norge).

Oftere besøk hos hverandre om sommeren når naboene er ute, forklares med at en slik deltakelse forplikter lite (Haugen 1978, Villa og Haugen 2005). En kan lettere trekke seg tilbake om det ikke passer så godt å enten gå på eller få besøk. I sin undersøkelse av naboskap på bygda, fant Villa og Haugen (2005) at forventningene til traktering av gjester ble skrudd betydelig ned når besøket er utendørs. Vårt lands ulike årstider illustrerer godt betydningen av kontinuiteten for å kunne opprettholde sosiale relasjoner. Dersom samhandlingsfrekvensen synker under et visst nivå, noe kontakten mellom beboerne på Gullia gjør vinterhalvåret, reduseres relasjonens innhold og betydning.

6.1.4 Vaskeriet

I tillegg til uteområdenes betydning for å treffe på naboen, er også fellesvaskeriet et sted for tilfeldig treff. Vaskeriet er også et sted, hvor man kunne bli litt kjent med beboere på tvers av tunene. I løpet av den tiden vi gjorde vårt feltarbeid på Gullia ble to av tre fellesvaskerier lagt ned. I tillegg til den generelle fortvilelsen over enten å få lenger vei til

vaskeriet eller de økonomiske utgiftene med å måtte kjøpe vaskemaskin selv, var det spesielt en norsk dame som også trakk frem tapet av en arena å møte naboene på:

Det var et sted hvor vi traff hverandre, hvor vi kom i prat. Jeg kjenner mange av kjerringene på tunet der nede, og mannfolka for den saks skyld, som jeg aldri ellers hadde kommet i kontakt med. For da ble det til at man diskuterte; Er du ferdig på denne siden? Skal du ha maskinen der? Du kan bare ta her. Du kan begynne nå, så kan jeg vaske for deg. Det ble kommunikasjon og det ble bekjentskaper som vi ellers ikke ville fått. (...) Veldig mange har jeg blitt kjent med på vaskeriet.

Her er forvaltningen av ens egen tilgjengelighet og tilgangen til andre beboere også knyttet til et begrenset nøytralt område. Også vaskeriet er en arena med definerte arbeidsoppgaver, som gir klare signaler om tilbaketrekking når arbeidsoppgaven er utført. Praten mellom naboer vil derfor foregå på vei inn eller ut av vaskeriet, eller mens man er i ferd med å gjøre ferdig vasken eller venter på at den andre skal gjøre det.

6.1.5 Gjennomtrekk av beboere

Jeg trives her. Men, det har kommet for mange innvandrere her nå, det var ikke så mange da vi flyttet inn her, det er alt for mange. Jeg har ikke noe i mot dem, for de er bare hyggelige alle sammen, så jeg har ikke noe vondt å si. Vi har jo en rett over gangen her (...) de er jo veldig hyggelige, men han har bodd her hele tiden han også. Det har vært veldig mye frem og tilbake med folk i oppgangen her. Det har vært stor gjennomtrekk (kvinne fra Norge).

En av styrets bekymringer på Gullia var den økende til- og fraflyttingen av beboere. Gjennomtrekk skaper ustabile naboforhold, og kan bidra til at naboene forblir ukjente for hverandre. Det tar tid å bygge opp naborelasjoner, og stor gjennomtrekk av beboere i, for eksempel blokkoppgangen, sinker relasjonsoppbyggingen. Studiet blant de norske beboerne på Gullia viste at de er grunnleggende skeptiske til nye naboer. Mange brukte lang tid på å bygge opp en gradvis kontakt med naboen, som gjorde at de kunne beholde naboen på en viss og sikker avstand. For mange av de norske beboerne opplevdes situasjonen som enda mer usikker og vanskelig, når mange av de nyinnflyttede var innvandrere.

6.2 "(...) noen har vi mer kontakt med"

De fleste av de norske beboerne på Gullia, hadde en svært begrenset og upersonlig kontakt med både innvandrere og nordmenn. Mangfoldet i naborelasjonene er allikevel tilstede på Gullia, slik at det finnes eksempler i vårt datamateriale på at innvandrerne og nordmenn opplevde hverandre som muligheter til flere og lærerike bekjentskaper:

(...) det bor veldig mange utlendinger her, og vi har veldig fin kontakt. Jeg liker godt det selskapet. Jeg synes det er spennende, og det har mye å gi meg. (...) Det hender at det er folk på besøk her, og vi har vært og spist middag hos noen. Vi snakker mye, og snakker en del på vaskeriet. Og noen har vi mer kontakt med, som sagt. Vi har noen veldig gode kurdiske venner her nede. Stikker ofte oppom, og sitter litt og tar en kopp kaffe. Om sommeren bak i hagen.

Den samme beboeren forteller også:

Jeg har en avtale med et par av kjerringene oppover her, at vi må komme sammen og drikke vin en kveld. Det har vi snakket om veldig lenge, men de er også veldig opptatt. Men det er sånn: "Nei, nå må vi ta oss sammen, jenter". Det er spreke damer som bor oppover her (kvinne fra Norge).

I dette tilfellet slippes naboen fysisk tettere innpå, både inn i boligen og inn i hagen. Resultatet er gjerne et mer personlig kjennskap til naboen. De naboene som kommer på besøk enten inne i boligen eller ute i hagen, blir noe mer enn vanlige naboer; som man kun er på hils og småprater med. Kvinnen over beskriver flere av naboene som venner, men gir samtidig under intervjuet inntrykk av at hun ikke betraktet noen av naboene som nære venner:

Det er ikke sånn at vi går og trår hverandre ned her. Men det er noen vi har mye bedre kontakt med enn andre. (...) Ikke omgangsvener, det er de ikke. Det er ikke noe sånn veldig tette omgangsvener, sånn vennepar som vi gjør ting med. Det er veldig gode naboerforhold. Det hender at vi på sommertid er hos hverandre, i hagen, eller vi griller sammen. Sitter på verandaen sammen.

For kvinnen betyr det at hun ikke har noen aktivitet med disse beboerne utenfor borettslaget. Det betyr også at samtalene med naboene som hun har på besøk hjemme hos seg ikke handler om følelsesmessige og private temaer, samtidig som samværet er sosialt og personlig. Informanten uttrykker en åpen og mer kollektiv måte å bo på, slik at både et stigende antall innvandrere og igjenboende nordmenn er en mulighet til nye personlige

bekjenskaper. Denne kvinnen forvalter ikke utilgjengelighet like sterkt som flertallet av de norske beboerne i utvalget.

6.2.1 "Den magiske grensen", mellom vennskap og uvennskap

I vårt intervjumateriale har få av de norske beboerne seg imellom utviklet *nære* vennerelasjoner, i betydningen omgangsvenner. Det er for eksempel ingen av de norske beboerne seg imellom som avtaler og har aktiviteter sammen, i fritiden, utenfor borettslaget. Det finnes imidlertid eksempler hvor naboene betraktes som venner:

Jeg vil si, jeg vil kalle dem for venner, i hvert fall. Har jeg problemer kan jeg gå å snakke med dem. Gråte på skulderen. Trenger jeg hjelp til noe, kan jeg få hjelp. Men, vi er alle redde for å tråkke over den magiske grensen, sånn vennskap-fiendskap. Fordi det har vi sett. Det har vi erfaring med på tunet fra før. Dette her er folk vi har blitt så gradvis kjent med, at jeg tror ikke det er noen fare. Vi vet hvor vi har hverandre (kvinne fra Norge).

Denne kvinnen hadde naboer hun kunne søke trøst hos i tunge stunder. Det innebærer at, hvis hun må, så slipper hun i enkelte situasjoner naboen nært inn på seg. I den blokkrekken hvor hun selv er bosatt, kjenner hun noen få av naboene så godt at hun kan spørre etter hjelp, hvis hun skulle trenge det. For henne gjaldt dette i overveiende grad praktisk hjelp.

Kvinnen over er svært bevisst i det å ikke komme andre for nære naboene. For henne er det hele tiden en underliggende frykt til stede for å komme i konfrontasjon med sine naboer. Og har man da opparbeidet seg et godt og nært forhold til naboene, blir situasjonen ekstra smertefull. Gullestad (1989) beskriver en slik frykt for konflikter og konfrontasjoner for å være et godt utbredt fenomen blant nordmenn flest, uavhengig av hvor nært forhold til naboen man har. For kvinnen i sitatet over kan en konfliktsituasjon bli ekstra sårbar, fordi vennskap kan bli til fiendskap. I samværet rundt "den magiske grensen" ligger en fare for å bli for privat og utlevere for mye av seg selv. Intime og personlige detaljer kan gjøre mennesker sårbare i en konfliktsituasjon.

I borettslag er det imidlertid alltid en potensiell fare for konflikter med naboen. Når det dukker opp behov for å klage på naboen, kan den oppgaven bli vanskeligere å utføre hvis man er blitt nære venner med dem man har behov for å klage på, eller man blir selv klaget på av naboer man har opparbeidet et nært forhold til. Fallet kan bli dypt og de menneskelige kostnadene høye hvis vennskap går over til fiendskap. Flere av de norske

beboerne påpeker nettopp denne balansen mellom vennskap og fiendskap. Kommer man for tett og nært innpå naboen, kan det godt balanserte naboforholdet bli ødelagt.

Hvis det skulle oppstå problemer slik at det blir nødvendig å klage på naboen, kan det være lettere hvis kontakten og den sosiale omgangen man har med naboen fungerer slik at man ikke ødelegger et nært naboforhold med en klage. Fordi det å bo i borettslag alltid innebærer en risiko for å irritere seg over, eller ha behov for å klage på noe som en ønsker skal bli endret, er det strategisk og trykt med et passe svakt bånd til naboene.

6.2.2 "Vi hjelper hverandre"

I vårt datamateriale er det ingen av innvandrerne som fortalte at de hadde utviklet nære vennerelasjoner med andre innvandrere i nabolaget. Når innvandrerne beskriver forholdet til de norske beboerne, er det kun en mann fra Øst-Europa som forteller om et vennskap til en av sine norske naboer. Disse to beboerne har ikke fellesaktiviteter utenfor borettslaget, men de går regelmessig på besøk til hverandre, og hjelper hverandre med småting. Innvandrerne og de norske beboerne viser derfor et likt mønster i forhold til å ikke ha vennerelasjoner med naboene.

Et annet likhetstrekk mellom innvandrerne og de norske beboerne på Gullia er at de betrakter det å kunne spørre naboen om hjelp som en trygghet:

Det er to familier, en norsk og en østeuropeisk, som vi treffer. Ikke som nære venner, men vi hjelper hverandre med barnepass og sånn (kvinne fra Øst-Europa).

Det er en norsk dame, som to eller tre ganger har passet på småjentene våre. Hun er snill, hun snakker med oss, og sier hun kan passe barna (mann fra Midt-Østen).

Vi går til hverandre og låner melk, sukker, kaffe og verktøy. Trenger du hjelp til å løfte noe tungt, så stiller de opp. Det er såpass greit (kvinne fra Norge).

Hvis mor har dratt i butikken, og glemt å legge igjen nøkkel; så kan de komme til oss, eller våre til dem (mann fra Norge).

Naboen betraktes her som en trygghet. Tryggheten baserer seg på den forsikringen som ligger i å kjenne den eller de som bor nært, og vite at disse hjelper om nødvendig. Denne vissheten om at man kan gå til naboen å få hjelp, representerer en trygghet i hverdagen. Villa og Haugen (2005) fant ved å se på bygdefolks forventninger til, erfaringer med og begrunnelser for nabokontakt, at nabokontakt er noe en i større grad har i bakhånd; som kan mobiliseres ved behov.

6.3 "Vi begynner å bli som norske mennesker"

Til tross for at alle innvandrerne i utvalget ga uttrykk for at de savnet mye av nabokulturen fra sine hjemland, fortelles det også om at de har merket en endring av seg selv. De ønsker faktisk ikke den samme tette og hyppige relasjonen med naboene på Gullia som de hadde til naboene i hjemlandet. Dette er en frivillig tilbaketrekking, som indikerer et hverdagsliv med fokus på egne individuelle behov. En mann fra Sentral-Asia forteller om en slitsom hverdag med dårlig økonomi og lange arbeidsdager, noe som gjør at tiden og lysten til å være sammen med andre utover sin egen familie skrumper inn. Informanten under var sliten og fortvilt, og fortalte, noe overrasket over seg selv, om en endring i egne sosiale behov:

Vi begynner å bli som norske mennesker. Vi liker ikke så mye kontakt, lenger (...) Hvis jeg kommer tilbake til [et land i Midt-Østen]. For eksempel alle problemene til familien, jeg tror jeg kan ikke. (Han ler veldig). For eksempel, hvis bror min har problemer...før ville jeg vært interessert i problemene, til broren min, til vennene mine. Men nå, jeg tror jeg ikke kan være interessert i problemene til vennene mine, og søstrene mine. Jeg er interessert i og opptatt av problemene mine, bare mine (mann fra Midt-Østen).

En utvikling fra det kollektive til det individuelle har vært prosessen for denne beboeren og flere andre innvandrere på Gullia. Nyberg (1993) beskriver det som en utvikling fra den kollektive til den individuelle livsform. I likhet med innvandrerfamiliene i Nyberg (1993) sin undersøkelse, viser også informanten over at han har med seg en forestilling om og et bilde av det sosiale livet fra sitt hjemland, som en mer kollektiv livsform. Mens informanten over resonnerer over at han tidligere, i sitt hjemland, ville ha tatt både venners og familiers problemer inn over seg, er det ikke slik nå. Han ser på sin egen utvikling som en fornorsking, og tror han ville ha opplevd at hans livsform hadde blitt mer individuell,

om han hadde flyttet tilbake til sitt hjemland. Mens det før var omsorg for storfamilien, er det nå omsorg for kjernefamilien som er det sentrale. Farstad (2004) finner i sin undersøkelse av innvandrerkvinner i Groruddalen, at disse kvinnene har hendene fulle med arbeidsoppgaver som en hel storfamilie delte i hjemlandet. Dette resulterer i at innvandrerkvinnene synes det er stressende å leve i Norge, og de går og kjenner på mye av den samme tidsklemmen som norske kvinner opplever. I en artikkel i Aftenposten forteller en kvinne at noe av nærheten til familien forsvant da hun kom til Norge. Og at for mye stress preger hverdagen:

Storfamilien var med da Tahirah Iqbal dro fra Pakistan til Norge i 1984. Men da de kom hit, skjedde det noe med den: Her fikk alle nok med sitt. Både foreldrene mine og søsknene mine bor her. Men hadde vi bodd i Pakistan, kunne vi hjulpet til mer. Her blir vi mindre nære for hverandre. Det handler mer om jobb og hvor mye klokken er. (...) Hvis du kommer fra en landsby i Pakistan, er du ikke vant til så mye byråkrati eller at posten er full av regninger (...)(Aftenposten, 02.03.05).

I likhet med kvinnen som uttaler seg i Aftenposten, er det også for innvandrere på Gullia slik at forklaringen på mindre behov for kontakt med for eksempel naboene, knyttes til en hverdag med mange ulike prioriteringer og gjøremål.

(...) *vi har ikke tid. (...) jeg vet ikke, vi jobber begge to, blir så sliten, vet du (kvinne fra Sentral-Asia)*²⁸

Disse beboerne opplever, i likhet med majoriteten av de norske beboerne, at de må økonomisere med tiden. Mens det på bygdene i Norge har vært tradisjon for spontan og nær nabokontakt, finnes det nå tegn på endring. Villa og Haugen (2005) finner i sin undersøkelse at en hverdag med flere utearbeidene, bidrar til å prioritere familielivet fremfor nabokontakten. Når en ikke er på jobb, ønsker man å kunne velge hva man skal bruke tiden sin på. Den endringen mange av innvandrerne i vårt materiale opplever, kan dermed sammenlignes med noe av den endringen som foregår ute på bygdene i Norge. Utilgjengelighet fremstår slik som en nødvendig eller ønsket tilstand, noe de selv velger:

Med begrunnelse i den ganske almene karakteren av slik beskyttelse i vårt og andre samfunn, kan derfor utilgjengelighet ses som en ressurs det under bestemte vilkår er verdifullt å ha adgang til. Enten det "bare" er sin tid man vil beskytte, eller det er familieliv og personlig integritet som skal vernes, er en akseptabel grad av utilgjengelighet – overfor bestemte andre eller mer alment – en tilstand som det legges mye arbeid i å få til (Haugen 1978:410).

---

²⁸ Kona til en mannlig norsk informant.

Mange av innvandrerinformantene har venner og eller familie andre steder i Oslo, som de gjerne er sammen med i helgene. Det er derfor i all hovedsak hverdagene mange ønsker å ha kontakt med naboene. Som det går frem av sitatet over; han ønsker slettes ikke kontakt kontinuerlig og hele tiden. Den sosiale kapasiteten og behovet er redusert; en tilnærming til norske naboforhold.

6.4 Frykten for "ursosiale" innvandrere

Avsnittet over er et eksempel på at også mange innvandrere har en hverdag som er fylt med ulike gjøremål og bekymringer, noe som bidrar til at de ikke har ønsker eller behov om å gå på besøk hele tiden. Som en kontrast til informanten over, forteller en norsk dame om erfaringer som fører til at hun trekker seg unna innvandrerne i frykt for at de er, som hun gir uttrykk for: "hypersosiale". Den norske damen beskriver seg selv som lite åpen for mye sosial omgang med naboene, og at dette til tider har vært vanskelig å forstå for de utenlandske:

Jeg prøvde å ta meg litt av dem som flyttet inn over meg. De kom og spurte, og var veldig undrende på mange ting, og trengte en del hjelp for å fylle ut en del papirer og sånn.

Intervjuer: Så, de henvendte seg til deg?

Ja, de henvendte seg til meg. Var det noe, så kom de til meg. Jeg har vært der og drukket te. (...) Han mannen ville jo gjerne at jeg skulle ta meg av kona hans, jeg prøvde å forklare... der har du språkbarrieren og. Jeg prøvde å forklare at jeg ikke var så mye tilgjengelig, og måtte avvise noen ganger og sånn. Det var ikke populært.

Hun forklarer tilbaketrekkingen i forhold til naboene slik:

Det har ikke noe med at folk er utlendinger. Det har noe med at jeg liker å være en del for meg selv. Der kommer den kulturkollisjonen, hvor at de som kommer utenfra er mer vant med en mye bredere kontakt enn vi nordmenn. Vi er nok mye mer reserverte, og det forstår de ikke. (...) Jeg liker å ha kontakt, men jeg liker ikke å ha den kontinuerlig hele tiden (kvinne fra Norge).

Samhandlingsproblemer som dette kan aktualiseres når beboere med forskjellige livsstiler, og gjerne viktigere; forskjellige *forventninger* om de andres livsstiler, lever side om side, i

samme oppgang. Motpartens antydninger om tilbaketrekking og utilgjengelighet kan være vanskelig å fatte:

Det "frie marked" av likeverdige nordmenn er gjennomsyret av stilltiende overenskomster det kan ta mer enn et liv å skjønne. Det er denne stilltiende kunnskapen – som man ikke kan lære på kurs, men som man må erfare seg fram til ofte gjennom mange år – som i siste runde bestemmer om man har kommet innenfor og er akseptert. (...) Det dreier seg om bumerker eller koder, som skaper gjenkjennelse blant medlemmer og en form for fremmedhet for utenforstående. Det er her snakk om en usynlig bemektigelse – basert på kriterier som ikke er opp til diskusjon, men som lever i beste velgående i det sosiale jordsmonnet (Brochmann 2002:75-76).

Kvinnen over forsøkte å komme med hentydninger om grenser ut fra hva hun opplevde som alminnelig, men erfarte at det ikke fungerte og ble nødt til å si kraftig i fra. Hun forvalter en utilgjengelighet, men frykter denne utilgjengeligheten krenket. Tidligere erfaringer bidrar til å rette sterk mistanke mot innvandrere, om at de ikke mestrer utilgjengelighetskunsten, som passer henne og hennes vaner. Kvinnen over har en formening om at innvandrerne forvalter tilgjengelighet og utilgjengelighet på en annen måte, og at de derfor har andre forventninger om sosialt liv i borettslaget.

Nordahl (1996) har pekt på at den kunnskapen naboer har om hverandre i urbaniserte områder kan være begrenset. Naboer baserer seg derfor av og til både på antagelser og annenhånds opplysninger. Manglende kunnskap om hverandre og et kulturelt mangfold gjør at naboer ofte betraktes som svært forskjellig fra en selv. Dette påvirker ønsket om å holde avstand til naboen. Gullestad (1989) finner i sin forskning hvordan vi som voksne velger mennesker ut fra likhetsprinsippet når det gjelder normer og verdier. Vi blir ikke så lett kjent med mennesker som er forskjellig fra oss selv. Vi nærmer oss heller mennesker som kan støtte opp og styrke oss i vår egen identitet. Personer må i mange sammenhenger være like i livsførsel for å føle seg likeverdige. Dette vektlegges etter Gullestads (1992) oppfatning spesielt sterkt i personlige forhold mellom mennesker i Norge. Brochmann (2002:75) beskriver dette som den "autoriserte homogenitetsforståelsen", som har møtt innvandrere i Norge, noe som hun mener har skapt en bestemt basis for kommunikasjon. Den norske likhetsideologien setter sin egen agenda overfor innvandrere. Dette betyr at det kan være vanskelig å håndtere forskjeller. Vi velger ofte venner og gode naboer blant dem som står for det samme som oss selv, som vi passer sammen med. Som positiv verdi innebærer likhet ofte at det er et problem når andre mennesker oppfattes som forskjellige (Gullestad 2002). Den som er forskjellig sees på som å mangle noe vesentlig. Opplevs

forskjeller for store, kan partene forsøke å unngå hverandre. Når personer trekker seg tilbake og unngår hverandre, etableres sosiale grenser som Gullestad (1992) kaller symbolske gjerder. Den norske kvinnen forventer og frykter at innvandrernaboen ønsker en nærere kontakt, enn det nordmenn flest ønsker. Situasjonen er usikker i forhold til hva innvandrerne ønsker og forventer seg av nabokontakten. Det å unngå kontakt og å trekke seg tilbake, blir derfor en trygg strategi. For den norske kvinnen fungerer ikke forvaltningen av utilgjengelighet først og fremst for å stenge noen ute, men for å beskytte og å ta vare på sosial identitet, definert innenfor en referansegruppe. Formidlingen av en gradvis forvaltning av utilgjengelighet blir tung og vanskelig når det kreves konflikter og åpen tale om ting som kunne blitt usagt. Nordmenn er glad i fred, ro og harmoni, og unngår helst åpne konflikter.

6.4.1 Sosial balanse

Innvandrerne på Gullia ga under intervjuene imidlertid et klart inntrykk av at de nettopp ikke var "ursosiale", men i all hovedsak ønsker den samme kontakt og sosiale omgangsformen som de norske. Men fordi de føler seg avvist eller oversett av mange av de norske naboene, blir de mer avhengige av de som er positive og imøtekommende. Dette resulterer i ulikt behov for kontakt mellom for eksempel den norske kvinnen over og innvandrerfamilien. Det kan forstås som en konflikt som bunner i et skille som går på ulikt behov for kontakt, og ikke et kulturskille. De utenlandske etterspør noe annet enn de norske ønsker.

På Gullia oppfatter informanter fra Afrika og Asia mange av de norske naboene som både avvisende og lite imøtekommende. I en slik situasjon kan kontakten med de norske naboene bli så minimal, at det er både naturlig og nødvendig å gripe fatt i de få mulighetene som dukker opp. Eksempelet over kan forstås ut fra en situasjon hvor innvandrerfamilien forvalter *tilgjengeligheten* sin i, for nordmannen, for sterk grad. Man kan tenke seg at det som skjer er at innvandrerne og de norske ikke får til den sosiale balansen. For innvandrernes del, kan de føle seg avhengige av de få norske naboene som faktisk er imøtekommende, og derfor henvender de seg relativt ofte til dem. For de norske kan slike forsøk på mer hyppig kontakt oppleves som negativt, slik at den norske kvinnen blir engstelig for at innvandrerne skal komme for nære og bli en byrde. Kvinnen forteller at hun har forsøkt å forklare at hun ikke er så mye tilgjengelig, men at det flere ganger har

endte med at hun har måttet avvise. Det som fra den ene parten blir oppfattet som en mulighet til å bli kjent og å få noe praktisk hjelp, blir av den andre parten oppfattet som en jobb og forpliktelse; å måtte ta seg av noen. Informanten i ovenstående eksempel syntes hun merket tendenser til en for tett og tilgjengelig relasjon, og trakk seg derfor unna. Det er konsekvensene av "forventningene til den andres forventninger" som er avgjørende for hvordan norske beboere forholder seg til innvandrerne.

Situasjonen kan forstås med utgangspunkt i Mertons uttrykk om selvoppfyllende spådom (Østerberg 1984b). Dette er en omstendighet hvor spådommen oppfyller seg selv, ved at de som spår gjennom sine handlinger gjør spådommen til virkelighet. Selv om spådommen opprinnelig er grunnet på feilaktige vurderinger, vil de handlinger som spådommen fremkaller bidra til at den går i oppfyllelse. Resultatet har en tilbakevirkende kraft, så det vil virke som om handlingen var grunnet på en riktig vurdering. Norske beboere på Gullia fortolker situasjonen slik at forestillingen om innvandrernes kollektive hverdagsliv blir reell i de norske beboernes oppfatning. Norske beboere har en forventning om at innvandrerne faktisk ønsker å fortsette den type tette nabolagsliv som de hadde i hjemlandet. For de norske beboerne representerer dette en trussel mot utilgjengeligheten, noe som resulterer i at de avviser innvandrerne i større grad enn de ville gjort overfor andre nordmenn. Nordmennene signaliserer dermed avstand og fremmedhet vis-à-vis innvandrerne, som dermed får større problemer med å fortolke kodene for utilgjengelighet. Denne avstandsmarkeringen kan føre til en selvoppfyllende spådom, fordi innvandrerne tyr til de få nordmennene som ikke signaliserer avstand. De få nordmennene som signaliserer åpenhet, blir derfor ekstra verdifulle for innvandrerne. Dette resulterer i at de blir kontaktet noe oftere enn hva de ellers ville ha blitt hvis flere norske beboere er mer åpne og imøtekomne i forhold til innvandrerne. Innvandrerne oppfyller dermed fordommen til norske beboere om å være kollektivt orienterte og "hypersosiale". Selv om dette, som data i vår undersøkelse viser, faktisk ikke stemmer. Norske beboere kan bli skeptiske i forhold til å måtte ta seg av og å få et forpliktende forhold til sine innvandrernaboer. Og den erfaringen kvinnen i sitatet over fikk i kontakten med sine kurdiske naboer, bekreftet hennes stereotype forventninger om at innvandrerne er "plagsomt" mer sosiale enn de norske. Dette er et eksempel på at stereotypien overlever og forsterkes av samhandlingsprosessen (Brox 1991).

Etter å ha bodd i Norge i lang tid, er hverdagslivet for minoritetsinformantene blitt slik, at de forsøker å orientere seg mellom egen nabohistorie fra hjemlandet og hva som er ”vanlig” måte å gjøre naboskap på i det nye samfunnet de befinner seg i. Samtidig er de faktisk i en ny situasjon hvor arbeidsliv, slekt og venner utenfor borettslaget, for mange, faktisk av seg selv fremtvinger den samme form for naboskapsrelasjoner som den de fleste nordmennene gir uttrykk for. Slik blir forvaltningen av utilgjengelighet både til et historisk savn og til en dyd av praktisk nødvendighet for mange av innvandrerinformantene på Gullia.

For å få til den sosiale balansen i et naboforhold er en gradvis oppbygging av kontakt og tilgjengelighet viktig. Hvis det går for fort, føles forvaltningen av utilgjengeligheten overkjørt. I slike situasjoner kan beboere bli engstelige for sitt eget private liv, og for at naboen vil komme for nære og bli for forpliktende. På Gullia er det skjevheten i den sosiale balansen mellom innvandrere og nordmenn som er tydeligst. Slike skjevheter finnes også mellom norske beboere. Å komme fra ulike landsdeler i Norge, kan medbringe ulike tilnæringsmåter i forhold til naboer, og klassebakgrunn kan også gi utslag (Villa og Haugen 2005). Men på tross av denne sosiale og geografiske distansen, og åpenbare kontraster i livsstil og levemåte, er det også en del likhetstrekk i de underliggende verdimønstre. Det er mindre utfordrende nordmenn i mellom å forstå kodene for sosial tilgjengelighet, fordi hentydninger om tilgjengelighet forstås umiddelbart. Dette resulterer i at de norske beboerne seg imellom føler at denne gradvise grensesettingen går mer av seg selv.

6.5 Fremmed og usynlig i eget bomiljø

Innvandrere på Gullia forteller at de har forsøkt å få kontakt med og kjennskap til de norske beboerne, med ønske om et høflig hils eller en liten uformell prat tilbake. Eksempler i borettslaget viser at beboere føler seg avvist:

Jo, at det, det gjelder ikke meg, men familien min. De tør ikke å ta kontakt med norske som bor rundt her, fordi de er redde. I mitt hjemland så kan vi bare ta kontakt med naboene, og det er hyggelig. Men her, hvis du vil ha kontakt så må du ta hensyn til om de vil akseptere deg eller ikke. Du sier; hei, og så svarer de tilbake at; jeg kjenner ikke deg, jeg vil ikke hilse på deg. Eller at de ikke svarer. Så da står du tilbake sånn veldig flau, liksom, og du har sånn dårlig følelse (kvinne fra Sørøst-Asia).

Jeg kjenner igjen ansiktene til mange, mange mennesker som bor her. (...) Det er noen ganger hvis jeg sier hei – de sier hei. Men, andre ganger jeg sier hei, de vil ikke høre på meg, eller se på meg. Jeg vet ikke hvorfor. (...) jeg er født i Afrika, men jeg bor her nå. Jeg har født barna mine her. Mannen min jobber, vi bor her (kvinne fra Vest-Afrika).

Slik kan det føles for innvandrerne som ønsker å etablere en kontakt med de norske. En hyggelig tone som gjør det naturlig å slå av en liten prat når en møtes, er ikke tilstede.

Her går det et skille mellom innvandrere, og mellom innvandrere og de norske beboerne på Gullia. Samtlige av de norske beboerne og innvandrerne fra Europa, forteller at de hilser på og sier "hei" eller "god dag" til alle de nærmeste naboene sine. Hvor mange de betrakter som de nærmeste, er avhengig av hvor lenge de har bodd i borettslaget, og hvor god oversikt de har fått over hvor beboerne bor. For innvandrerne fra Europa og de norske beboerne, er det også utbredt at de prater litt med naboen når de møtes. Slik er det ikke for flertallet av innvandrerne fra Asia, Afrika og Midt-Østen. De forteller at det er mange av de nærmeste naboene de hilser på, men slettes ikke alle. Og det er enda færre de stopper opp og prater litt med. Dette gjaldt også for de beboerne som hadde vært bosatt i borettslaget i flere år.

Kvinnene over møter i sitt forsøk på kontakt en avvisning som de selv føler baserer seg på deres etniske bakgrunn. Dette gjenspeiles i hilsesituasjonen, og de føler seg mindreverdige og avvist. Skepsisen og avvisningen fra de norske, er for enkelte av innvandrerne til stede i deres hverdag. Den afrikanske kvinnen forsvarer at hun bor i borettslaget; hun har født barna sine her og hennes mann jobber. De to eldste snakker norsk, og er godt etablert i skolen. Mannen livnærer familien. Dette gjør henne norsk i hennes øyne, fordi dette er verdier som har høy verdi, ikke bare hos beboerne i borettslaget, men generelt i Norge. Når hun hilser på de norske naboene og ikke får respons, gir dette en sterk opplevelse av avvisning. Under samtalen med henne kom det frem at hun hadde familie og venner andre steder i Oslo, men at hun følte hun ikke hadde noe sosialt i borettslaget. Og igjen er det

---

sentralt å få frem, at det disse kvinnene over ønsker ikke er en tett og nær nabokontakt, men egentlig bare å bli sett og anerkjent som likeverdig.

For den asiatiske kvinnen og hennes familie har kostnadene vært høye i forsøk på kontakt med norske naboer. Redselen for ikke å bli akseptert er tung å bære, og har ført til tilbaketrekking. Reaksjonene hennes familie har møtt blant de norske beboerne, har gjort familien skeptiske til noe av det norske.

Et hei ville bekreftet sosial tilhørighet, men kvinnene og deres familier er fremmedgjort. De har liten eller ingen innvirkning på sitt nabolag. Rommet for sosial utfoldelse blir svært begrenset. Kvinnene velger ikke denne tilbaketrekkingen av fri vilje, men blir påført dem av reaksjonene de får fra sine norske naboer. De lever på siden av sine naboer, og føler seg anonyme. De formidler gjerne noe av seg selv, som et bidrag til det sosiale nabofellesskapet. Ønskene er at deres ansikter kan få et innhold når de møtes ute i borettslaget, slik at de ikke forblir anonyme og usynlige. Virkeligheten er skepsis og tilbaketrekking. Fremmedfrykten er gjensidig og selvforsterkende mellom mange av de norske og mange av innvandrerne.

Hva skjer i dette møtet mellom disse kvinnene og deres norske naboer? Hva skyldes den sterke følelsen av avvisning som kvinnene erfarer? En forklaring kan være norske naboers frykt for "hypersosiale" innvandrere. Norske naboers intensjon er verken å være slemme eller utestengende. Deres antagelse om at mange innvandrere er mye mer sosiale enn dem selv, og derfor ville kommet til å kreve for mye av både deres tid og oppmerksomhet, gjør at de er forsiktige i en hilsesituasjon og er påpasselig med å forvalte egen utilgjengelighet.

Det er nettopp denne hilsesituasjonen som er utgangspunktet for noe mer bekjentskap. Enkle samtaler bidrar til enkelt og ufarlig bekjentskap. Under samtalene med flere av de norske beboerne kom det frem en skepsis til "å bli for hyggelige" med innvandrerne. De hadde hørt andre norske beboere i borettslaget fortelle om at det var lurt å "ikke slippe innvandrerne for nært innpå seg", fordi "du aldri blir kvitt dem". "Innvandrere som hadde med seg en hel haug av unger" når de kom på besøk, var frykten til en norsk dame. De norske er skeptiske, forsiktige og noe tilbaketrukket. På grunn av at de antar at innvandrerne ikke mestrer utilgjengelighetskunsten. Innvandrerne føler seg avvist og trekker seg skuffet tilbake.

Ruud (2001) peker på at det å føle seg fremmed i eget bomiljø kan hemme lyst og initiativ til å delta i bomiljøet. Å føle seg fremmed kan forårsakes av mange forhold, som for eksempel at bomiljøet preges av konflikter. Men også av å føle seg usynlig i eget bomiljø. På Gullia kan det at enkelte av innvandrere holder seg inne og borte fra uteområdet, sees i lys av opplevelse av fremmedhet i bomiljøet. Det å kjenne litt til noen av de naboene som pleier å være ute, kan være viktig for å tørre å delta som foreldre ute sammen med barna.

For innvandrerne på Gullia kan nærmiljøet fortone seg som inn-grupper og ut-grupper. For norske beboere og enkelte "godtatte" innvandrere vedlikeholdes og trygges tilhørigheten til inn-gruppen med en opprettholdelse av distansen til ut-gruppen (Hernes og Knudsen 1990). Samtidig må det her påpekes at det ikke dreier seg om nære inn-grupper for beboerne. Det er inn-grupper som skaper en følelse av tilhørighet og synlighet for beboerne, innenfor rammen av svake bånd.

6.5.1 "Those people are poor, they are not bad, they are poor"

Slik beskriver en mannlig beboer fra Sentral-Asia enkelte av sine norske naboer. Hans norske naboer er ikke slemme i betydning ondsinnede, men han beskriver dem som mentalt fattige. Spesielt på Gullia har han lagt merke til at; "there was not hospitality into the people here" Ofte opplever han at folk ikke takker når han åpner døren for dem. Barna hans har også fortalt han at de har hjulpet naboer, uten å få takk tilbake. Han er fortvilt over en hverdagssituasjon, hvor han ønsker å sosialisere barna til å leve i borettslaget:

(...) they don't know the behavior, they don't know the reactions. They must learn to the reactions to other people. And how can I learn the reaction when anybody don't want to say; Takk? I can not learn. Because they are poor, they are not flexible (mann fra Sentral-Asia).

"Manglende gjestfrihet blandet med dårlig oppførsel, mental fattigdom og lite fleksibilitet". Dette representerer tøffe vilkår for å opparbeide en relasjon til sine naboer. Mangelfull og eller negativ kommunikasjon kan bli utfallet. Kontakten oppleves i utgangspunktet som frastøtende og vanskeliggjør en grobunn for en relasjon. Det lille øyeblikket som er når to naboer møter hverandre for eksempel i døren, er betydningsfylt for å bli litt kjent med naboen. Og hvis øyeblikket blir slik at den ene parten ikke føler seg godtatt, forsvinner den gyldne muligheten til å veksle noen hyggelige ord. Dette opplevdes

for mannen fra Sentral-Asia så ubehagelig, at han spurte en av sine innvandrernaboer hvorfor det kunne være slik:

(...) he explained me some years before some pakistani was living in this oppgang, those were very rough and bad behaviour people. And they have many, many children and borettslag throw them out. And there were some struggle under like that. Thus the people has the same feelings for us, that is why they are doing like this. (...) Then these people are good people here living, they are good people but they are poor (mann fra Sentral-Asia).

Tidligere negative erfaringer preger norske beboeres holdninger til nye innvandrerfamilier. For enkelte norske beboere handler det her om å skjære alle under en kam, og å være negativ og skeptiske til nyankomne innvandrere. Den negative holdningen frarøver innvandrerne muligheten til å bli litt kjent med norske beboere og omgangsformen i borettslaget.

7 NABOER SOM NÆRE FREMMEDE - EN OPPSUMMERING

Samlet forteller analysekapitlene om nordmenn og innvandrere som møter hverandre i sine daglige omgivelser, men som omgås lite. De vil gjerne, men får det ikke til. Derimot så får innvandrerne seg imellom og de norske seg imellom til en sosial omgang med hverandre, som ofte består av hilsing, korte samtaler og noe praktisk hjelp. Paradoksalt nok er det også disse formene for sosial omgang innvandrerne og de norske *ønsker å oppnå* med hverandre. Ved å sette fokus på et utvalg av de sosiale strukturene og prosessene som ligger bak, har jeg lansert noen forklaringer på hvorfor den uformelle, tilfeldige og ofte upersonlige kontakten er så vanskelig å få til.

De norske beboerne på Gullia praktiserer en omgangsform, hvor de slipper naboene passe nært inn på seg. Distansert nærhet og svake bånd er målet for omgangsformen. Denne omgangsformen inneholder upersonlige naborelasjoner, hvor den innholdsløse, men allikevel meningsfulle praten er sentral (Album 1994). Denne omgangsformen representerer en utfordring for relasjonen mellom mange av de norske og mange av innvandrerne.

I de foregående kapitlene har jeg derfor gått inn i ulike situasjoner, hvor beboere på Gullia møter hverandre. De situasjonene som ser ut til å fungere greit, er slike hvor det for å delta ikke er nødvendig å utlevere seg, eller å vise det mest dyptgående engasjement i andre personer. Vårt datamateriale viser at det for de norske beboerne seg imellom, og for flertallet av innvandrerne seg imellom, er slik at nabopraten i disse situasjonene forløper greit, nærmest ”av seg selv”. De oppfatter situasjonen slik at de har nok kjennskap til hverandre for å gjennomføre en liten prat. Også for beboerne fra Europa er det slik at de synes kontakten med de norske beboerne svarer til forventningene om kontakt med naboene.

Samtidig er det disse situasjonene hvor naboer tilfeldig støter på hverandre, som er de mest strevsomme mellom innvandrerne og de norske beboerne. En sentral grunn til dette, er at emnet i samtalen er underordnet. Mer presist; det snakkes om noe, men det er ofte kjente ting, slik at det er mye konstatering. I bruken av ”innholdsløs meningsfull prat” (Album

1994) formidler beboerne at de tilhører et sosialt nærmiljø, hvor naboene har kontakt og prater med hverandre. Naborelasjonene bearbeides på en slik måte at det innholdsløse markerer avstand til naboene. Den innholdsløse praten er allikevel meningsfull, fordi det er på denne måten de svake båndene kan dyrkes. Utilgjengeligheten dyrkes også i denne mer eller mindre innholdsløse småpraten. For å mestre denne omgangsformen kreves godt kjennskap til språket, både i indirekte og direkte form. Kjennskap til hvordan nordmenn organiserer primære og sekundære relasjoner er også grunnleggende. For å få til denne innholdsløse nabopraten, er det en forutsetning å ha grunnleggende kjennskap til den norske væremåten i borettslag, og dette representerer en utfordring for mange av innvandrerne på Gullia. Samværsformen kan være problematisk å få til når deltakerne har ulik kulturell bakgrunn. Temaene mangler for å kunne konstatere hverdagslighet og alminnelighet. Møtet kan bli anstrengt, fordi et trygt innhold i samtalen mangler. En uformell og konstaterende samtale krever et kjent innhold. Innvandrere er i mangel av kjennskap til sine naboer, ute etter informasjon om hverdagslivet i Norge. Den behagelige og smidige alminneliggjøringen naboer kan føle gjennom småpraten i bomiljøet blir rokket ved på Gullia, når beboere med ulik etnisk bakgrunn møtes. Det som tas for gitt, doxa, forstyrres (Bourdieu 1993). Omgangsformen på Gullia bekrefter det ordinære og gitte. Mens det kan se ut som om ritualene reduserer usikkerheten for de norske beboerne, tyder det på at ritualene øker usikkerheten for mange av innvandrerne.

Det som preger den alminnelige kontaktoppbyggingen i borettslag, er *forsiktigheten*. Det gjelder å *finne* dem man deler referanseramme med, og det er ikke lett (Haugen 1978). Gradvisiteten betyr nettopp at grensene for det akseptable ikke utfordres, men at utdypning av bekjentskapet skjer kontrollert under de gitte omstendigheter. På Gullia gjør nordmennes forvaltning av utilgjengelighet situasjonen vanskelig for innvandrerne; det som *ikke* er ment som total avvisning fra de norske beboerne, kan oppleves slik for innvandrerne.

En av de situasjonene hvor norske beboere tradisjonelt har praktisert forvaltning av utilgjengelighet, er på felles uteområder i bomiljøene. De norske gir uttrykk for at det er få innvandrere som er ute på tunene, og noen får slik et inntrykk av at innvandrerne ikke er interessert i å ha kontakt. Mange innvandrerne på sin side synes det er vanskelig å gå ut, fordi de, som de sier, ikke får småpraten med de norske naboene til å fungere. Kaffekoppen i seg selv er for mange ikke nok. De mangler temaer. Det finnes mange eksempler på at

innvandrerne når de tilfeldig møter noen av de norske naboene, føler seg avvist i hilsesituasjoner. Dette gjør fellesområdene ute til mindre trygge arenaer. For de norske beboerne er utearealene et trygt sted, fordi samværet foregår under forutsetning av at naboene fortsatt forblir noe fremmede, og på trygg avstand. Det at det er få innvandrere på uteområdene, blir av de norske beboerne tolket som at innvandrerne ikke er interessert i kontakt. Innvandrerne gir uttrykk for at de er interessert i kontakt, men at de føler seg oversett eller avvist når de møter norske beboere, og at de derfor ikke føler seg velkommen ute.

Innvandrerne forvalter utilgjengeligheten på en noe annen måte enn de norske. I de tilfeller hvor de har kontakt med de norske eller andre innvandrere, er de ikke så skeptiske til å slippe naboen hjem til seg. Boligen og hjemmet er ikke et symbol på utilgjengelighet, men en arena som kan brukes til å ha sosial omgang med naboene. For de aller fleste av de norske beboerne er det personlig og mer forpliktende å komme innenfor dørstokken til naboen. Det kan oppfattes slik at det forplikter mer i forhold til senere relasjoner. For innvandrerne derimot er det en mulighet til å bli kjent, tilsvarende som det og møtes ute i borettslaget.

Albums (1996) uttrykk om nære fremmede er beskrivende for beboeres relasjoner til sine naboer på Gullia. Det meningsfulle i relasjonen blir å holde den andre parten noe på avstand, la den andre parten forbli fremmed. Manglende kjennskap til hverandre, bidrar til å opprettholde et bilde av den andre som fremmed. Å etablere og å opprettholde en slik kontakt med naboen føles for mange mindre forpliktende. Det er også en måte å ha kontroll over situasjonen på. En slik følelse av kontroll er kanskje spesielt viktig i et borettslag i endring, slik som Gullia. Mange av beboerne som har vært bosatt over en lang periode har flyttet. Noen av de nyinnflyttede bor bare en kort periode, og gjerne på fremleie. Samtidig har innvandrerandelen av beboerne økt.

I vårt datamateriale kommer det frem at innvandrernes hverdagsliv på Gullia også er preget av et større ønske om kontroll og forutsigbarhet, enn det de var vant med fra sine hjemland. Vi snakket med innvandrere som hadde merket en endring i sin egen holdning og kapasitet i forhold til å være mye og ofte sammen med familie, venner og naboer; en endring fra en kollektiv livsform, til en mer individuell livsform. Samtidig som innvandrerne har med seg erfaringer om naboskap fra hjemlandet, har deres hverdagsliv i Norge, og måten de

organiserer livet på, endret seg. Innvandrerne har derfor med seg sin tradisjon, i tillegg til at de har helt nye erfaringer fra nabokulturen og hverdagslivsorganiseringen i Norge. De lever mer tilbaketrukket i forhold til hva de gjorde i sine hjemland, og ønsker å få til den tilfeldige, innholdsløse, men meningsfulle småpratene, med sine norske naboer. Meningsfull, nettopp fordi de opparbeider de svake båndene til de norske naboene, de som gjør at de føler seg hjemme og tilhører nabomiljøet på Gullia. Slik jeg tolker det, så ønsker innvandrerne å få til og å snakke om både personlige, upersonlige og uforpliktende småting, på en slik måte at det er lett å prate hyggelig. Og også slik at de viser til det de har felles og det de vil være; nemlig nære fremmede.

Hverdagslivsorganiseringen i Norge stiller krav til tidsskjema, slik at man ikke har overskudd til mye kontakt med naboene. Dette gjelder for innvandrere på samme måte som for nordmenn. Samtidig som innvandrerne ønsker og forventer å bli møtt positivt av sine norske naboer, er det et sentralt funn i analysen av datamaterialet at de fleste innvandrerne ikke lenger ønsker og forventer en så tett og nær nabokontakt som var vanlig i deres hjemland. Livet i Norge, og hverdagslivet på Gullia har skapt tankemønstre og vaner som deles av de norske beboerne; en begrenset og passe nær nabokontakt. Hverdagen krever en annen prioritering av tid og fokus, noe som gjør innvandrere og nordmenn mer like enn de selv aner. Dette gir en forståelse av at kulturen er dynamisk og skapes fortløpende (Eriksen 1997, Gullstad 2002). Utfordringen for de ulike kategorier beboere på Gullia, er at de ikke har fått til å kommunisere dette til hverandre. De er altså uvitende om denne likheten. Noe av det som hindrer en avdekking av dette, er de norske beboernes forventninger til innvandrernes ønsker om nabokontakt. Mange av de norske beboerne tror at innvandrerne har ønsker om en tett og nær nabokontakt. Norske beboere trekker seg derfor tilbake i forhold til innvandrerne, fordi de ikke ønsker forpliktende og tidkrevende naboforhold. Fra innvandrernes ståsted er det slik at de opplever et begrenset antall av sine norske naboer som imøtekommende i forhold til nabokontakt. Dette gjør at henvendelsen til disse imøtekommende norske naboene, kan bli for hyppige, opplevd fra disse norskes naboens side. Disse norske beboerne får samtidig en bekreftelse på sine egne antagelser og forventninger, om at innvandrerne har ønsker om tette naboforhold, altså en selvoppfyllende spådom (Østerberg 1984b). Analysen av datamaterialet viser at dette ikke handler om vond vilje, men at hver enkelt beboer faktisk handler rasjonelt ut fra sine egne antakelser om den andre.

Når det gjelder den sosiale omgangsformen til beboerne i utvalget på Gullia, foretrekker både innvandrere og nordmenn forholdsvis svake, men nyttige og positive relasjoner til et ikke alt for stort antall beboere. For beboerne på Gullia ligger de gode naborelasjonene et sted mellom nærhet og distanse til hverandre.

Det handler om å finne ut av hverandre som naboer. Og den prosessen er ulik for de ulike beboerne. Naboer forteller om ulike erfaringer og opplevelser av disse prosessene. I vårt datamateriale skiller beboerne fra Europa seg fra beboerne fra Afrika, Asia og Midtøsten, fordi de har blitt kjent med og funnet ut av de sosiale omgangskodene, hvor det tatt for gitte og forvaltning av utilgjengelighet er sentrale komponenter. Bekjentskapsprosessen er lettere og faller mer naturlig for de norske beboerne seg imellom, og for innvandrerne seg imellom. Bekjentskapsprosessen er langt tyngre mellom innvandrerne og de norske beboerne.

8 Litteraturliste

Aftenposten, aften, 02.03.05, s. 10. "For mye stress!"

Album, Dag (1994): "Innholdsløs meningsfull prat". *Sosiologisk tidsskrift*.
Årg. 2, nr. 2. (s. 89-108).

Album, Dag (1995): "Hvordan går det med Goffman og Garfinkel? Teorier om
samhandling ansikt til ansikt". *Sosiologisk tidsskrift*. Årg. 3. (s. 247-261).

Album, Dag (1996): *Nære fremmede. Pasientkulturen i sykehus*. Tano AS.

Bjerke, Eline Hildegard Ingeborg (1998): *Etnisitet og boligsamvirke*.
Hovedfagsoppgave. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi.
Universitetet i Oslo.

Bjørkløf, Max (2004): *Likeverdighet og gjensidighet i Prosjekt Flyktningeguide i
Bærum. En studie av integrasjon på individnivå*. Hovedfagsoppgave.
Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.

Blom, Svein (1995): *Innvandrere og bokonsentrasjon i Oslo*.
Statistisk sentralbyrå. Oslo-Kongsvinger.

Blom, Svein (2004): *Holdninger til innvandrere og innvandring*.
Statistisk sentralbyrå.

Bourdieu, Pierre (1993): *Outline of a theory of practice*.
University Press. Cambridge.

Brochmann, Grete, Tordis Borchgrevink og Jon Rogstad (2002): *Sand i maskineriet*.
Makt og demokrati i det flerkulturelle Norge. Gyldendal Norsk Forlag AS.

- Brochmann, Grete (2005): "Lykksalighetens rike og den nye etniske forstyrrelsen. Innvandring og det flerkulturelle Norge". I: Frønes, Ivar og Lise Kjølsvold (red.): *Det norske samfunnet*. Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Brox, Ottar (1991): "Jeg er ikke rasist, men..." *Hvordan får vi våre meninger om innvandrere og innvandring?* Gyldendal Norsk Forlag A/S.
- Dahl, Øyvind og Kjell Habert (1994): *Møte mellom kulturer. Tverrkulturell kommunikasjon*. Universitetsforlaget AS. Oslo.
- Durkheim, Emile (1981): *Selv mordet*. Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.
- Eriksen, Thomas Hylland (1997): "Kultur, kommunikasjon og makt". I: Eriksen, Thomas Hylland (red.): *Flerkulturell forståelse*. Tano Aschehoug.
- Farstad, Gunhild R. (2004): *Innvandrerkvinner i Groruddalen – mellom idealer for modernitet og tradisjon*. NOVA Rapport 17/2004.
- Goffman, Erving (1967): *Interaction Ritual. Essays on face-to-face behavior*. New York: Anchor Books.
- Goffman, Erving (1992): *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*. Pax Forlag A/S. Oslo.
- Granovetter, Mark (1973): "The Strength of Weak Ties". I: *American Journal of Sociology* no. 78. University of Chicago press. Chicago.
- Gulbjørnrud, Sissel (1995): "Jeg er ikke rasist, men jeg blir det snart" - en empirisk undersøkelse av kontakt og konflikt i et flerkulturelt bomiljø. Hovedfagsoppgave. Institutt for sosiologi. Universitetet i Oslo.
- Gullestad, Marianne (1989): *Livsstil og likhet. Om nærmiljø i byer*. Universitetsforlaget AS.

- Gullestad, Marianne (1992): "Hvorfor er det så viktig å `passe sammen'?"
I: Fyrand, Live (red.): *Perspektiver på sosialt nettverk*.
Universitetsforlaget AS. Oslo (s.114-129).
- Gullestad, Marianne (2002): *Det norske sett med nye øyne. Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Universitetsforlaget.
- Hagen, Kåre, Anne Britt Djuve og Pernille Vogt (1995): *Oslo: den delte byen?*
FAFO-rapport 161.
- Haugen, Inger (1978): Om forvaltning av utilgjengelighet. Et perspektiv på studiet av bomiljø og samværsform. I: *Tidsskrift for samfunnsforskning*. Bind 19. (s.405-414).
- Hompland, Andreas (1991): Det store kappeskiftet. I: Almås, Reidar (1991): *Åtte perspektiver på bygdeutvikling*. NLVF-publikasjon, Oslo.
- Hernes, Gudmund og Knud Knutsen (1990): *Svart på hvitt: norske reaksjoner på flyktninger, asylsøkere og innvandrere*. FAFO-rapport nr. 109. Oslo.
- Høgmo, Asle (1998): *Fremmed i det norske hus. Innvandreres møte med bygdesamfunn, småby og storby*. Ad Notam Gyldendal.
- Kaasa, Asbjørn (1984): *Nabolagsundersøkelsen. Delrapport 2. En sammenligning av nordmenns og innvandreres kontaktmønster*. Forskningsrapport nr. 12. Diakonhjemmets sosialhøgskole.
- Kuusela, Kirsti(1993): *Integration i indvandrartäta bostadsområden?*
Forskningsrapport nr. 111. Sociologiska institutionen.
Göteborgs Universitet.
- Morgan, David, L. (1997): *Focus Groups as qualitative Research*.
Thousand Oaks, California. Sage Publication.

- Nordahl, Berit (1996): *Sosiale relasjoner mellom beboere. Formell og uformell samhandling i forstad og i indre by*. Prosjektrapport 199. Byggforsk Oslo.
- Nyberg, Eva (1993): *Barnfamiljers migration. Familjers relationer i en förändrad livssituation*. Pedagogiska institutionen. Stockholms Universitet.
- Oslo kommune (1996): *Statistisk årbok for Oslo*. Oslo kommune.
- Patton, Michael Quinn (1990): *Qualitative evaluation and research methods*. Sage publication. Second edition.
- Ragin, Charles C. (1992): "Introduction: Cases of 'What is a case?'"
I: Ragin, Charles C. og Howard S. Becker (red.): *What is a case? Exploring the Foundations of Social Inquiry*. Cambridge University Press. (s. 1-18).
- Repstad, Pål (1998): *Mellom nærhet og distanse*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Ruud, Marit Ekne (2001): *Hindringer for deltakelse i multietniske boligområder*. Utviklingsprogrammet for flerkulturelle bomiljø. Prosjektrapport 299. Byggforsk Oslo.
- Schiefloe, Per Morten (1985): *Nærmiljø i bysamfunn. Om nærmiljø i byer*. Byforskningsprogrammet. Universitetsforlaget AS.
- Schiefloe, Per Morten (1992): "Sosiale nettverk". I: Fyrand, Live (red.): *Perspektiver på sosialt nettverk*. Universitetsforlaget AS. Oslo. (s. 17-47).
- Schierup, Carl-Ulrik (1993): *På kulturens slagmark. Mindretal og størretal taler om Danmark*. Sydjysk Universitetsforlag. Esbjerg.
- Schütz, Alfred (1975): "Den fremmede. Et socialpsykologisk essey". I: Alfred Schütz: *Hverdagslivets Sociologi*. Hanz Reitzel. København 1975.

- Simmel, Georg (1902): "Storbyene og åndslivet". I: Østerberg, Dag (1984) (red): *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*. Pax Forlag. 2. opplag.
- Solberg, Anne (1985): "Metodekapitlenes blanke sider". I: Dale, Britt, Michael Jones og Willy Martinussen (red.): *Metode på tvers. Samfunnsvitenskapelige forskningsstrategier som kombinerer metoder og analysenivåer*. Tapir forlag. Trondheim.
- Statistisk sentralbyrå (2001): *Store husholdninger blant ikke-vestlige innvandrere. Innvandrernes husholdninger. Folke- og bolig tellingen 2001*.
<http://www.ssb.no/emner/02/01/fobinv/>
- Statistisk sentralbyrå (2006): *Hver fjerde Osloborger har innvandrerbakgrunn. Befolkningsstatistikk. Innvandrerbefolkningen, 1.1.2006*.
<http://www.ssb.no/innvbef/>
- Stortingsmelding nr. 29 (1992-93): *Om nærmiljøpolitikk*.
- Stortingsmelding nr. 17 (1996-97): *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*.
- Stortingsmelding nr.49 (2003-2004): *Mangfold gjennom inkludering og deltakelse. Ansvar og frihet*.
- Søholt, Susanne (1994): *Innvandrerens deltakelse i bomiljø*. Prosjektrapport 166. Byggforsk Oslo.
- Unstad, Marit (2001): *Bomiljø og inkludering. En casestudie av tre borettslag og et boligområde*. Prosjektrapport 307. Byggforsk Oslo.
- Vassenden, Anders (2006): *Etnisk majoritet i et flerkulturelt samfunn. En kvalitativ studie av nordmenn i multietniske boligområder*. Pågående dr.polit-arbeid. Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi. Universitetet i Oslo.

Villa, Mariann og Maris S. Haugen (2005): "Naboskap i Bygda".

Sosiologisk tidsskrift. Vol. 13. (s. 213-233). Universitetsforlaget.

Wadel, Cato (1991): *Feltarbeid i egen kultur*. Seek AS. Flekkefjord.

Yin, Robert K. (1994): *Case Studie Research. Design and Methods*.

Sage publication. Revised edition.

Østerberg, Dag (1981): Innledning. I: Emile Durkheim: *Selvordet*.

Gyldendal Norsk Forlag. Oslo.

Østerberg, Dag (red) (1984a): *Handling og samfunn. Sosiologisk teori i utvalg*.

Pax Forlag. 2. opplag.

Østerberg, Dag (1984b): *Sosiologiens nøkkelbegreper*. Cappelen forlag a.s.

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Oppgaven inneholder 39.660 ord.

9 Vedlegg: Intervjuguide

A. OM Å BO I BORETTSLAGET

1. Hvor lenge har du bodd i borettslaget?
2. Bakgrunn for at du/familien kom til å bo akkurat her? Event. sosial/kommunal leilighet, ble det bestemt av kommunen? Hadde du/familien ønsket om å bo andre steder? Hvor?
3. Hvordan synes du/dere det er å bo i borettslag? (Hva er det som gjør det attraktivt/fordeler med å bo i borettslag? Hva er negativt med å bo i borettslag? Prøve å få tak på hva beboerne tenker og vet om den kollektive ideen med å bo i borettslag? Få tak på holdningen til dugnader, f.eks. beising. Holdningen til fellesvaskeri.)
4. Hvordan synes du det er å bo i Gullia borettslag? (Event. om de kunne tenke seg å bo i andre typer borettslag? Event. erfaring fra tidligere borettslag?)
5. Hvordan synes du størrelsen på Gullia borettslag er? (Antall mennesker, geografisk størrelse, sammensetning av hus?)
6. Hvordan synes du borettslaget drives og organiseres?
  - Er du fornøyd med det arbeidet servicesentralen utfører, eller er det noe du savner/som kan gjøres bedre? (Om de selv har henvendt seg til servicesentralen? Hvor mange ganger? For hva?)
  - På hvilken måte synes du styrearbeidet i borettslaget fungerer? Har du/dere forslag til endringer i måten styret arbeider på? (Prøve å få tak på om folk har forventninger til styrets arbeid, eller om folk kanskje ikke registrerer hva som foregår.)
  - Pleier du/dere å gå på Generalforsamling? Hvorfor? Hvorfor ikke?
7. Det har vært en sak her i borettslaget (og er det kanskje ennå), på å gjøre leilighetene om til selveierleiligheter.
  - Hva synes du om selveiertanken?
  - Tror du det ville bli endringer her i borettslaget, hvis dere ble et selveierborettslag? Event. hva slags endringer?

8. Hvordan ser du på USBL'S boligpolitikk? (Få tak på hva slags forhold de har til USBL'S måte å organisere sin virksomhet på.)

9. Vi vil gjerne vite litt om hvordan dagen forløper for deg/dere? (Hvem i husholdet er på jobb (skole, barnehage) på dagtid og hvem er hjemme? Jobber noen skiftarbeid? Når faller husholdet til ro på kvelden?)

10. Hva med helgene: lørdag og søndag? (Er fam. samlet? Har familien felles aktiviteter? Hvor tilbringes som oftest helgene, i borettslaget eller andre steder? Er du/dere sammen med annen fam./slekt eller venner?)

11. Om bruk av utearealene?

- Har du/dere barn som leker ute på tunet/ute i borettslaget? Hvordan er det for barn å være ute her i borettslaget? (Hva vektlegges event. som positivt/negativt?)
- Hvis det er tenåringer i huset: Hvor oppholder de seg i fritiden? (Hvis tenåringene selv er til stede, spørre direkte.)
- Bruker du/dere tunet i sommerhalvåret, f.eks. sitter ute og slapper av og kanskje tar en kopp kaffe?) Hvis nei - hvorfor ikke?

12. Hvordan var det for deg å flytte hit til borettslaget? Var det stor forandring, eller fortsatte du å leve som før? Hvordan var det for de andre i familien din? (For de andre medlemmene av husholdet).

13. Hvordan synes du det er å bo her? (Prøve å få tak i hva som oppfattes som bra og hva som oppfattes som dårlig.)

14. Når du tenker tilbake til den tiden du flyttet inn her, er det noe du synes har endret seg til det bedre eller dårligere fram til nå? Eksempler?

15. Vi har hørt at det har vært en del klager på støy/bråk her i borettslaget, både inne og ute. Er du/dere plaget med dette?

- Må du/dere f.eks. passe på så du/dere ikke forstyrrer naboen med bråk? Hvis ja: Hva slags type bråk er det som sjenerer naboen? (Musikk, barnelek, høyt snakk, dører som smeller e.t.c.)

- Hender det at du/dere blir forstyrret av bråk fra naboene? Hvis ja: Hva slags type bråk blir dere sjenert av? (Musikk, barnelek, høyt snakk, dører som smeller e.t.c.)
- Har du/dere klaget på naboene? Hvis ja: For hva? (Husbråk, trappevask, klesvask til tørk, fotball/lek i gården e.t.c.) Har klagene ført til noen forandring?
- Har du/dere mottatt noe klage? Hvis ja: For hva? (Husbråk, trappevask, klesvask til tørk, fotball/lek i gården e.t.c.)

16. Vi har også merket oss at det er en del klager på søppel. Er du/dere plaget med at søpla hives andre steder enn i søppelcontainerne og søppelkassene?

17. Synes du at folk som bor her kommer overens, eller hender det at det oppstår problemer? (Andre problemer enn støy/bråk og søppel.) Hvis det oppstår problemer mellom folk, hva har du inntrykk av er problemene? Har du inntrykk av at problemene lett lar seg løse, eller kan det bli større konflikter/vanskeligheter?

18. Har du gjort deg noen tanker om hvordan problemene som oppstår kan løses?

19. Du selv - synes du at du stort sett kommer godt overens med folk som bor her, eller synes du det er vanskelig? Hva er vanskelig? Hvordan takles vanskelighetene?

20. Hva synes du om husordensreglene?

- Er det bra og greie instruksjoner som ikke skaper noe problem eller kan de føles for detaljerte, for mye regler og instruksjoner?

21. Dere har en avis her i borettslaget, GulliaPosten.

- Hva synes du om avisen?
- Har du gjort deg opp noen tanker om hvordan beskjeder og informasjon formidles i avisen?
- Har du ideer/forslag til hvordan en kan formidle stoffet på en annen måte?
- Har du ønsker/ideer om annet stoff som burde være med i avisen?

B. BOERFARINGER TIDLIGERE I LIVET/OPPVEKST

22. Hvordan bodde du da du var barn/ungdom/tidligere i livet?

Bosatt i by eller på landet?

Type bolig/Hvor mange bodde i husholdet?

Spredt/tett i forhold til naboer?

Hvordan synes du oppvekstforholdene var?

C. Å FLYTTE TIL NORGE/OM Å BO I NORGE

Sp.mål. 23 - 30, for utenlandske.

23. Kan du si litt om hvor du bodde før du kom til Norge? (Med særlig tanke på bomiljø, materielt og sosialt). Bosatt i by eller på landet? Type bolig/Hvor mange bodde i husholdet? Hvordan var kontakten med naboene?

24. Kan du si litt om bakgrunnen for at du/din familie flyttet til Norge?

25. Hvordan synes du det var å komme til Norge?

26. Hadde du/dere noen ønsker/forventninger om hvordan det skulle være å bo i Norge? (Prøve å få tak på om de på forhånd hadde tanker om at de kanskje skulle bo i et borettslag/nabolag og måtte forholde seg til naboer som bor tett innpå hverandre.)

27. Hvor lenge har du bodd i Norge?

28. Hvor i Norge/Oslo bodde du/din familie før du/dere flyttet hit til Gullia borettslag?

29. Hvordan tror du situasjonen er om noen år, tror du/dere at du/dere fortsatt bor i Norge, eller tror du/dere at du/dere er flyttet tilbake til ditt/deres hjemland?

30. Selv om du/familien ikke akkurat nå planlegger å flytte tilbake til deres hjemland, har du allikevel ønsker om det, eller er Norge ditt hjemland nå?

D. FRITID

31. Tidligere har vi snakket om fritid i helgene, men kan du nå si litt om hvordan du tilbringer fritiden/ettermiddagene i løpet av uken? Deltar du i aktiviteter her i bydelen? (Evt. bruk av fritidssenteret?) (Få tak på om det er en tendens til at fritiden brukes andre steder enn i nærmiljøet, f.eks. sentrum?)

32. Er det for deg passe med aktivitetstilbud i nærmiljøet, eller er det noe du savner?

33. Hvis det er noe som savnes: Hva kunne du tenke deg ville skape mer liv i borettslaget og nærmiljøet?

34. Hvordan synes du det ville være om folk var mere ute på fellesarealene i borettslaget? (Få tak på positive og negative holdninger til dette.)

- Hvis positiv: Hva tror du ville få folk til å være mer ute?

35. Hvordan tilbringer du/familien feriene?

E. SOSIALT NETTVERK

36. Synes du at du har oversikt over hvem som bor her på tunet, eller er det bare de nærmeste naboene du kjenner til? (Prøve å få tak på hvor mange de hilser på, og kanskje stopper og prater med?) (To kategorier. Prøv å tallfeste begge.)

Sp.mål 37 for utenlandske:

37. Har du kontakt med de norske som bor her i borettslaget?

- HVIS NEI: Kunne du tenke deg å ha noe kontakt? Hvor ofte? Samværsformer (Hvor kunne du tenke deg at dere møtes? Noe du kan tenke deg at dere kunne gjøre for å få kontakt?)
- HVIS JA: Hvem tok kontakt? Hvordan foregår kontakten? Hvor møtes dere? Hvor ofte?

38. Har du kontakt med folk med utenlandsk/annen utenlandsk bakgrunn her i borettslaget?

- HVIS NEI: Kunne du tenke deg å ha noe kontakt? Hvor ofte? Samværsformer (Hvor kunne du tenke deg at dere møtes? Noe du kan tenke deg at dere kunne gjøre for å få kontakt?)
- HVIS JA: Hvem tok kontakt? Hvordan foregår kontakten? Hvor møtes dere? Hvor ofte?

39. Hvordan synes du muligheten for å komme i kontakt med folk her er? (Få tak på om tunet er en mer naturlig størrelse for kontakt, enn hele borettslaget?)

- Har du noen forslag til fellesoppgaver som kanskje vil kunne bidra til mere kontakt blant beboerne?

40. Har du/dere kontakt med familien/slekten? Med hvem og hvor ofte? Samværsformer (Hvor en møtes og hva en gjør?) Telefonkontakt? Hvor er familie/slekt bosatt?

41. Har du/dere kontakt med venner? Med hvem og hvor ofte? Samværsformer (Hvor en møtes og hva en gjør?) Telefonkontakt? Hvor er venner bosatt?

- Er det noen av naboene du/dere betrakter som nære venner?

42. Hender det at du/dere og naboene hjelper hverandre med forskjellige tjenester? (Eks. barnepass, hjelp med bilen, lån av matvarer, ta inn posten, vanning av blomster osv.)

- HVIS NEI: Hvorfor ikke? Kunne du/dere tenke deg/dere å ha et slik forhold til naboen?
- HVIS JA: Med hvem og hvor ofte?

F. KULTURELL IDENTITET

43. Det bor jo mennesker fra ulike kulturer her - hvordan opplever du det rent personlig?

Fører det med seg noen problemer eller går det stort sett bra? (FÅ tak på hva slags muligheter og begrensninger de ulike kategorier beboere føler at de har til å leve ut sin kultur/leve på den måten de ønsker).

- For utenlandske: Er det noe fra din egen kultur du holder tilbake, av hensyn til de norske beboerne? Eksempler?
- Har du mottatt reaksjoner fra naboene på måten du/din familie lever på? (Naboene reagert pos. eller neg.) Eksempler?

- Er det noe du savner her i forhold til det å bo sammen med mennesker som alle er fra din kultur? Eksempler?
- For norske: Er det noe i nærmiljøet som gjør det vanskelig for deg å ta vare norske tradisjoner og kultur? Eksempler?
- Føler du at du kan leve på den måten du ønsker, eller er det noe i nærmiljøet som forhindrer deg i dette ?

44. Synes du det bor mange utlendinger her?

- Hvis NEI: Tror du det ville vært bedre å bo her, hvis det hadde bodd flere utlendinger her? På hvilken måte?
- Hvis JA: Hva synes du om at det bor mange utlendinger her?
- Hvis negativt: På hvilke måte merker du at det bor for mange utlendinger her? Få IP til å beskrive en/flere konkret(e) episode(r) som hun/han kan huske.

G. FREMTIDSPLANER

45. Tenker du/dere å bli boende her i borettslaget eller har dere ønsker/planer om å flytte?

46. Hvis ønsker/planer om å flytte: Kan du si litt om hvorfor du/dere ønsker å flytte?

47. Hvor har dere ønsker/planer om å flytte?

48. Har du/dere foretatt dere noe for å få annen bolig?

49. Kan du tenke deg at noe ble gjort her i borettslaget, som ville gjøre at du/dere endret dine/deres ønsker/planer om å flytte? Har du gjort deg noen tanker om hva som kan gjøres?

50. I hvor lang tid fremover tror du/din familie at dere blir boende her i Gullia borettslag?

51. Hvis du/din familie skulle flytte ville du også da bo i et flerkulturelt bomiljø?

Hvis positiv: Er det noe spesielt sted du/dere kan tenke deg/dere å bo? Hvorfor?